

קונטרס תורני השקפתי

בעניין

חינוך, חיידר ועוד

מעובד ע"פ שיחותיו של הרב י. יעקובסון שליט"א ת"ח
ואיש חנוך ותיק

נערך ע"י קריית ספר

מהדורת ביקורת

שיעור ודעת - חינוך

תוכן העניינים

4	פתח דבר .....
4	אין הסכמות .....
4	הקדמה .....
4	הערות טכניות .....
5	חינוך .....
5	ראשית דבר : .....
10	דוגמאות .....
11	הרצאות להורים .....
11	שיחות בין ההורים .....
11	ילד של מי .....
12	באיזה נושאים שייך חינוך .....
12	מאיזה גיל מתחיל החינוך .....
13	חינוך או הפעלה .....
16	ביקורת .....
20	ענישה מטרתה .....
24	דימוי עצמי .....
25	דוגמא אישית .....
26	לשם השם .....
27	מהו אופן החינוך .....
29	כיוון שאיפות .....
30	פינוק ואהבה .....
32	משמעת .....
42	סדר .....
42	מתוך שלא לשמה .....
45	לעבודת השם .....
46	חינוך למצוות .....
47	כיבוד אב ואם .....
48	לחומריות .....
55	תפקיד המחנך .....
59	חיידר .....
61	לימוד בגיל מוקדם .....
62	שעות לימוד .....
62	משחקים .....

שיעור ודעת - חינוך

67	.....חינוך לצניעות
68	.....חברים
70	.....דיבור עם ילדים
71	.....התבגרות
73	.....מצב בעייתי
73	.....הגדרתו
74	.....היפראקטיביזם
75	.....שינוי התנהגות
76	.....פחד משינוי
76	.....פתרון
77	.....פסיכולוגיה
78	.....מחלות נפש
78	.....שחקן
79	.....היסטריה
79	.....אובססיביות
79	.....סכיזופרניה
80	.....נזירות והמונים
80	.....אלרגיה
80	.....נשירה
82	.....נספח יסודות וכללי החינוך בקצרה

שיעור ודעת - חינוך

פתח דבר

הקונטרס שלפניכם הוא קובץ תורני מעובד משיחותיו של ת"ח ומחנך ותיק אשר זכה לשמש בילדותו את ר' אלה לופיאן, ובבחרותו את ראש ישיבת סלבודקה. וזכה להסתופף בצילם של ר' אברמסקי, הסטייפלר, הרב'ה מאמשינוב הזקן, ר' שלמה זלמן אויערבך, הר' קלופט זיכרונם לברכה ויבדלו לחיים טובים ר' אלישיב, ר' חיים קנייבסקי, ר' שטיינמן. הדברים שהובאו הם רק החלק שפעם היה פשוט בתפישת העולם התורני ועקב שינוי הדורות נהפך לחידוש מוזר הדורש עיון.

אין הסכמות

אמנם כאן ישאל השואל מדוע לא הובאו הסכמות! ?
התשובה היא – מאחר והכוונה היא לעורר הלבבות לשאול על הפן האישי בכל עניין אין טעם בהסכמות, אין המטרה בדברים לקבל את האמת הזאת כעוד סניף טכנוקראטי. אדרבה מי ייתן וקונטרס זה והבאים אחריו בנושאים נוספים יגרמו להתעוררות הציבור לשים לב ולשאול את גדולי ישראל מה היא האמת בכל עניין.

הקדמה

הדברים המובאים בעניין חינוך, נובעים מידע וניסיון רב. הדברים הם מה שהורה הרב שטיינמן למסור לציבור.

הערות טכניות

הדברים המובאים כולל בסוגריים עגולים ( ) הן מבעל השמועה, הדברים בסוגריים הרבועים [] הם מכותב השמועה.
אשמח קבל הערות בענייני הקונטרס, אמנם רצוי לרשום ההערה תוך כדי קריאה ולהעיר רק בסוף העניין משום שדברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר.

שיעור ודעת - חינוך

חינוך

ראשית דבר :

נקדים ונאמר שאין כאן בעצם שום חידושים אלא החזרת עטרה ליושנה, כל מי שמסוגל לפעול באופן טבעי ומתון עם חניכיו ולא בהתאם למה שנראה שמקובל בחברה יוכל לקבל ממאמר זה רק פטנטים וטכניקה מעשית, לצערנו רוב הציבור פועלים ע"פ מוסכמות החברה ולא בהתאם לצרכי החניכים, מעשה שהיה ומכירה של הרב מימי ילדותו נכחה באחת ההרצאות, לאחר ההרצאה הלכה המכרה לאימו של המרצה שהיא חברתה משכבר השנים ואמרה לה שזה מאד מוזר בעיניה, שאלה אותה האם מה מוזר? ענתה לה המכרה שהיא התפעלה על השקט ששרר וכולם כותבים ומקליטים. חזרה האם ושאלה ומה מוזר? ענתה המכרה: שהוא לא אמר כלום!

פירוש הדברים פשוט: דברים שהיו א"ב לפני 50 שנה נשמעים היום כחידושים, אין ולא יהיו שינויים בעקרונות החינוך, אלא מאחר וחינוך היא חוכמה מעשית, היישום משתנה ע"פ המצב בשטח קרי דור, אזור, אישיות ועוד. כשגדולי הדור שעבר אמרו למרצה שדבריו יתקבלו כחידושים הוא לא האמין שכן יהיה, וכך היה. פעם אחת באו אברכים לר' חיים קנייבסקי והתלוננו על דברים שאמר, ענה ר' חיים אני לא מבין האיש הזה אומר דברים מאד פשוטים, מה לא ברור. גבי החובה לחנך אמר הרב שטיינמן למתמיד אחד שההזנחה שלו את גידול ילדיו, מתאימה לערבים וכלבים (יובא בהמשך).

חינוך דורש חשיבה – לתת דעת על מה אומרים, ומראים לחניכים. האדמו"ר מקוצק אמר שהוא מפחד מטיפש יותר מרשע משום שלרשע יש גבול ולטיפש אין. הסטייפלר אמר שחינוך הוא ניסיון הדור הבירור של ההורים. אמנם כל הדברים שנביא כאן הם מגדולי ישראל ומניסיון של אנשי לחינוך ותיקים אך מי שלא מבין את הדברים ופועל מכאנית לא יצליח, חינוך ליבא בעי, לחיות את המצב ולהרגיש מה נכון בכל עת, ניתן לפעול מכאנית כאשר מבין ועדיין לא מרגיש את הדבר.

שיעור ודעת - חינוך

אמנם יאמר המחנך ומי אמר שאני אצליח להרגיש נכון ולהחליט נכון ? ארבע תשובות בדבר :

1. אם אלו חניכיים(ילדים או תלמידים) אזי הקב"ה סומך עלי שאני אדע לכוונם נכון.
2. עצם המחשבה והאכפתיות זה עבודת השם ומונע טעויות ונזקים שונים.
3. אדם לא יתבע על יכולת חשיבה לפי שאלו כליו אלא על מידותיו שעליהם הוא צריך כן לעבוד, וכן לא יתבע על נגיעותיו משום שכך האדם נברא וכך צריך לפעול (ע' קונטרס תורה ועבודת השם ועובד השם נגיעות) .
4. שגיאה חד פעמית לא מזיקה ואפילו מספר פעמים , אא"כ זה הקש ששבר את גב החניך.

לא יובאו מקורות מחז"ל כעיקרון משום :

1. התאמת חז"ל לנראה או למסתבר עלול להיות מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, חז"ל מתורגמים היום ע"פ נטיותיו והבנתו של כל א'.
2. מהטעם לעיל כל א' שחושב אחרת ממה שנביא ימצא פסוקים ומאמרי חז"ל מתאימים או ליתר דיוק מותאמים, משום שצדיקים ילכו בס וגו'.
3. מקובלנו מרבותינו שרצון השם מתגלה בעולם בשתי מערכות אחת זה התורה, והשנייה היא המציאות ע"פ מבט תורני, דוגמא ידועה מיעקב שראה את פני לבן וכו' ורק אח"כ התגלה אליו השם, ואם תאמר מקרה הוא הרי חזר על סדר הדברים לנשותיו ועוד יותר שגם הם עונות לו באותו הסדר – מוכרח א"כ שזה סדר אמיתי תורני, למרות שהיום מי שידבר כך ינדו אותו ובת שתדבר כך תסולק מבית יעקב. מאחר וחינוך היא חכמה מעשית יש ללומדה מהמציאות ע"פ תנאי הדור וכד'. ממילא יש לסמוך בזה על אנשים תורניים בעלי ניסיון.

חינוך הוא מערכת שלימה ולכן יש להתייחס לדברים כעניים במקום א' ועשירים במקום אחר, לא ניתן לחזור על כל ההקדמות והכללים בכל נושא. לא תובא שיטה חינוכית משום שאין דבר כזה !!! כל אדם מיוחד בפני עצמו ואין אפשרות לעבוד עם מערכת חוקים אלא כללי אצבע ולב מרגיש .

שיעור ודעת - חינוך

מי שסומך על ספרות חינוכית יש לו לבדוק היטב את מקורה. משום שאלו בד"כ ספרי גויים שעברו גיור פרטיזאני ואפילו לא רפורמי. ה"סקול" (school) נהייה חידור, הקולג' סמינר ומוסיפים מאמרי חז"ל תפורים, וקצת בעזרת השם וכד' והנה ספר חינוך "חרדי" לכל דבר. המטרה היא לא להיות בגדר של תינוק מפגר עם פוטנציאל גבוה או ילד פלא – שעם השנים הלך הפלא נשאר הילד.

כדי לחנך נכון צריך לדעת מהם הניסיונות המיוחדים לדור הזה, א"כ מה המיוחד ?
הקדמה :

1. ירידת הדורות זה לא ביקורת משום שכל א' נמדד לפי כליו, סביבתו וכו' עד כמה התקדם מנקודת ההתחלה.
2. זו טענה של הרבנים על עצמם שאין הם יכולים להבין כבר את הדור, ולא יכולים להדריך, ר' קלופט זצ"ל.
3. הקב"ה הניח כפו על אדם הראשון ומיעט קומתו מאלף אמה, שמבטא שלימות טוטאלית (במסגרת העוה"ז), למאה שזה שלימות רוחנית מינימאלית והולך ויורד עד שצריך מיקרוסקופ לזהות שזה אדם בכלל, בדור שלנו כבר התחילו ליפול חלקים, המאבק הוא א"כ על צורת אדם ולו הקטן ביותר.
4. היום נוהגים לשלוח לחזית עם גנרל ישן ונשק עתיק, חזו"א.
5. עבודת השם היום נהייתה חיצונית (מורחב בקונטרס תורה ועבודה השם).

למעשה דורנו מאופיין עקב כך בלחץ חברתי אטומי לאבד זהות אישית, ולהיטמע בדיוסה החברתית. כמובן שהאמת התורנית היא ההיפך הגמור שכל אחד מיוחד אצל הקב"ה, והוא חפץ בתפילתו ועבודתו, ועוד יותר מזה שאין לחברה ביהדות מקום כחברה אלא כמסגרת למקום עבודה אישי.

באופן אחר נאמר שהרבים מיוצגים ע"י מים (מהר"ל) והאני ע"י אוניה (זהר), נכון שדרך אוניה בלב ים אמנם היא צריכה להשתמש במים להתקדם ולא לטבוע בהם [יתכן שאפשר להטעים את הנ"ל ע"י הגמרא שטוענת לגבי הנחה על אוניה בשבת שהאוניה נחשבת כנחה ביחס למים שזורמים תחתיה, כלומר שהיא העיקר-היציב והם הטפלים-אמצעי לקידום אישי].

לפעמים עושים בכתה או בישיבה פעולות לגיבוש חברתי, צריך לדעת שמושג זה הגיע מהקומוניזם ולא מהיהדות, אין ביהדות מושג כזה שאדם צריך להקריב מעצמו לזולתו אלא

שיעור ודעת - חינוך

לתרום לזולתו [ניתכן שאפשר להשתמש בזה באופן חיובי ברמת חיזוק ואהבת לרעך כמוך ושאיפות עקרוניות בעבודת השם, אבל בשום אופן לא בבחינת שכולם זהים ומכוונים לתוצאה מסוימת].

ומעתה נכנס אל הקודש פנימה לעצם החינוך :

← "חנוך לנער ע"פ דרכו ע"מ כי יזקין לא יסור ממנה" →

זהו הפסוק המרכזי שמצטטים בחינוך אבל בפירושו יש סילוף מסוכן. הפירוש הרגיל הוא לגרום לילד לעשות דברים שאנו רוצים שיעשה בגיל מאוחר יותר, וגם עכשיו לא יזיק שיעשה. מדוע זה הרסני ?

באופן הזה מאלצים את הילד באמצעות לחץ דהיינו מכות וסוכריות לפעול בהתאם לרצוננו, בלי להתחשב כלל לא ברצונו הפנימי ולא ביכולתו בכלל וכל שכן לא באפשרותו לעמוד בדרישות אפילו הרגילות ביחס למצבו הנוכחי. מדוע זה מסוכן , לכאורה סו"ס החניך פעל כנדרש ואחרי הפעולות נמשכים הלבבות. אך דא עקא שמוזה גופא מתחיל תהליך הנשירה, הכיצד ?

"אחרי הפעולות נמשכים הלבבות" – זה בתנאי שהיה רצון לאדם בפעולה (ח"ח על הקוזקים ע' להלן וחינוך למצוות), לכן העיקר הוא ע"י חום, אהבה ועידוד לגרום לילד לרצות גם לפני הפעולה (לרצות בפעולה ולא בפרס) ואם יש קושי להפעיל ואז לגרום לו לשמוח במה שעשה. ללא זה אסור להפעיל את הילד ! מדוע ?

אלא שהפעלת הילד ללא הכנת הלב יוצרת התנגדות לאותה הפעולה שביצע וזה הסיבה ששנה ופירש קשה מכולם, שהרי עכשיו יש לו קושי פנימי עמוק מלבצע את הפעולה ויתכן שהפסדת לילד לנצח את הפעולה, בכל מקרה הפסדת לילד את דרגתו האמתית משום שגם אם יזכה אי פעם לרצות מעצמו ולעבוד על עצמו אזי :

א. הוא מתחיל מנקודה שלילית ויגיע יותר נמוך.

ב. יבזבז כוחות עצומים לעבוד על הבסיס ולא יישאר לו כח לשאר.

שיעור ודעת - חינוך

ונאמר עוד יותר מזה, גם לו יצויר ילד שכן ממשיך משום מה לעשות את סך הפעולות שהתרגל. זה לא עבודת השם ומראה על חולי הנפש שאין אדם נורמאלי – בריא בנפשו שאין לו כח מרי, ואם עושה שלא מרצונו ללא כח מרי זה משום שהוא נכה רוח.

לכאורה הרבה לא עושים כן (היינו ע"י חוס ואהבה סבלנות והתאמה אישית) וטוענים שזה לא טבעי ולא בהכרח נכון וכו', אמנם כאשר זה מגיע לילד המיוחד אזי פתאום כולם נהיים סבלניים, רגועים אוהבים וכו', וכן דורשים רק מה שנראה שהילד מסוגל לבצע, מה שמראה שכולם בעומק לבם מודים שזו הדרך הנכונה לגדל בני אדם. אלא שרוצים הכל אינסטנט, זבנג וגמרנו. ילד מיוחד הכוונה שלא מתאים למסגרת הלחץ אלא למוסד לחינוך מיוחד, אגב הייתה תקופה שלא קיבלו את התופעה ודחו והחביאו ילדים כאלו, אך הסטייפלר עמד בפרץ ושינה את ההסתכלות ממערבית ליהודית, עד שההורים ראו את זה כמתנה ולא כעונש. אמנם למרבה הצער והאירוניה אותם הורים כלפי ילדיהם הרגילים המשיכו לנהוג ביד קשה וכו', פלאי הבריאה !?

האמת שזה קורא משום תדמית חברתית שלא מתנתקים ממנה גם בבית, הפתרון היחיד לבעיה זו היא לקבל על עצמו חד משמעית שהוא לא נורמאלי, כלומר פועל ע"פ התורה ולא ע"פ תכתיבים או הנורמה של החברה המערבית, אין דרך אחרת משום שהלחץ החברתי פועל כמכבש אטומי ומפיל גם חזקים אם לא שמוסרים נפשם.

מעשה שהיה במחנך שכן אהב, העריך וכבד את תלמידיו וכן הגדיר לעצמו שהוא לא נורמאלי אלא אמיתי, ואעפ"כ כשעמד בעימות ישיר בודד במערכה מול המפקח מטעם משרד החינוך כשכל צוות ההוראה מאחוריו וכולם מגחכים על איזה שטויות הוא העריך את תלמידיו לתת להם תקווה, במקום לרמוס אותם כמקובל. אמר אותו המחנך שאילולא הצליח לתפוס באיזה חוט שיערה אקראי היה נשבר ופוגע בתלמידים כמו כולם, אין לאף מחנך ערובה שהוא לא יכשל באיסורי דאורייתא (ע' להלן ותפקיד המחנך).

לסיכום אמר הרש"ר הירש על הפסוק הנ"ל שכוונתו היא "חנוך (הרגל) הנער (לא ילד קטן) ע"פ (בתחילת) דרכו (המיוחדת לו) ע"מ (כדי) כי יזקין (יחכים – וכן בגיל מבוגר) לא יסור (יסטה) ממנה (מדרך ההתחנכות שימשיך להתקדם)", הנ"ל נלמד משני דיוקים:

1. לנער – ולא את הנער, כלומר שיקבל הרגשה שמעניקים לו ולא שמפעילים אותו

בעל כורחו שלא בטובתו.

2. גם כי יזקין – מדובר על תקופה שהמחנך כבר לא יהיה באזור, ממילא מדובר על

פעולה עכשווית עם תוצאות בעתיד.

שיעור ודעת - חינוך

היינו שצריך לא לחנך לפעולה מסוימת אלא באופן כזה שידע איך אפשר להתקדם בכל תחום שירצה בעתיד וכמובן שירצה בכלל להתקדם, גם זה בכלל לא יסור.

היום תופשים כל פרט טכני וכל הוראה לפעול כחינוך, יתכן שזה בגדר הכללי שיש טובה לחנך שתהיה לו משמעת עצמית, אבל זה בד"כ רחוק מאד מכל 'התפירות' התורניות שמלבישים על הפעולה או ההוראה, ובד"כ גם המשמעת נהרסת ע"י.

להמחיש את ההבדל בין חינוך לבעיה טכנית נביא את המעשה הבא.

מעשה היה בבית הברסקר רב, ישבו חכמי ישראל לדון בשאלה מסוימת, והיה שם תינוק וכסא פנוי א', השילוב ברור – הילד טפס על הכסא וחל על השולחן והגיע עד הברסקר רב, הברסקר רב הורידו בלא אומר לרצפה, ומשום שהמעלית החדשה מצאה חן בעיניו חזר על הטיול שוב ושוב, א' הזקנים שהיה שם, העיז לשאול את הברסקר רב "האם לא צריך לחנך את הילד?", הברסקר רב הביט בו במבט משתאה ושאל אותו האם ראית אברך מסתובב על שולחנות? ענה הלה לא! שאל אותו הברסקר רב א"כ משום מה צריך לחנך לזה? [אלא שזה בעיה טכנית א"כ הפתרון טכני].

חשוב לציין שילד שלא טוב לו בבית חסום מהתפתחות רוחנית, כמו כן יש תופעה מוזרה שמחד נראה בעליל שלא טוב לילד בבית ומאידך לא עוזב את הבית, הכיצד?

התשובה היא שאין לילד בטחון לנוע קדימה כאשר הבסיס לא יציב.

נקודה קריטית שחייבים לדעת היא שחינוך ילדים זה עבודת השם כמו אתרוג ומצות וכו', עד כדי כך שהר' שטיינמן אמר לת"ח א' שאם אין לו זמן אזי שלא יתפלל ויעסוק בחינוך, וכ"ש שיותר על שעות רבות של חיפוש אתרוג ויסמוך על שלו וכן על שעות רבות סביב אפיית מצות.

דוגמאות

יש לדעת שכשמביאים דוגמאות ממעשים להתנהגות אנושית, מביאים דווקא דוגמאות קיצוניות, משום שבהם רואים ברור את השפעת אותו העניין על האדם וחנך, בדוגמאות פחות קיצוניות יש ערבוב של השפעות וקשה להוכיח דברים ברורים. אמנם אחרי שידעים על ההשפעה באופן מבודד, משכללים אותה ביחד עם שאר ההשפעות בכל מקרה לגופו.

שיעור ודעת - חינוך

הרצאות להורים

חינוך הוא מקצוע מאד דינמי ומאד אישי, לא ניתן לתת הוראות מראש, וכן אין שיטה ואין חוקים, הדבר היחיד שאפשר לדבר עליו זה על אופן העבודה, כיוון ומטרות כלליות! עיין בדברי הרש"ר הירש בחינוך.

מרצה שנותן רצפטים בשלט רחוק הוא חסר אחריות לחלוטין, משום שאותו מקרה אצל א' שונה לגמרי אצל הב' בסיבותיו, באופי החניך, בסביבה המעורבת במעשה, במצב הנפשי הנוכחי ובעברו, ממילא אופן הטיפול שונה מא' לב' וכן באותו א' מרגע למשנהו.

שיחות בין ההורים

מול הילדים צריך להיות קו אחיד, וכל הדיונים יעשו בחדר סגור, הר' אויערבך יצא לטיול בחוץ כדי לדבר עם אשתו על מלמד. ילדים קולטים הכול מהאווירה והטונים.

אביו של הרב יעקובסון תמיד שיבח את מלמדו בפניו ושמח על התורה שאמר בשמו בשולחן למרות שבו זמנית פעל נמרצות לסלקו ממשרתו, המלמד גילה את זה לרב יעקובסון כאשר היה מבוגר אחרי הרצאה, ואביו אישר את העובדה, והוסיף שאלה מה זה נותן לך שאתה יודע עכשיו, ומה הזיקה לך ההסתכלות דאז.

אביו של הרב יעקובסון המליץ לו שלפני פעילות חינוכית צריך שיחשוב על שני דברים וזה מציל הרבה:

1. מה אתה רוצה להרוויח.

2. איך תבדוק את זה.

אמנם נכון שלרוב לא יהיה אפשר לברר סופית בטווח הקרוב משום שפעילות חינוכית נועדה על מנת כי יזקין, אמנם רשמים כן יכול לראות, ואיך שלא עצם המחשבה מצילה הרבה.

ילד של מי

לכאורה הילדים שלנו ולכן חובה עלינו לחנכם, אבל האמת היא לא כך, מעשה שהיה ובא הורה לר' חיים קנייבסקי ואמר לו באגב תגובה כלשהי שהילד שלו... צעק עליו ר' חיים "זה

שיעור ודעת - חינוך

לא הבן שלך " וחזר על זה שלוש פעמים. והמשיך ואמר "שהרעיון שהילד שלך מגיע מהקומוניסטים, דהיינו מהציונים ולשיטתם אפשר לשלוח אותם ליהרג בקרב וכו'". האמת התורנית היא שהילדים הם פיקדון של הקב"ה בידינו ונתן לנו אותם על מנת לעזור להם להתקדם בעבודת השם. כמו כן הורה הרב אויערבך שהילדים אינם של הוריהם ולכן כשהורה מציק לילדו, יש מצווה להציל עשוק מיד עושקו. מסופר על הח"ח שפעם א' כינס את נשות העיירה לעז"נ, ואמר להם שיש לו ילד לאימוץ ומי שתתן לו חום של אמא יהודיה הוא מבטיח לה גן עדן, כל האמהות התנדבו ואז הוא אמר להם שזה הילד שלהם שהוא בעצם של הקב"ה, והקב"ה מבטיח עוה"ב למי שתטפל יפה בבן שלו.

באיזה נושאים שייך חינוך

לעיל הוזכר המעשה הבא : פעם א' באסיפה אצל הר' מברסק נשאר כסא א' פנוי והיה תינוק בחדר, התינוק עשה א' ועוד א' ועלה על הכסא ומשם על השולחן והלך לאורך כל השולחן עד הר' מברסק שכנראה היה סבו, הר' מברסק לא התייחס אלא הוריד את התינוק מהשולחן בלי לעצור משיחתו, התינוק שמצא חן בעיניו השעשוע חזר על התרגיל שוב ושוב, עד שא' הזקנים העיזו לשאול את הרב האם לא צריך לחנך את הילד? הרב הסתכל על השואל בהשתאות "לחנך!?", האם כבודו ראה אברך בן 30 מטייל על שולחנות? "ענה לו הלה "ודאי שלא!" אמר הרב "אם כן זה לא נושא חינוכי!". לסיכום אין לחנך על נושאים שלא שייכים לעתיד, ובמידה וזה מסוכן או מפריע – להפעיל, ולהשתמש בזה לחנך למשמעת באופן כללי, שעכשיו אני נמנע בגלל שצריך לשמוע בקול ההורים(ע' משמעת).

מאיזה גיל מתחיל החינוך

אין טעם לחנך לפני שהילד בשל לקבל את המידע או אפילו לעמוד בדרישות הטכניות, ועוד שאם לא מסוגל לעמוד בדרישות אזי מפתח התנגדות לאותם דברים שחינכו אליהם,

שיעור ודעת - חינוך

אם כן זה לא רק לא חינוכי זה אנטי חינוכי. כל רעיון החינוך הוא לחשוב איך לעשות שע"י החינוך החניך יעשה בעתיד מה שהוא צריך לעשות, ומתוך רצון. [ניתן לבדוק ע"י שמרחיקים את הילד מהדבר האם קולט את ההוראה שלא לגעת או שלא, כלומר יש להבדיל בין שני מקרים הא' שהילד ניגש לדבר בלי להתייחס לסובב שזה מראה על חוסר יכולת קליטה, והב' שהילד מרגיש שעושה משהו נגד ההורים שזה מראה שהוא אכן קלט את המסר רק שיש לו קושי עם היצר, וכן בהפעלה חיונית האם תופש גם כשלא יושבים עליו, הבדיקה נכונה כל זמן שלא לחצו יתר מדי, עוד סימן חשוב זה שמחה בעשייה, שפועל מתוך שמחה והרגשה טובה].

צריך להיזהר שלא לתת הרצאות פילוסופיות בגיל רך מדי, שאז תופש הילד את הדברים באופן גשמי מוגבל ומעוות ותפישו זו נקבעת בנפשו, וקשה אח"כ להסירה.

חינוך או הפעלה

מאחר והנושא קצת מורכב נתחיל בהגדרות יבשות ואח"כ נבאר בעז"ה כל הפרטים. כל תהליך חינוכי חייב להתחיל בהפעלה, הפעלה פירושה לגרום לתלמיד לבצע פעולה הנדרשת על ידו דרישה בטון רגוע וברור ללא הסברים כלל, הפעלה היא לא פעולה חינוכית ואדרבה אנטי חינוכית. אחרי שהחניך ביצע את המטלה יש להסביר לו על גודל חשיבות הפעולה שהוא ביצע ועל שהוא נהיה חשוב יותר ע"י כך בהתאם לרמתו.

חובה לבצע הפעלה ללא פרסים ולתת אותם במפתיע. שימוש בפרס או איום הוא לחץ פנימי או חיצוני לביצוע ושניהם מזיקים, פרס פירושו פיתוח הכישרון המסחרי של הילד עד שאין להורה אפשרות לעמוד בתשלום, ועונש משאיר אווירה שלילית המלווה את קיום המצווה וממילא לא מעודדת המשך.

יש להבדיל בין פרס המובטח לפני המעשה לבין פרס הניתן לאחריו ללא הבטחה מוקדמת, שאם זה לפני אזי זה במסגרת הפעלה ויש להשתמש בו רק לעזור לילד לפרוץ את המסגרת הנוכחית, יש עצה ל"הבטיח" פרס בסגנון שאינו מחייב את הנותן למשל "כדאי לך לסיים שיעורי בית משום שיש גלידה, אבל אם אתה לא אוהב אזי תסיים שיעורי בית ואל תאכל גלידה". אחרי אפשר תמיד לתת פרס משום שאז זה נתפס כעידוד, ר' דסלר קונטרס הבחירה(). יש לתת פרס רק לילד כאשר הוא מרגיש מעודד ושמח, שאז פרס נתפס עם

שיעור ודעת - חינוך

עשייה והתקדמות ולא כאשר הילד מתבכין שאז זה מעודד אותו שכדאי להיות בכיין, אמנם אם בוכה באמת צריך להביע אמפטיה ולהרגיע אותו ולא ע"י הבטחת פרס. איום לפני או עונש אחרי משמשים רק לחשש כאשר רגליים לדבר שהילד עלול לפרוץ את מסגרתו הנוכחית, או במידה וכבר פרץ אותה, ר' דסלר קונטרס הבחירה().

לסיכום התהליך מורכב מהפעלה-חינוך-חיזוק בצורה של ספירלה כלפי מעלה בתחילה מופעלת ע"י ההורים ואח"כ בעזרתם ולבסוף החניך מתקדם בעצמו, זוהי דרך ההתחנכות ע"פ הרש"ר הירש.

ועתה נבאר פרטי העניינים בעזה"י.

לא ניתן לחנך ילד לרצות בפעולה אא"כ עושה אותה, משום שטבע החומרית הוא לא לעשות, אכול ושתו כי... וכו'.

לכן הפעלה היא סותר (שהרי כעת נמתח קפיץ נגד הפעולה), ואם לא בא חינוך אחריה אזי זה לא על מנת לבנות, שמאל דוחה וימין מקרבת זה תהליך קבוע של תיקון הקלקול החלש שבשמאל ע"י ימין מקרבת שהיא חזקה יותר.

צריך לשים לב שהפעלה כשמה אינה עצירה אלא הפעלת הילד בכיוון הרצוי.

חשוב לציין שזהו מבחן אמיתי של עובדי השם, כי כאן רק הקב"ה רואה.

עוד נקודה חשובה היא שעיקר החינוך הוא כאשר יש שקט, כלומר כאשר ההורים חושבים מראש ויוזמים פעילויות בהתאם לצרכי הילדים, ולא כאשר יש בעיות.

יתר על כן ההסברים יהיו לרועץ משום שבעצם לא רוצה לפעול ולכן יתנגד להסברים וידחה אותם(כעין "חזור בשאלה") לא שכלית אלא רגשית מוסווה ב"הסברים". יתר על כן ההפעלה מזיקה משום כך לחינוך שהרי היא גורמת לחניך אנטי לפעולה.

אמנם לאחר מעשה רוצה מאד החניך להבין ולחוש עד כמה מעשהו חשוב ומשמעותי ואז יקבל ההסבר וכ"ש את העידוד והחינוך וזה תיקון גם לנזק ההפעלה וגם בונה את הרצון להמשיך בדרך.

לסיכום:

← ההסבר שלפני ההפעלה מזיק כמו שההסבר לאחר הפעלה מועיל →

אמנם יש יוצא מן הכלל א' והוא אם ברור לך שהילד רוצה לעשות ובאמת שואל למשמעות העניין אזי מותר לענות לפני.

שיעור ודעת - חינוך

[לדעתי יש יוצא מן הכלל נוסף והוא לימוד המעשה בכתה מאחר ואינו הוראה מעשית לאותו רגע, אז ממילא לא מתעוררת התנגדות, כמובן שזה כבר תלוי איך מעבירים וברמת התפישה של הילד עד כמה זה מחייב בהמשך, ועיין להלן וחיידר].

מה ההבדל בין דרישה בטון תקיף ורגוע לבין דרישה צרחנית? ההבדל הוא שמייס וארץ, משום שכאשר הדרישה צרחנית, היא מראה על חוסר שליטה ושיקול דעת לא שייך שהחניך יקבל מזה הבנה שזה מה שבאמת צריך לעשות. אלא שזה מה שצריך לעשות כדי להשתיק את הרעש או להינצל מהאיום. מאידך גיסא כשהמחנך חוזר בטון תקיף ורגוע על דרישתו מבין החניך כי ההוראה ניתנה מתוך שיקול דעת וכן שהמחנך שולט במצב ולא נשלט על ידו (היינו ע"י המצב ואו החניך). כמובן שהילד יביע התנגדות אם הוא בריא בנפשו בדיוק כמו המחנך כשהוא בעצמו מקבל הוראות מהממונים עליו, הצגת הדרישה כנ"ל היא הפתרון גם לזה משום שהחניך ירגיש הרגשה בריאה של כניעה(שמרגישים מול אדם גדול) מול דעתו של המחנך ולא של השפלה מול גופו המגודל.

יש הורים הנוהגים לומר "כבר אלף פעמים אמרתי לך ש...". המשפט הזה אומר:

1. כבר אלף פעמים הזקתי לך.

2. הגיע הזמן לומר אחרת.

אופן ההפעלה הוא לומר לו "אמא אמרה כך ולכן בא ונעשה כך וכך", אפילו אלף פעמים דרך זו ארוכה וקצרה, שבתחילה צריך להתאמץ לעמוד על כל מלה ולקיים עם הילד אבל סופה קצרה שכול מלה נחשבת ונתפסת מייד. ואילו הדרך השנייה היא קצרה וארוכה, בתחילה מפעילים בכוח הזרוע ואח"כ כבר אין כוחות ולא שייך לאיים כל כך וכ"ש לקיים. דגש נוסף קריטי הוא שלא יעשה החניך פעולה ולו החשובה ביותר אם זה לא נותן לו אישית הרגשת חשיבות, ניתן דוג' ממעשה שהיה, ילד שהתפלל אצל האדמו"ר מאמשינוב הזקן וראה איך האדמו"ר מתקרב אליו ואומר אמן על ברכות השחר כבר לא יוכל לזלזל בהם, וכן פעם א' סיפר האדמו"ר מאמשינוב לילד שאמר קורבנות כמה מלאכים באו לשמוע אותו וכו', ילד כזה לא יוכל לדלג על קורבנות.

סיפור הפוך עצוב מאוד הוא אבא שסיפר בהתרגשות לילדים על תפילותיו של הבעש"ט בהרי הקרפטים, עד כדי כך שאפילו מבוגר שהיה שם התרגש ורצה להתפלל וכו' ובסוף אמר להם, אבל מה שאתם עשיתם זה לא תפילה בכלל גועל נפש וכו'. ילד כזה לא יוכל להתפלל, גם אם יבין במשך השנים שתפילה זה חשוב מאחר ותפילתו האישית לא חשובה.

שיעור ודעת - חינוך

נספר מעשה מעניין בעניין זה על שתי חברות תהילים שנעשו ע"י זוג הורים הוא רב'ה והיא מורה, אצל הרב'ה הפסיק א' הילדים להופיע בטענה שזה לא משתלם, בדיקת הנושא (ע' להלן דיבור עם ילדים) העלתה שכל הבנות טענו שיש עניין בעצם המצווה וכל הבנים טענו שזה משתלם מטעמים שונים. מדוע?

הרב'ה בסוף כל פעולה היה מדגיש את הרווח הכלכלי ושממילא אין מה לעשות, ואשתו הייתה מספרת על ילד חולה, ואומרת להם שעכשיו אומרים תהילים כמו גדולי ישראל ובסוף אומרת להן לצאת בזקיפות קומה משום שהם טובות יותר, את הממתק הייתה מחלקת א' הילדות "רק בשביל לסתום ליצר את הפה", הראשון הפעיל והשנייה חניכה, למרות ששניהם נזקקו לממתקים.

למרבה הצער ישנם גם מקרים הפוכים, מעשה שהיה והסטייפלר אמר לאבא א' שהבן אנוס בגללך שלא לקיים המצווה, בגלל שחינכת אותו לקיים.

בעיה חמורה נוספת היא שבדורינו יש הפעלה מרובה מאד בנושאים שלא קשורים לחינוך כלל, דהיינו זהירויות מסכנות החיים, פעילות בבית הנובעת מלחצי החיים, סתם צרכים טכניים של בית בישראל ועוד, כל אלא גוזלים המון זמן וכוחות, ובד"כ פוגעים בחינוך, השיקול בחינוך הוא מה עלול לגרום נזק עתידי שצריך למנוע מעכשיו, על מה צריך לעבוד באופן חיובי לצורך העתיד, ומה קשור לבעיות הישרדות טכניות.

צריך לדעת שעודף חומר, כלומר משחקים דידקטיים וכד' הוא עודף הפעלה ולא עודף חינוך.

ביקורת

כל ביקורת חורסת, משום שאין האדם מעוניין לשמוע אותה ולקבל אותה על עצמו, ממילא אין כזה מושג שביקורת בונה, המושג הזה הומצא ע"י אנשים שאוהבים לבקר והיו צריכים "הכשר". מעבר לכך אין "היתר אנושי" לבקר ללא שברור לשני שאתה מעריך אותו, שהרי זה פגיעה נטו ללא תועלת, ויש בין אדם לחברו גם כלפי ילדים.

אמר החזו"א שאין דבר טבעי יותר מלהורה לראות טוב בילדו, ולהתאמץ לראות שלילי.

שיעור ודעת - חינוך

נוהגות אמהות לומר "לבי ניבא לי שהוא יהיה כזה", וקשה בתרתי מדוע הנבואות האלו נאמרות תמיד מתוך זעם והרי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ועוד מדוע אין אף אמה עם נבואות חיוביות, אלא מוכח מכאן שאין זו נבואה אלא יצירת המצב ה"צפוי" מראש, לא נעים לציין אבל מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן החכמים וניתנה לשוטים. אי לכך מומלץ להשתמש באותו כוח "יצירה" להיפך, זה כנגד זה עשה אלוקי-ים.

פירוש המלה ביקורת הוא לחפש איפה אפשר לתקן, "ביקורת תהיה לא יומתו" (ויקרא י"ט כ'), "וחיפשתי את צאני וביקרתי אתהם, את האובדת אבקש ואת הנידחת אשיב ולנשברת אחבש ואת החולה אחזק" (יחזקאל ל"ד י"א-ט"ז). כמו כן ביקור חולים שנועד לבדוק צרכי החולה.

ממילא לא שייך ביקורת ללא נתינת פתרון, או הכוונה למי שיש לו פתרון, מעשה באימא שהתלוננה על בנה שהוא לא ילד טוב ומה שהיא עושה לא עוזר, לשאלה מה את עושה ענתה אני אומרת לו שיהיה ילד טוב, אמר לה היועץ יש לי פתרון תהיי אמה טובה ואז הילד יהיה ילד טוב, שאלה האם מה זה אמה טובה, אמר לה היועץ את לא יודעת מה זה אמה טובה אבל הילד כן צריך לדעת מה זה ילד טוב! צריך להגדיר פעולות בבירור.

א' הטכניקות היא למצוא קודם כל מעלה אמיתית אצל השני ושידע מזה, ואח"כ לומר לו שלא מתאים לו לעשות כך וכך ואז רוצה לקבל משום שזה לכבודו. טכניקה שנייה היא לגרום לילדים למצוא מעלות על עצמם וכן על אחרים בסביבתם. מעשה שהיה ומחנך עשה כן בכתה של עבריינים, וא' מהם התהפך ממוציא לפעל ב"מאפיה" הגרועה ביותר ברובע סאן סימון באשדוד לקצין בכיר במשטרה.

כללים נוספים הם:

1. ביקורת היא רק על מה ששייך שאותו החניך לא יעשה לפי רמתו הרוחנית, לא מצפים מתינוק שלא ישפוך את האוכל, ולא מילד בן ארבע שישמור על בגדי השבת מצוחצחים וכן הלאה. . .
2. ביקורת בנויה להדריך ולא להודיע על הבעיה, זה מהווה בו זמנית גם עידוד אני סומך עליך שאתה יכול לנהוג נכון, שאל"כ לא היה טעם בהדרכה, למותר לציין שאסור לומר "זו הצידה, אתה לא יודע! אני אעשה במקומך" וכד'.
3. שמקבל הביקורת מרגיש טוב עם עצמו.
4. שהמקבל הביקורת יהיה בטוח שהוא יכול לתקן את התנהגותו.

שיעור ודעת - חינוך

5. לא להרבות בביקורת משום שאז נוצר רושם שהאינטרס הוא לחפש את המבוקר, ולא הבעיה הטכנית. ועוד שבהכרח היא בסופו של דבר תאמר בצורה לא נכונה.
6. ביקורת על עניין רוחני לא יכולה להיאמר מתוך כעס, הדבר מוכיח שזה ממידות רעות, או שבעצם המחנך צועק על עצמו באמצעות החניך, ע"פ הכלל שכל הפוסל במומו פוסל.
7. ביקורת היא רק על מזיד ממש.
8. ביקורת רבה בתחום מסוים גורמת להידרדרות באותו התחום ממש.
9. האמירה "כמה פעמים אמרתי לך ש. . ." מוכיחה שהאמירה לא יעילה, והגיע הזמן לשנות.
10. לא להתעלל בילד עם קרני לייזר, כגון לומר לו אני חולה בגללך או לא יישן בלילות וכו', זה גורם לילד סיוטים שלא יכול לעמוד בפניהם אא"כ יקשה לבו טוטאלית כאמצעי הישרדות, וזה בעצמו נזק חמור.
11. קשות לא נשמעים, ר' חיים מוולאז'ין, וק"ו בן בנו של ק"ו בדורינו.
12. מעט ביקורת שלא תפגע בתדמית הכללית, ע' חינוך ודימוי עצמי. לשים לב שאת הביקורת אומרים עם כל הלב ואת העידוד בשקט ועם ספיקות רבים, התניות ולחץ לעתיד.
13. לבקר את המעשה ולא את העושה.
14. לא להגיב בשעת התרגשות משום שאז אין ביקורת למילים, חכם יותר לומר "כרגע אני כועס ואני רוצה שהתגובה תהיה לטובתך, לכן אני אשקול את התגובה". לא חייבים להגיב בסוף, אפשר שיקרה ויאמר המחנך "אני עדיין לא בשיקול הדעת בעניין זה, וכדי שלא יהיה עינני הדין (לא מבחינה הלכתית) אפשר לומר החלטתי אני לא אגיב בעניין". העיקר הוא שיפנים החניך שכאשר פועלים זה לטובתו. כמו כן צריך לדעת שגם תגובה נכונה היא לא נכונה בשעת כעס, שאז החניך ירגיש כאילו שזה לא לטובתו.
15. שאלו את ר' אלה לופיאן שהרי בספרי המוסר של פעם יש התקפות קשות מאד, א"כ כך צריך?! ואמר שזה היה נכון לדורות שלפני השואה, שכל א' החזיק מעצמו באופן טבעי, אבל היום אמר שצריך לדעת שלא יורים על זבוב עם תותח, וכ"ש על זבובונים ועוד להוסיף תת מקלע.

שיעור ודעת - חינוך

ביקורת גורמת לחוסר אמון בעצמו, ושבירה של האישיות אפילו אם נשאר במסגרת ורב הסיכויים שגורם לנשירה.

נציע לפניכם ארבעה תיקונים :

1. לבנות סולם ערכים ברור מוחשי, שעל פיו יוחלט האם זה מצריך תגובה ואיזה.
2. התיקון העיקרי הוא לשתוק מהערות לגמרי במשך חדש, ולא להעיר על שום דבר. מניסיון זה רק בונה, הורים רבים המשיכו מרצונם את הניסוי.
3. מי שיכול לפרש כל מעשה שנובע מסיבות חיוביות אפילו שהוא שלילי, יבנה את החניך חיובי.
4. יכול המחנך לפעול על עצמו, כגון תענית על שחניכו נכשל, וכד'.

בעיה נוספת חמורה מאד היא שכאשר מבקרים קיום מצוות יוצא שכשהחניך מקיים מצווה יש לו הרגשה שהוא עושה עבירה, ואז הם מגיעים לאבסורד שעדיף לא לקיים מצוות מאשר בן לקיים.

מעשה שהיה עם ר' אלה לופיאן שלוה ע"י ילד לביתו בשלהי ימיו בירושלים בדרכו חזרה מ"קול תורה" לביתו, הילד קטף עלים ולעס אותם, ודבר זה הפריע למשגיח הישיש משום חשש מזיק וכן משום חשש תולעים, אעפ"כ לא אמר המשגיח מלה עד הגיעם לביתו, בביתו הציע הרב לילד ממתק, ושאל אותו אם הוא יודע כמה הוא חשוב והסביר לו על מהו יהודי וכו', אח"כ שאל אותו האם הוא רוצה להיות יותר חשוב, והילד לא התנגד למדות שהרגיש מאד טוב עם עצמו בין כה וכה, בד"כ לתוספת דבר טוב לא מתנגדים, אז אמר לו שיש ילדים (ללא רמיזות ועקיצות) שקוטפים עלים ולועסים אותם ויכול להיות שבעל העץ מקפיד, הילד ענה שאולי אין להם זכות משום שזה בולט לרשות הרבים, המשגיח אמר לו שאכן התכוון רק לחשש, ואז אמר לו שיש גם חשש תולעים והחוויר, וסיים שאם הוא רוצה להיות חשוב יותר כדאי שלא יעשה כן, והילד כמובן קיבל את המסר.

צריך לשים לב לא להפוך סיפורי צדיקים לכלי משחית לרמוס את הילדים סופית, שמספרים להם על מעשה הצדיקים בלהט וכו' ולבסוף מסיימים אבל מה שאתה עשית גועל נפש, זה תפילה בכלל? וכד', אלא איפכא מסתברא יש לומר לילד התפללת עכשיו כמו האדמו"ר הזה יישר כחך, חילך לאורייתא (ולא על מי אתה עושה רושם), מובטחני שתהיה גדול בישראל וכד'.

מעשה שהיה אצל הסטייפלר בבחור שהתדרדר מאד ולא האמין בכך שיש לו סיכוי לחזור בתשובה, והסטייפלר דפק עם מקלו וצעק "אני מזקני חכמי הדור, וכתוב בספרים שהם

שיעור ודעת - חינוך

הפוסקים של הדור בבי"ד של מעלה, וא"כ אני פוסק שאתה ירא שמייס", הבחור חזר בתשובה ונהייה ר"מ בישיבה חשובה.

הרצאות לילדים

הרצאה לילד אחרי מעשה שלילי מתישה אותו ומחנכת אותו להיות אטום להרצאות לכל החיים, ע' חינוך וענישה.

הרצאה על חשיבות מעשה חיובי תלויה אם עשה או לא. במדה ועשה זה חיובי משום שרוצה באמת להבין מדוע פעולתו חשובה, במדה ולא עשה זה נזק עצום משום שלא רוצה לשמוע, אפילו שזה מצוות שבת או תפילין שאין ספק לאף אחד על חשיבותן, וזה גורם לרצון שלא לעשות.

חשוב לדעת שאין לילד קטן עולם רוחני אלא מילים בעלמא, בגיל מצוות זה כבר דיבורים ובגיל עשרים מתחיל להתפתח עולמו הרוחני הפנימי.

ענישה מטרתה

עונש אין מטרתו חינוך בשום אופן !!!

← מטרת הענישה היא לעצור התנהגות שלילית ! →

כלומר סור מרע ולא עשה טוב, לכן למשל אין לומר לילד שאם לא יעשה מצווה (כולל כיבוד הורים), יקבל עונש, מעבר לכך שזה ירחיק אותו מקיום המצווה. איך פועל עונש?

אנו מעוניינים שע"י העונש החניך יעצור עצמו בזמן התנהגות שלילית, רואים בפועל שע"י הרצאות שום דבר לא קורה ולעיתים יותר גרוע. מדוע, האם אין החניך מבין את חומרת המעשה ?

התשובה היא שאכן החניך בהתאם לרמתו מבין מצוין ואעפ"כ זה לא עומד לו בשעת ניסיון. משום שבשעת ניסיון פועלת הנפש הבהמית, והנשמה נדחקת לקרן זוית, לכן כל זמן

שיעור ודעת - חינוך

שהעונש \ הכוח המחזק לא יהיה בנפש שום דבר לא יעזור. ממילא ככל שהעונש יותר מוחשי ויותר נדיר הוא אפקטיבי יותר. וכן באופן החיובי מה שעצר את יוסף הייתה דמות דיוקנו של אביו, היינו תמונה חושית. משום שהנפש הבהמית מבינה הסברים בהמיים.

אין להתנצל על עונשים משום שאז שוטפים לילד את המח שהעונש לא צודק, וממילא האפקט יורד לטמיון וממילא מתורגם אצל הילד להתעללות לשמה.

הקביעה האם רמת ההתנהגות היא שלילית ומצריכה עונש, איננה חד משמעית אלא בהתאם לרמתו של הילד, כלומר שאם הילד הספציפי הזה התנהג מתחת לרמה שלו, או במילים אחרות עבר את הקו האדום שלו אזי יש להעניש בבחינת שלט אזהרה "עצור גבול לפניך" ממילא אין העונש בא מתוך עצבים (שאו פירושו אצל החניך שהבעיה היא בגבול התפישה של המחנך ולא בעצם וכן מסיק החניך שכל הבעיה היא שזה בפני המחנך אבל שלא בפני המחנך מותר), וכן אינו להשחית עד כלה שהרי מטרתו להחזיר את החניך לגבולותיו כדי שיחזור לתפקד כצפוי. כל זמן שהעונש ניתן באופן מזדמן ולא קבוע אזי הוא יעיל ואין צורך להחריף את העוצמה.

ר' חיים קנייבסקי אמר בשם חז"ל שאסור להעניש מתוך כעס ממילא רוב הזמן אסור לרוב הציבור להעניש.

ניתן דוגמא לדרישה לא מתאימה אבל מצויה מאד שאינה לרמתו של הילד. למשל, צפוי שילד בן 7 ילכלך את בגדי השבת שלו, מאחר והוא צעיר מדי להחזיק בראשו מודעות קבועה לניקיון בגדיו, וממילא אם מענישים אותו על זה מכניסים אותו ללחץ נפשי שאינו יכול לשאתו, כמו לקחת עובד זוטר ולהפיל עליו את ניהול המפעל, רוב הסיכויים הם שהוא יתמוטט נפשית. למזלנו לילדים יש חוש טבעי יותר מפותח (מאחר והם לא מושפעים ממה יאמרו השכנים) והם פשוט מתעלמים מהוראות חסרות משמעות כאלו, אמנם הסכנה היא כשזה קרוב לגבול האמיתי ואז הילד עלול כן לקחת הדברים אל לבו.

נקודה חשובה נוספת, קל יותר לתקן התעללות פיזית מאשר התעללות נפשית, א' הסיבות הן שמגיל 6 מרגיש שהתעללות פיזית לא תקינה ומתמרד.

אגב צריך הציבור לדעת שהמלחמה נגד ההכאה היא משום הדמוקרטיה ולא מטעמים פילוסופיים או פסיכולוגיים, זה לא מבוסס על שום מחקר, אמנם את תוצאותיו העגומות של רעיון זה רואים ברחבי העולם כולו ומאחר מדי לתקן משום שאבדו את המושכות של המשמעת, השוטים האלו סתרו את אושיות החינוך בלי להציע תחליף. נדבך נוסף של השקר הזה, הוא שזה מושתת על דמגוגיה זולה, דהיינו כל אחד הוא נגד אלימות, אבל

שיעור ודעת - חינוך

להגדיר אמא המכה את בנה, דהיינו סוטרות לחיו, כאלומות זה דמגוגיה, משום שזה עיוות התחום של ההכאה.

במידה ועונש של הכאה לא מועיל, זה ראייה שלא טופל החלק החינוכי. אמנם נכון שיש לנו בעיה שעונש מוצג שלילי ונתפס שלילי אצל החניכים, כלומר כפגיעה אישית ולא כתיקון או עזרה לקידום המצב. לכן צריך:

1. לשמור על כבוד החניך גם בעת ענישה.
2. לא להעניש מתוך זעם אלא מתוך שיקול דעת על טובתו של החניך, שזה בכלל כעס הפנים ולא כעס הלב.
3. להראות לו שאנו מקבלים גם על עצמנו הגבלות לטובתנו, של חז"ל או אישיות.
4. לא להתנצל על עונשים, שאנו נתפס כלא צודק.
5. כשנפטרים בעיניך יהיו בעיניך כזכאים.

ענישה חשובה ליצור מסגרת מאולצת של א"ב קיומי, דהיינו מסגרת לעבודה, כדי שעיקר האנרגיה והזמן ינוצלו למה שקשור לעבודה האישית להתקדמות. אמנם אין לכפות אם אין משמעת מבוססת [משום שאז זה מתקבל כעבודות כפייה ולא כהכרח קיומי] למעשה זה ניצחון בקרב והפסד במלחמה, שהרי אם לא התחנך למשמעת לא יוכל לקיים בעתיד כלום משום שאז כבר לא יהיה מי שיכפה או ייתן פרס.

כל ילד חולם חלומות של אין אונים, ובד"כ מפחד מלהמשיך לחלום, ואז מתעורר וניגש לאחד ההורים, כאשר ההורים מייצגים אצלו הביטחון בחיים, אמנם אם ההורים חלשים כנגדו כלומר לא מפעילים משמעת אזי נשאר במצוקה בלי פתרון, וגדל עם פחדים וחוסר בטחון. מעשה שהיה בנער אליהם במוסד טיפולי, שנטפל אל המשגיח בהפגנת כוחניות כל הניסיונות לעקוף את ההתמודדות עלו בתוהו, המשגיח החליט באותו הרגע לתת לו סתירה כדי להוכיח לו כדבריו שהרב חזק יותר, ואז הוא נתן לו סתירה חזקה עד כדי כך שהוא עף וכמעט התעלף, הרב לא גחן אליו ברחמים למרות שהיה מודאג. מחלון המשרד עקב אחר המתרחש וראה שהבחור מתאושש. לאחר מעשה זה החניך הנ"ל נהייה מרצונו החופשי למשרת של הרב, ו"השגיח" שאף אחד לא יעיז לפצות פיו בשיעור וכד', מאוחר יותר הצהיר הנער שלזה הוא חיכה כל הזמן (דמות ברורה ויציבה שתגן עליו).

נקודה חשובה נוספת היא שהילד זקוק לעונש להרגיש כפרת עוונות, ולהיות בעל יציבות נפשית, ילדים שגדלו במסגרת ללא ענישה גדלו נירוטיים, מעשה היה בילד שדקר את עצמו ואמר אח"כ שרצה להרוג את הרשע בפנים, ילד צריך להרגיש שיש אחריו כוח

שיעור ודעת - חינוך

שיעור אותו מהשתוללות, דהיינו אובדן שליטה על עצמו. בהרבה מקרים הילד מגביר את ההשתוללות במטרה לאלץ את ההורים שיעצרו אותו. כאשר עוצרים את החניך והוא מתפרץ בהיסטריה אזי יש הרגשה שטעינו או הגזמנו וכד' אבל האמת היא שזה בסה"כ מראה על הזנחה של הרבה שנים, וברגע שעוצרים את החניך בצורה מאופקת, דהיינו בתקיפות רגועה ויציבה, אזי לאחר זמן מה כשהוא רואה שיש כוח יציב כנגדו נרגע וחוזר לתפקוד ריאלי.

מכל מקום לגבי התעללות פשוט בהחלט שאין התעללות תקינה ועוד שגורמת לילד רתיעה מהמושג עונש, היינו שלמעשה משתדל לברוח מהחברה שמתעסקת בזה, ולא שע"י העונש מרוויח רתיעה מהעבירה.

הערה חשובה: האם יש מישהו שמאמין שלכתוב 200 פעם "יותר אני לא אעשה כך וכך" זה מועיל? . כבר היה ילד משעשע שאמר אבל ניצחתי אותו, שאלה אמו הנבהלת למה מה עשית ענה הילד, עכשיו אני אכתוב 300 פעם "אני כן יפריע בשיעור", בעיני הילד זה נתפס כסתם התעללות. עוד יותר גרוע אם נותנים עונש לכתוב קפיטל תהילים, וגורמים לילד לשנוא תהילים, האם יש לזה היתר הלכתי?

ישנה טעות רווחת בציבור, רבים טועים בפשט של מאמר חז"ל "אין עונשים אא"כ מזהירים" () וחושבים שכוונתו היא שאסור להעניש ילד אא"כ מזהירים, הפשט האמיתי הוא שאין לומדים עונש מלקות, כלומר אין עונשים, מלאו של לא תעשה אא"כ יש שני לאווים ואז הראשון מתפרש לאזהרה, כלומר אא"כ מזהירין, וממילא והשני מתפרש למלקות. למעשה אם צריך עונש הכי טוב זה פשוט להעניש וזהו.

לסיום נעיר על א' מהשיטות המטופשות ביותר שהומצאו בעניין זה, וחדרו משום מה גם אלינו, השיטה נקראת "מסקנה טבעית", ופירושה הוא אם ילד מתנדנד על כסא ולא מבין שלא כדאי לו, תן לו ליפול, ואז יבין.

השאלה הנשאלת לשיטתם היא ואם ילד קופץ לכביש, או נוגע בחשמל ועוד ועוד מה עושים?!

תשובת השוטים היא איפה שאי אפשר אי אפשר, והרי ברב המקרים אי אפשר, ועוד גם לשיטתם של חיה ותן לחיות מה יהא אם הוא יחליט שיכול לחיות יותר טוב בלעדיך, אם כן נפל פתה בבירא.

שיעור ודעת - חינוך

הבעיה החמורה יותר היא איך רעיון אנטי תורני ממדרגה ראשונה כזה נכנס אלינו, שהרי אנו מחנכים לחיי העולם הבא או חלילה גיהנום, האם נמתין לחניך שיישרף בגיהנום כדי שיבין? ועוד שהפרוודור שלנו מטעה שצדיק ורע לו רשע וטוב לו ואיך ילמד!?

דימוי עצמי

התמונה של אדם על עצמו היא מה שמשדרים לו בעיקר, היינו מבחינה כמותית, לא איכותית. כמו שידוע בנושא פרסומות ותקשורת שהם בנויים על כמות ולא על איכות. וע' להלן ושינוי התנהגות.

בנקודה זו חשוב להדגיש, שאם מראים לילד עולם חיובי אזי הוא גדל חיובי, ואם אומרים לו שכולם גנבים וכו' הוא גדל כזה, משום שמעבר לגנבים אמיתיים כך הוא יפרש עוד עשרות מקרים שיראה מאחר והגדולים אמרו לו שזה העומק מאחורי כל פעילות, למעט העובדה שהגנבים נראים מאד חביבים ויש להם הרבה כסף וכד' א"כ גם התפישה החברתית, ע"פ הרמב"ם שדרך בני אדם להימשך במעשיהם ובדעותיהם אחרי אנשי מקומם ובני מדינתם וגם הפיתוי יגרמו לילד להיות כזה ברצון רב. מאידך אין צורך לחשוש שחלילה הוא יגדל נאיבי עד כדי כך שכולם יעבדו עליו, שהרי סו"ס הוא חי בעולם ושומע שיש גם אנשים שלילים וכן לומד עליהם בגמרא ופוסקים.

דגש נוסף במקרה פרטי של בעיה זו, כשילד חוזר פגוע הוא מחפש הזדהות ולא התקפת הפוגע, אחרי שנרגע יש לכוון לחשיבה נכונה, הפרשנות של המחנך היא האמת של הילד, כלומר אחרי הזדהות עם הכאב של הילד אפשר לומר לו מסתבר שהוא לא התכוון לפגוע או שהוא עצמו נפגע וכד'.

תדמית חיובית בונה ומצילה מהתדרדרות. מעשה שהיה עם הרב שלמה ברודנה. כשהיה בקולג', היה הכי פחות טוב בבייסבול וניחם את עצמו שהוא הכי טוב בגמרא, וכשהיה בגייטסהד היה הכי פחות טוב בגמרא וניחם את עצמו שהוא הכי טוב בבייסבול, מטרתו הייתה תמיד לראות את עצמו חיובי ולהמשיך משם, וברוך השם זה הצליח.

שיעור ודעת - חינוך

דוגמא אישית

האגדה הרווחת בקרב פסיכולוגים ויועצים למיניהם היא שהדוגמא האישית שמראים ההורים היא זו שמשפיעה על הילד, א"כ צריך להיות שבן של חילוני לא יהיה דתי וכן בן של דתי לא יהיה חילוני, ובן של נכה לא ירוץ ובן של סגי נהור לא יראה. עיקר מטרת ההמצאה המטופשת הזו היה לסתום חורים שנוצרו באינטליגנציה של הפסיכולוגים כאשר כל הסבריהם והכוונתם עלו בתהו ונוצר חשש אמיתי שהמטופלים יתבעו את כספם וזהבם, לכן המציאו פטנט שיסתום פי דוברי אמת והוא, אתם אשמים בכל וכל זמן שלא תהיו מושלמים אין סיכוי לילדים, ואז ההורה המושפל מקפל זנבו והולך הביתה במפח נפש והכסף נשאר על מקומו בשלום.

כמובן שכל זה הבל, ראשית יוצא שא"כ אין אנו אחראיים להתנהגותנו כלל בכל אשם אבי אבי אבי הסבא שאינו מושלם ובעצם אדם הראשון וזהו!

ועוד שמוכח ממעשים שבכל יום שאינו כן למשל, מעשה שהיה בזוג עשירים אשר לשניהם הייתה פרנסה ברווח גדול מאד והחליטו יום א' לעזוב את פרנסתם כליל ולהתמסר לתורה, למרות זאת כשנשאל ילדם "מה הדבר הכי חשוב בחיים?" ענה במקום התשובה הצפויה "תורה", ש"כסף" הוא הדבר הכי חשוב בחיים, היש דוגמא אישית הפוכה מזו?

אלא ההגדרה הנכונה היא שילד מושפע ממה שהוא רואה היינו ממה שנוגע אליו, כלומר מאחר והילד הנ"ל רצה דברים מסוימים והוריו אמרו לו שלא קונים כי אין כסף, תשובה זו חזרה על עצמה עשרות פעמים, מתוך כוונה טובה להביע את המסירות לתורה של האבא, הוא קלט שאם כן, כסף הוא הפתרון לכל והוא החשוב בחיים, למרות שהוריו חושבים בדיוק ההיפך וכן פעלו בפועל.

סיפור נוסף בתחום הזה הוא על רב'ה ששאל "ילדים מה אתם חושבים שהכי חשוב בחיים?" ענה אחד הילדים "צ'ולנט!" הילד היה רציני וקודר ונשאר איתן בעמדתו גם כשהרב'ה התקרב והראה שזועף עליו, לאחר בדיקה הסתבר שאביו תלמיד חכם והתורה באמת חשובה לו מאד, ואם כן לא היה ברור כיצד הגיע הילד למסקנה הגותית זו, כנשאל הילד מה פשר ההצהרה הנועזת ענה שכשהוא אומר דברי תורה אביו שקוע יותר בצ'ולנט, וממלמל בסוף כל הכבוד בקול חלול, לצאת ידי חובה. הילד נשאל האם לדעתו אבא יותר על הכולל בשביל צ'ולנט וענה בשלילה. לאחר שהסבירו לאב את טעותו, כשהילד אמר דברי

שיעור ודעת - חינוך

תורה הסיט האב את צלחתו הצידה והקשיב בריכוז רב, וכן קרא לאשתו מן המטבח, עכשיו הבן כבר ענה שהתורה יותר חשובה.

כלומר העיקר הוא שהילד ירגיש שמעשיו חשובים בעולם המבוגרים, ואפילו אם עושים את ההצגה מסיבות חינוכיות, כל זמן שהקדישו מחשבה על מה שאומרים ומרגישים כך באמת זה מתקבל על הילד, אבל אם לא מרגישים כך באמת זה לא יעבוד, א"א לעבוד על אמון של ילד כלומר החלק ההצגתי הוא הטכני לא הנפשי.

מעשה מפורסם שארע במניין של החזו"א, שאב אמר לבנו שלא להרעיש בביכנ"ס ואחרי מספר פעמים הכה אותו וזהו, אמר לו החזו"א אחר התפילה שאסור להרעיש הוא למד כי כך אמרת לו ואילו שלהתרגז מותר כי כך המחשת לו וגדול שימושה יותר מלימודה.

לשם השם

כולם פועלים לשם השם, רק השאלה לשם של מי, של הקב"ה של החיידר או של עצמי. מעשה שהיה באב לבן שלא הסתדר בחיידר ולאחר יעוץ הועבר לחיידר אחר ורווח לו ושמח ללכת. לפתע העביר אבי הילד את בנו לחיידר הקודם, כשנשאל למעשהו ענה, שהחיידר ההוא לו טוב לשם של המשפחה. וכאן ישאל השואל האם מותר להקריב קורבן אדם על שם המשפחה?!

← אין היתר להורה לפעול כנגד מה שטוב לילד →

במידה והם כן פועלים באופן שלא טוב לילד אזי הם פושעים בבן אדם לחברו, לפני עיוור ועוד (ע' וילד של מי).

א' מגדולי תלמידי החזו"א ר' יוסף ליס שאל פעם איפה השמיים? הנשאל נבוך ולא ידע מה לענות, כשניסה לגמגם ולהצביע לשמיים תוך התנצלות שזה מושג יחסי, אמר לו ר' יוסף ליס לא, אני מתכוון לשמיים האחרים, שאל אותו הנשאל למה הרב מתכוון, ענה לו הרב אצלכם עושים הכל לשם "שמיים" אני רוצה לדעת איפה זה ומה מחלקים שם אולי זה כדאי.

שיעור ודעת - חינוך

ישנה שאיפה היום לגדל גדולי הדור, משום כביכול חסר בגדולים, שאיפה זו הביאה לשתי רעות חולות:

1. מינוי אוטיסטים.
2. לחץ אטומי על הילדים שמגדל ילדים שבורים פנימית או גם חיצונית.

מהו אופן החינוך

יסוד החינוך הוא לקדם את החניך ע"י עידוד של הצלחה בפעילות חיובית כשהוא בסדר, שאם יתפוס אותו כל פעם כשהוא לא מצליח אזי ישכנע אותו שהוא לא מוצלח ולא יכול ויעשה כל יום פחות ופחות.

עידוד כשמו נועד לגרום לעוד, ועי"כ כך להגיע ליעד, א"כ מוכרח הדבר שישאיר הרגשה טובה אחריו, שכך ירצה החניך בעוד כזה.

ראיה לדבר, לכאורה תינוק היה צריך לגדול באופן טבעי חסר בטחון לחלוטין, שהרי כל הזמן קורים לו דברים מבלבלים וכן צוחקים עליו כל הזמן, ועוד שכדי לעשות פעולה הכי קטנה הוא צריך כ 15000 ניסיונות (נבדק ע"י מעקב אחר פעילות מוחית). וא"כ כיצד גדלים הילדים שמחים ומחויכים עד תחילת החינוך, אלא שאדם נברא עם יכולת עידוד עצמי, דהיינו לראות רק את ההצלחות ולא בהשוואה לאחרים, ועל בסיס זה בלבד מתקדם הלאה. צריך לדעת שעידוד לא תקין אינו עידוד ולעיתים להיפך. להלן מספר דוגמאות לעידוד שלילי:

1. לומר לילד שאתה גאון גורם לחוסר אמון, ייאוש או חוסר מוטיבציה להשקיע, משום שאו שאינו גאון ומבין שמנסים לעודד אותו פיקטיבית וזה סימן שהתייאשו ממנו ואז גם הוא מתייאש, או שמאמין שהוא גאון ומחכה שהגאונות תעבוד לבד.
2. לומר לילד אתה מוצלח בתחום אחר זה לא עידוד משום שזה לא קשור לנקודה שבה יש לילד קושי, למשל ילד שלא מבין חשבון שאומרים לו שהוא טוב במשנה, הרי הילד מחפש פתרון למצוקה שלו בחשבון, אא"כ מנצלים את עצם הצלחתו באותו תחום להראות שהוא יכול להתגבר על קשיים.
3. לומר לילד כל הכבוד ואם כן מדוע אתה לא עושה יותר, זה מתפרש כאמצעי סחיטה ולא כעידוד.

שיעור ודעת - חינוך

4. לערוך השוואה בין ילדים זה אסון כפול, לא רק שהילד אינו מתעודד אלא שהוא נפגע ונלחץ.
5. לומר לילד אתה יכול ולא רוצה זה שקר משום שהילד מרגיש רוצה ולא יכול, ואז הוא מאבד את האמון המוחנכים ויותר גרוע בעצמו.
6. לומר לילד שאין דבר העומד בפני הרצון. זה שטות משום שאם לכל הפחות רוצה לרצות אז מה עומד בפני זה?! וכן ההורים שרוצים לחנך מדוע א"כ אינם מצליחים לשיטתם?! (הערת אגב: אין זה מאמר חז"ל! שהרי חז"ל אמרו רק שאין השתדלות שאינה נושאת פירות, הם לא הבטיחו שכל השתדלות תשא פירות הנראים לעין), ועוד שאם כן מאמין להם אזי נוצרת אצלו תפישה מעוותת שיש לו איזה נשמה שחורה שמפריעה לו לרצות, למעשה הכוונה במאמר זה היא שבאמת אין דבר העומד בפני הרצון (רצון הוא מלשון רץ-מה שאדם פועל למענו בפעל בדרכי ההשתדלות) אבל יש הרבה שעומד בפני הדמיון (היינו שהיה מאד חפץ שכך יהיה אבל לא פועל או לא פועל נכון בנידון), ועוד שאין אדם יכול לרצות בדבר שהדמיון מראה לו כשלון.
7. עידוד זה לא משאלות, תפילות ותקוות.
8. לומר לילד איזה יופי שויתרת איזה צדיק וכד' זה מסוכן משום שרק הוא יודע מה המניעים האמיתיים שלו למעשה שעשה, יתכן שעשה בשביל לא לקבל עונש או לאיזה רווח כלכלי וכד'.
9. לומר לילד אתה צדיק זה טעות משום שילד גדול, מרגיש מחויב עי"ז, ושוב זה מתפרש כסחיטה לבאות ולא כעידוד על מה שיש.
10. לשבח את אישיותו זה לא תקין משום שעל זה הוא יכול להתווכח. סגנון העידוד הנכון הוא "שימחת אותי", "פעלת כמו הצדיקים", הילד לא יכול להתנגד או להכחיש, וכן זה לא מחייב אותו לשום דבר ולכן מרגיש טוב ולא מאוים או לחוץ. פירושו באופן זה הוא שהמחנך שמח שהחניך עשה פעולה טובה. ההסתכלות היא על מה שיש ולא על העתיד הרצוי. אפשר וטוב לעודד בעקיפין, למשל ילד שמתאמץ בתחום מסוים אפשר לומר לו, אני אעזור לך בתחום אחר כדי ליטול חלק במצווה. מדד אצבע לדעת אם זה עידוד או ביקורת הוא האם יצא הילד עם הרגשה טובה. עידוד עם ביקורת זה כמו פרוסת לחם עם ממרח קוצני.

שיעור ודעת - חינוך

יש להפעיל, לגרום הצלחה, אפילו מיקרוסקופית ולהדגיש אותה. אפשר וכדאי להשתמש בזה כסמל להצלחה והתגברות לכל נושא שהוא באופן של אתה יכול הרי בכך וכך הצלחת אתה זוכר שהיה לך קשה והצלחת!?

יש מקרים הדורשים עידוד ממוקד, ובזה יש שתי רמות מקצועי נדרש לבעיות חמורות, טבעי נדרש לכל חניך מדי פעם לחיזוק תחומים בעיתיים, אמנם זה לא במקום העידוד הרגיל אלא בנוסף.

מ"מ לא יפחת המחנך מארבעה מחמאות ליום, כולל חיבוק וכד' על מעשים בפועל. מעשה בילד שהפסיק ללמוד נביא, לטענתו הרב'ה לא יודע ללמד והראיה היא שהוא לא הצליח במבחן. העניין נודע לאמו לאחר שבועיים, האם לא אמרה דבר ורק אמרה לבנה שהיא צריכה עזרה בבית, דנו באיזה יום עדיף לו. הבן הסכים וקיווה שאמו תשכח. בהגיע היום קראה לו אמו והזכירה לו את הסכמתו לעזור, ואז להפתעתו ביקשה ממנו במקום לשטוף כלים שיקרא לה פרק נביא ויסביר לה, משום שזה עוזר לה לעשות כלים. הילד שמח שנפטר מהכלים עצמם, קרא והסביר, חוץ מהעידוד שקיבל באותו רגע, אמו חזרה על הסבריו לפני כולם בשולחן שבת ושבתה את ההסברים. הילד חזר ללמוד נ"ך בשמחה ולומד בשמחה עד היום, אין בחינוך זבנג וגמרנו.

דוגמא נוספת לילד שהיה קשה לו לקום עשו שני דברים, אחרי שהצליח לקום קצת יותר מוקדם, אמרו לו כל הכבוד הצלחת, וכשנכשל שוב אמרו לו לא נורא ראינו שאתה יכול, בע"ה מחר תצליח.

מעשה נוסף עם ילד שהתקשה בלימוד משניות, אמרו לו אתה תקבל פרס בלי מבחן, אם למדת אותו זמן, ואדרבה יש לך שכר יותר גדול שהרי השאר רואים תוצאות ואתה לו, וכשירד המתח וההשפלה מההשוואה ואדרבה נהפך יגונו לששון שזה שהוא לא מצליח זה אומר שהוא יותר מוצלח, אכן הצליח ללמוד ולזכור בע"פ.

כיוון שאיפות

כשילד מפנטז בכיוון שלא נכון, אסור ללכת נגדו אלא עמו בלבד, כלומר לכיוון אותו על יסוד השאיפה שלו, בעולם האמיתי. למשל בחור שחלם להיות חנווני והמשגיח כיוון אותו

שיעור ודעת - חינוך

שיאסוף משניות וכך כיוון את שאיפתו מלהיות בעל חפצים ל: להיות בעל משניות, בהמשך התהליך כבר נהנה מעצם היותו בעל משנה ולא היה צריך פרס לעידוד.

פינוק ואהבה

אהבה זה השמחה לתת אין לזה שום קשר לפינוק, אמא צריכה להיות שמחה שיש לילדה כל טוב תמיד.

פינוק מתחלק לשני אופנים:

א. לא לעמוד על דרישות, לוותר לחניך שלא מוכן לבצע.

ב. להיכנע לדרישות יזומות של החניך.

מבואר לעין הקורא שאין שום קשר ויחס בין פינוק לאהבה, הקשר נוצר בטעות מכוונת ע"י בן יהודה שר"י, וכן משמשים היום במושג פינוק לבטא נתינת אהבה. והאמת היא שהמושגים סותרים משום שלאהוב זה להעניק משמעת ולפנק זה לגזול אותה.

הורים מפנקים ע"פ ההגדרה בלה"ק הם הורים שלא יודעים לתת אהבה, ומנסים ע"י כניעה וריבוי קניות לחפות על חוסר יכולתם זו. מכל מקום הורים בד"כ או שלא אוהבים את הילדים מחשש ל"פינוק" או "מפנקים" כחיפוי לחוסר אהבה, איך שלא יהיה הילד יוצא ניזוק היינו אטום רגשית ופגוע נפשית, ובנוסף חסר משמעת.

עובדה מצערת היא שילדים מפונקים מרגישים לא אוהבים, שהרי כל מה שקיבלו היה כדי לסתום את פי הצרחן. מעשה שהיה בילד שטען שהוריו שונאים אותו וטען בפני אימו שמעולם לא העניקה לו דבר, למרות שהיה לו חדר משחקים יותר משוכלל מלכל השכונה ביחד, וזאת משום שהרגיש שזה כדי לסתום לו את הפה.

כאן כנראה ינסו ההורים לחשוב האם הם באמת אוהבים את ילדם, וצריך לדעת שיש בזה טעות "אופטית", כשהורה יתרכז במחשבה האם הוא אוהב את ילדו הוא יגיע לתשובה שלילית משום ששכל ורגש לא מסתדרים ביחד היינו בו זמנית במח. אמנם אם כשרואה אותו עולה לו חיוך אזי זה סימן שכן.

ילד צריך להרגיש אהבה גם פיזית ולא רק בכתב או בע"פ, וצריך לדעת שילד שדוחה גילויי אהבה זה סימן שזקוק להם יותר.

שיעור ודעת - חינוך

הורים שקשה להם לגלות גילוי חיבה, יכולים ללטף בלילה, זה משפיע מאד. במידה ולא עושים אפילו את זה הילדים יגדלו בהרגשה של עוינות וניכור, למרות שההורים באמת אוהבים אותם.

מעשה שהיה בבן שברח מן הבית הגיע למטפל מסויים וטען טענות קשות מאד נגד הבית ואביו, האב שהגיע לאותו המטפל כדי למצוא את בנו פרץ בשטף של מלל קשה, ואמר ההיפך הגמור תוך שהוא בוכה וכו', הילד לא האמין עד ששמע את הקלטת, הילד הבין בשכל שאביו אינו רע ורוצה טובתו, אבל הרגש שלו נשאר חסר ופגוע. קשה לרפא רגש אחרי שנים של פגיעה, אפשר ללמד לחיות עם זה.

וזאת למודעי שבעצם אנחנו זקוקים לקשר הרגשי עם הילדים יותר ממה שהם זקוקים לו. ככלל אדם זקוק לקשר עמוק של אהבה כלומר להיות אהוב או לאהוב. למשל, פתרון תפקודי לאלו שלא קיבלו אהבה היה לתת אהבה למוגבלים, היינו באופן שלא מצפים להחזר.

אסור בשום אופן להתנות אהבה משום שאז מקבל החניך את ההרגשה שכנראה נכונה, שבעצם לא אוהבים אותו כלל אלא מנסים לסחוט ממנו מה שרוצים, ואז הוא נכנס ללחץ אטומי לא להפסיד את האהבה עד שזה מתפוצץ, ולא מסוגל לקיים כלום.

מעשה שהיה בשני בחורים שהיו המוצלחים בישיבה, ועוד עשו תחרות ביניהם על הישגים בצורה מטורפת כולל לילה ובין הזמנים, עד שיום אחד ישבו ביחד וחשבו על זה, ותפשו שמשכו אותם באף, ואז שניהם החליטו לעזוב באותו יום את הישיבה וזהו.

מעשה נוסף היה בבחור בן 17 שבכה כל פעם שראה גילויי חיבה, ברחוב של אבא או אמא לילדם, משום שהוא לא קיבל.

מעשה נוסף היה בבחור בוגר שביקש מאביו כמתנה לאפיקומן בפסח שייתן לו נשיקה, וכולם געו בבכי.

כשילד מתבכין בבית שבו יש מערכת רגשית אזי הכי בריא זה להשתעשע אתו. אבל בבית שאין בו מערכת רגשית זו רשעות משום שהכאב אמיתי.

נזק של פינוק הוא טכני וזמני ולכן קל יחסית לתקנו, אמנם נזק של חסך בחום הוא פצע וצלקת לכל החיים, וגם אם מתפקד זה בבחינת לחיות עם זה אבל לא תיקון, ובעיה חמורה יותר היא שלא יכול להתחבר לעבודת השם ללא יכולת חיבור רגשית שרחמנא ליבא בעי.

שיעור ודעת - חינוך

הסבתות של פעם המיסו את הילדים בחום ואהבה זה כל מה שצריך. כשהבית לחוץ ועצבני כל אחד מרגיש כאלו זה בגללו ולא אוהבים אותו. אמנם אין להעניק גילויי חיבה בזמן של מסכנות, אלא להביע אמפטיה בלבד, שאז מלמדים את הילד להחליף אהבה ברחמים. יחס מינימאלי הוא 10 דק' בערב לקראת השינה, 10 דק' בבקר לקראת היציאה, 10 דק' בחזרה מבית הספר (זהו גם סדר החשיבות של הזמנים). ילד לא רוצה ללכת לישון משום שהלילה מאיים, והוא מרגיש ניתוק, מומלץ להרדים עם שיר ערס, כמו כן קשה לו ללכת לחיידר מאותה סיבה, מומלץ לשלוח עם נשיקה. אגב הפרעות קשב וריכוז נוצרות עקב המתח בבית ומתגברות לקראת השיבה הביתה שאז לחוץ בעיקר איך יקבלו אותו. ניתן במקרים קשים לארגן קשר עם הילד במשך היום, ולומר לו אמא חושבת עליך ומחכה לך בבית. בחזרה מומלץ להגיש שתייה זה פורק מתחים. כשאין אפשרות לאם להיות בבית אזי לפחות תשאיר פתק, ויותר טוב אם יש סבתא לא חינוכית שהיא תחליף את האמא.

משמעת

מבוא :

הציבור צריך לדעת שמאז מלחמת עולם שנייה החלה תנועה של מלחמה במשמעת וענישה [כנראה כדי שלא להגיע למלחמה נוספת] הם פירשו את הרודנות הנאצית כמשמעת ולכן נלחמו עם זה, כל העולם נהרס, עשרים שנה מאוחר יותר החלו לתקן רק שכבר אין מה לתקן. במדינה א' באגן הים התיכון עוד לא החליטו שצריך לתקן בכלל. ממילא ספרי חינוך, כתבות בעיתונים ועלונים צריכים בדיקה למקורן ושרש רעיונותיהם, האם הוא תורני או תפור.

טענותיהם היו ש:

1. צריך לתת לילד בטחון עצמי.
2. צריך לאפשר לממש את הפוטנציאל שגלום בו.
3. לדאוג שלא ייפול לשוליים.

שיעור ודעת - חינוך

התוצאות של מאבקם היה בדיוק ההיפך מהנ"ל כלומר במאבקם הם גרמו לכל הנ"ל לקרות.

היה שופט בהרצאה לחוזרים בתשובה שקם והכריז שבתור שופט הוא קובע שהורים מרביצים גורמים לילדים אלימים, שאל אותו המרצה "אתה אלים?" ענה השופט "חלילה", אמר לו המרצה "אם כך אתה ההוכחה לכך שאינך צודק!", שאל הלה "הכיצד?" אמר לו המרצה "שהרי הוריקן הכו אותך ואתה לא יצאת אלים!".

(המרצה ידע שהוריו של השופט הכו אותו משום שדיבר בכעס, וזה הוכחה שזה נוגע לו אישית, ואין זו הצהרה לימודית פילוסופית).

תוצאותיה "הברוכות" של המלחמה היו:

1. עלייה של 400% במחלות נפש מאז מלחמת עולם שנייה.

2. חוסר יציבות נפשית של כלל האוכלוסייה.

3. חוסר יכולת להתמודד עם אתגרים, חוסר בטחון:

א. פחדים וחרדות.

ב. הרגשה כללית של אין אונים.

הדוגמאות של תסכול ממשמעת עצמית המובאות כראיה שצריך להילחם במשמעת הם מילדים שגדלו ללא משמעת, באנרכיה מוחלטת ופתאום התחילו למשמע אותם, ודאי שיהיה תסכול.

אגב כל אחד כשמקבל הוראה, מתעוררים אצלו שני כוחות נוגדים, והם עצלות ומרי, ברגע שברור לו שבין כה וכה יעשה אזי שוקטים כוחות העצלות והמרי ויכול לשמוח.

בימים שלפני מלחמת עולם שנייה לא היה אדם שנולד בלי הרגשת חשיבות עצמית, או שאינו יכול לנהל חייו כראוי, שהרי אם הוא חכם אזי ודאי שהוא חכם, ואם טיפש אז ודאי שחושב עצמו חכם אחרת מה יעשה אותו טיפש.

היום אנשים מסתכלים על עצמם בראי החברה וכן חושבים על עצמם בראי החברה ומאחר והחברה לא מצפה שהם ישתנו לכן לא פועלים כלום (נוהגים לומר היום הוא טיפוס כזה וכד', זו אמירה שגויה צריך לומר עד היום הוא היה כזה היום הוא כנראה כבר יותר, כמו שאומרים ההיפך בקלות לגבי נושרים).

הנקודה האחרונה שהם מעלים כנגד היא שכדאי שהחניך יעשה מתוך הבנה והסכמה, ותשובתם בצידם, מדוע יש כתר על נשמע, הרי זה מה שכל אחד רוצה ממילא?

שיעור ודעת - חינוך

אלא שללא נעשה גם לא היה נשמע, הילד מתנגד לקבל את הנשמע משום שזה מחייב, מה שאין כן אם כבר ביצע מאד מעוניין לשמוע מדוע מעשיו חשובים, הוא כבר לא נגוע. התשובה לשאלה הנצחית "למה?" היא "ככה, כי אני אמרתי!" כל הסבר שוטף לילד את המח שרק אם מבין יעשה. הילד חייב להבין שהעולם לא מובן ולא צודק.

מה היא משמעת, מה חשיבותה ואיך בונים אותה?

משמעת פירושו שאדם מסוגל לעשות מה שידוע שצריך ונכון לעשות. אשר על כן משמעת היא צורך של החניך ולא של המחנך.

בעיית משמעת פירושה שברור שהילד מסוגל לבצע את הדרישה הטכנית הפשוטה ע"פ מצבו ולא מבצע, הדרישה דווקא טכנית כמו תחייך ולא נפשית כמו אל תקנא. זה לא כלי שנועד לעשות לנו חיים קלים וכד'. מאידך זה כמובן לא השתלטות או השפלה. הערה חשובה נוספת היא שאין אפשרות לכפות את נפש האדם משום שיש בחירה ואי אפשר לבטלה.

הגדרתם של הפסיכולוגים לחוסר משמעת היא שאינו מסוגל לראות למרחוק או שאינו מסוגל לעצור את עצמו בשביל העתיד, וזה אינו! שהרי גם בחבורות רחוב יש כללי התנהגות ועוד יותר ב"מאפיות" ואותם החניכים עומדים בהם ללא פשרות, וכן כשיוצאים לעבודה.

הפעלה שהושגה ע"י כעס וכדומה מראה על חוסר שלטון, והכועס הוא פשוט מפחיד ושומעים משום פיקוח נפש ולא בגלל שיש סמכות וצריך לשמוע בקולה.

נקודה שחשוב לדעת היא שילד שלא שומע לא פגע במשמעת ויותר מזה ילד לא יכול לפגוע במשמעת, מדוע? משום שמשמעת היא להראות שיש סמכות וזה נוגע רק לבעל הסמכות, כשילד לא שומע אזי הוא לא שומע בקול בעל הסמכות, כלומר יש סמכות ואני לא שומע, אבל המינוי של בעל הסמכות לא תלוי בו. צריך להישאר שלו ורגוע להתבונן בו דקה ארוכה שיבין שהוא הלא בסדר, וכן המשמעת לא זו בלבד שלא נפגעה אלא שאף התחזקה, משום ש:

1. החניך גמר לברר שאכן הדברים יציבים, והמשמעת ברורה.

שיעור ודעת - חינוך

2. יש לילד תוך כדי הרגשת אני גבר ולא יגידו לי מה לעשות, פחד של איבוד שליטה, התגובה המאופקת מראה על שליטה ולכן מתחזקת החוויה החיובית ונסתרת השלילית.

לאחר ששמע בקול המחנך, אין לשים לב מייד כדי להשרות את הרושם הנכון, שזה המצב הנורמאלי, ועוד שזה נותן הרגשה של התנצחות, אלא לאחר זמן מה לגשת אליו ולומר לו כל כבוד הצלחת.

עוד בעניין זה שילד ששומע בקול הוריו טוטאלית זה אומר שאינו בריא בנפשו, ופטרו אותו ממצוות.

נקודה נוספת היא שאי ציות גורם לחוסר נעימות משום שיש תפיסה בתת הכרה שצריך לשמוע בקול בעל הסמכות, וכח המרידה טבעי ובסיסי בנפש בריאה גם אצל המבוגרים. [הנזק מתחיל כשהילד רואה שאין סמכות מולו וממנה את עצמו בלית ברירה לסמכות החסירה (מאותה סיבה שיש תפיסה בסיסית שיש סמכות) (אגב רואים את זה גם במצבי לחץ וכן בטיול שנתי וכדומה שהעם מצפים למנהיג שיגיד מה עושים)], חשוב לציין שהילד לא מעוניין בזה משום שזה מפחיד אותו, מחמת גודל אחריותו למעשיו, דוגמא א' לדבר כשהמחנך ששומר את הכתה מהעסקות במבחן אומר עכשיו אני עושה מבחן כבוד, היינו שיוצא לזמן, הראשונים שקופצים הם גדולי המעתיקים, משום שעד עכשיו זה היה משחק של חתול ועכבר, ועל כך קיבל המורה את המשכורת, אבל עכשיו זה מטיל עליהם את האחריות וממשיל לקבל את המשכורת, ממילא זו הרגשה של חוסר הגינות.

מדוע זה חשוב סו"ס אדם עושה מצוות וכו', למעשה כדי להתקדם צריך רגליים היינו הרגלים, והרגל מושתתת על העקב היינו עקביות ללא זה אין התקדמות ובלי משמעת אין עקביות אלא תירוצים, ואם אדם לא מתקדם למה לו חיים, הגר"א על משלי.

← אין יראת שמים ללא משמעת →

משום שאין לילד לא ממושם את המבנה הנפשי לקיים יראת שמים. יראת שמים אמיתית פירושה יש בעל הבית וצריך לעשות מה שהוא אומר וזהו, המשיל ר' אלה לופיאן בדרגתו, להלך שנקלע למדבר הקרח ברוסיה וראה לפתע איזה בקתה ונכנס בחשש כבד ורואה כוס מים על השולחן ולידו פתק אם תרחץ את הרצפה מותר לך לשתות אותם, אזי

שיעור ודעת - חינוך

הוא ינקה את הרצפה כמו לפני פסח ועדיין יחשוש שמא לא יצא ידי חובה ולוקח ללא רשות ויקבל עונשו מבעל הבית.

← החוויה של יראת שמיים זה משמעת →

הורה שלא מעניק משמעת צריך שידע שאסור לו לגדל ילדים משום שהוא בעצמו מפונק, ובשביל נוחות זמנית מזיק לילדים באופן יסודי. אדם ללא משמעת לא יכול להתקדם לשום מקום גם בעוה"ז. משל דוגמא כשעלו היפנים בכלכלה על האמריקאים. נלחצו האמריקאים ועשו מחקר מה גורם לאנשים להצלחה, הם החליטו לבדוק את העניין בחברת ג'נרל מוטורס שהייתה חברה ענקית, וגילו תופעה מפתיעה מאוד, רב המנהלים היו אנשים בינוניים והרבה מהצוות הירוד היה אנשים מוכשרים מאוד, הכיצד? בתחילה חשבו שזה תלוי במוצא או רמה אינטלקטואלית, וכד'. מהר מאוד גילו החוקרים שהעניין פשוט מאוד :

← למצליחים הייתה משמעת עצמית גבוהה יותר →

← זה כל ההבדל →

ידיעה חשובה מעניין לעניין באותו עניין היא, בכל מחלה מהמחלות הקשות ישנן כ 7-10% ששורדים. חקרו את שורדני המחלות הקשות, אלו ששרדו מעבר לכל ציפייה רפואית וחיפשו מכה משותף, המכנה המשותף היחיד שמצאו היה, אמונה חזקה מאוד ותקווה יוצאת דופן להחלים, מדוע זה קשור לכאן, אלא שכאשר המשמעת הפנימית חזקה אזי הפקודות לתת ההכרה חזקות וברורות ומערכת הריפוי הטבעית פועלת ביתר שאת. משל לדבר אלו ששומעים את השעון בבקר ומייד קמים ואלו שאין להם משמעת פנימית ולכן זה לא פועל עליהם, משמעת פירושו שמילה מחייבת, אצל מי שהמשמעת הפנימית חזקה דיה אזי מספיק שרוצה להתעורר בשעה מסוימת וכבר קם ע"י השעון הביולוגי שלו ללא שעון מעורר.

שיעור ודעת - חינוך

ידיעה נוספת מרתקת בנושא זה היא, רמת המשמעת על השמיעה, שהרי אמהות קמות לקול ציוץ התינוקות ולא שומעות טנק שעובר בכביש, יש כוח ע"י שליטה עצמית לתת פקודות סינון שמיעה, ראייה ועוד.

לא עליכם! יש גם מצב הפוך שנותנים לגוף פקודות של אי פעילות עד כדי כך שמגיע למצב של דיכאון מקצועי וכל זה ע"י פקודות לתת ההכרה. מצב גרוע יותר נוסה ברוסיה על אסירים, הביאו אותם למצב של חוסר רצון לחיות, ואז מערכות העיכול והחיסון וכו' התדרדרו עד שמתו.

בניית משמעת היא ע"י חזרה עקבית על דרישות ועמידה רגועה על קיומם, כאשר החניך לא מקיים ללכת עמו ולהראות לו שזה חשוב, מדובר על עשרות חזרות, נשמע מעייף אבל זה חוסך המון כוחות אחרים, בריאות הנפש, ויותר חשוב מהכול הילד מקבל משמעת. שזה בדלעיל הכלי להצלחה בחיים.

דרישה חייבת להיות ברורה וחד משמעית, כדי שהחניך יקיים את הנדרש, שכך יש לחניך את ההרגשה שברגע שעושה זה יהיה ברור שעשה, וכן המחנך ישים לב לכך שאל"כ החניך יודע שלא ישימו לב למה שכן עשה אלא למה שלא עשה, באופן הנ"ל הוא רואה ומראה את הצלחתו.

אין לומר לא. . . או אל. . . אם אין אפשרות לעמוד על קיומו איתן כצור חלמיש (הרש"ר הירש), מאחר וכל לאו שלא מקוים מחזק את העובדה שלא חייבים לעשות, הסטייפלר אמר שאם אתה לא יודע לסגור את הפה מי התיר לך לפתוח אותו.

אמנם יש לילד טענות רבות, מרים טונים וכו'. שלוש נקודות בעניין הטענות:

1. כל ילד חייב להתמרמר קצת ולהתמרד קצת אם הוא בריא בנפשו.
  2. בד"כ הילד אומר את טענתו העיקרית מייד בתחילה, ואח"כ "תופר" חיזוקים.
  3. תגובת המחנך תקבע אם יש משמעת או שהכול תלוי ברמת הצרחות, מחנך שנכנע לצרחות מלמד את חניכו שכדאי לצרוח ולהמתין לשינוי עמדה.
  4. אסור לשנות את ההוראה גם אם משתכנעים שהייתה טעות ויש צדק בטענת הילד, אלא לומר לו עכשיו השתכנעתי שאתה צודק אני אפצה אותך אח"כ.
  5. כמו כן אם הילד קצת מסכן, אבל יכול לבצע, אין לרחם עליו.
- הילד מרגיש עוצמה ע"י משמעת ולא ע"י כוח פיזי או כוח קנייה. צרחות למשל זה ביטוי לניסיון נואש לחפות על חוסר עוצמה באופן מלאכותי.

שיעור ודעת - חינוך

מהו גיל תחילת החינוך ?

מאימת שתינוק זוחל שאז הוא קולט הכי טוב ששומעים בלי להבין, הדרך הקצרה ביותר והיחידה הבריאה היא לומר לילד לא ולקחת אותו משם, וכן בקום עשה לומר לעשות ולעשות אתו, עד שיפנים ש"כן" זה כן ו"לא" זה לא.

מומליץ לעבוד על נושא מסוים, שדרכו ילמד שכן זה כן וכו' ועל הנושא הזה לקיים שני תנאים :

1. להיות נושא שאין בו חשש לכעס אישי, כלומר שהוא רק לשם לימוד ולא אכפת לי

באמת מה יעשה.

2. נושא שאפשר לסיים כמו לצאת מהחדר ולסגור את הדלת, או להרים את העציץ.

ניתן לשלב בחירה עם משמעת ע"י שמציבים לילד טווח אפשרויות מוגבל רצוי לא יותר משניים, ומהם הוא בוחר, אבל על שלילת האפשרויות האחרות יעמוד איתן משום המשמעת, זהו גם חינוך טוב לבחירה שאיננה חופשית כל עיקר, אלא מאד מוגבלת ומוגדרת.

כל ילד גם הטוב ביותר צריך לקבל לפחות ארבע הוראות ביום בטון ברור ורגוע. ילד אחד הגדיר את אביו כג'לי, כששאלו אותו מה הפירוש ענה שמבחוץ זה נראה יציב אבל איך שמנענעים אותו הכול רועד. ילד מחפש עוצמה ואינו מסוגל להזדהות עם רכיבה, ועוד שהילד לא יאהב אותו, והרי זה כל מה שרצה האב להרוויח.

אמנם ישאל השואל ומה יקרה אם באמת טעיתי ?

התשובה היא שאין בזה שום בעיה ויש אפילו יתרון, כאשר לא נבהל המחנך מטעותו אזי גם החניך לומד שלא להיבהל מטעויות ומתחזק אצלו הביטחון העצמי, שבע ייפול צדיק וקם זה חלק מן התורה.

חינוך יוצא מאדם ולא ממרצה, לכן מי שלא אדם שלא יהיה מרצה בתורה.

התדמית העצמית של הילד היא תמונת ההורים בעיניו ואם שניהם חסרי בטחון אז גם הוא יהיה כזה.

התנצלות בזמן העמדת דרישה פוגע אנושות במשמעת, פירושה של דרישה הוא "אני אמרתי ואתה עושה, כי אני אמרתי" אין לדבר על משמעת רק להפעיל. הסבר לפני גורם לשטיפת מח של אם אתה מבין אתה מחויב ואם לא אז לא, זה לא נכון בחיים וכ"ש במצוות, מעבר לכך אי אפשר להסביר כל דבר שהרי הרבה פעמים זה נוגע לכבוד של

שיעור ודעת - חינוך

אנשים וכד', או שלילד אין בגרות שכלית או בשלות נפשית לעכל את המידע ולהבינו נכון, או שסתם בחיים צריך לעשות גם דברים לא הוגנים ולא צודקים. מעבר לכך זה נוגד את עקרון נעשה ונשמע, שהרי היה צריך לפי זה להקדים נשמע לנעשה. לסיכום יסוד המשמעת הוא :

עקביות תקיפה ורגועה.

ומטרתה :

כלי להתקדם בחיים.

משמעת עצמית פירושה אין ויתורים ותירוצים כי היתור הוא ויתור על משמעת עצמית וזה אסון.

ילד שגדל ללא משמעת גדל לתסכול תמידי משום שתסכול זה התנגשות בין המצוי לרצוי, והרי כשיצא לעולם יראה שלא מסתדרים הדברים כפי שרוצה.

יש תמיד תחום שבו הילדים כן שומעים מדין משמעת (אני אומר ואתה עושה), א"כ צריך המחנך לבדוק מדוע, ולהעתיק את דרכי פעולתו שם לשאר תחומים.

כאשר יש בעיית משמעת הורים או מחנכים נוטים להגדיל את הדרישות, מתוך אמונה עיוורת שבכלל מאתיים מנה ואם יעשה הדרישה הגדולה אזי בהכרח יעשה גם הקטנה, ואינו כן ההגיון וכן הניסיון מראה שזה איפכא מסתברא, יש לרדת בדרישות לרמה שהילד כן שומע ולעלות משם, משל לאדם שלא יכול להרים משקולת של 10 קילו ואומרים לו להרים של 20, האופן המקובל הוא לרדת ל - 5 להתאמן זמן מה ולעלות משם.

למעשה צריך לעבוד בחמישה שלבים :

1. לומר לו לעשות מה שהוא רוצה מאד לעשות ממילא ולהגביר הכמות למשך

חודשיים (משוער, הכול לפי ראות עיני המחנך בפעל, אם התלמיד כבר מקבל

הוראות או לא, ניתן מידי פעם לתת הוראה ברמה הבאה ולראות מה התגובה),

דהיינו 8 הוראות ליום, ולא עשרים.

2. לאחר מכן לרדת לנושא שהוא רוצה לעשות אבל לא מאד.

3. לומר לו לעשות גם דברים שאינו רוצה לעשות אבל אין לו התנגדות לעשותם ,

כארבע הוראות ליום. למשך חודש.

4. לומר לו לעשות גם דברים שלא מסכים.

5. ואח"כ מה שנגד רצונו, עד סוף התהליך.

שיעור ודעת - חינוך

צריך לזכור שעסקינן בבני אדם ולכן התהליך איטי אבל בטוח, וכ"ש כשעושים את זה מראש במחשבה תחילה ולא ממתנים רק להגיב לבעיות.

טעות נפוצה בתחום זה היא לומר לחניך הסרבן, טוב אז אני אעשה במקומך, למחנך נראה שהחניך משתנק מרוב צער על עוגמת הנפש שגרם למחנך, אבל למעשה הוא מחייך חיוך של שועל ומבין מה כדאי לעשות כדי שגם פעם הבאה יעשו במקומו.

אגב הערה חשובה הרבה יותר כיף לעבוד ולהתמודד עם גבר מרדן מאשר עם רכיכה חולנית. היום מעדיפים את הרכיכות משום שלא מעוניינים להתמודד אלא שהכול יהיה בקלות ואינסטנט. ובאותו עניין תלמיד המדבר מאחורי הגב זה סימן להצלחה שהרי הוא מודה שהפסיד בהתמודדות הישירה.

משמעת לנפש היא כמו אוכל לגוף, ממילא זה אחריות גדולה, ומי שלא מעניק משמעת זה פשע.

היה ילד "צעד" לפני הרחוב ותכנן למרוד בכתה בישיבה טיפולית ואז יזרקו אותו וזהו. ויהיה לו "היתר" להיות ברחוב. לכן התחיל להשתולל בשיעור הראשון וכו', שיטת הטיפול של הרב הייתה גישה של רחמים והבעת אמון ורצון לעזור לחניך לעמוד במטלות שהוא חייב לעשות, המרדן הטיפולי הגדול ביותר לא החזיק מעמד יותר מ-15 יום, ק"ו לילדים רגילים בבית.

מקרה חמור של ילד אלים במוסד עברייני לנערים עם תיקים כבדים במשטרה נפטר ע"י שהעמידו בפניו שבין אם הוא עושה ובין אם לא זה בגלל שהוא שומע בקול המחנך, לדוג' לגבי הליכה לבריכה אמרו לו שאם אתה רוצה ללכת אזי אני מכריח אותך ללכת ואם לא אזי אני אוסר עליך, לקח מספר חודשים להגיע למצב שאפשר לומר לו הוראה חד צדדית, ועוד כמה חודשים למצב די נורמאלי.

הרב אברמסקי אמר שכל אדם מטבעו רוצה לשמוע. הכלל למעט קלקול הוא : לשים לב כמה שפחות למה שהילדים עושים או לא עושים, כי כל תשומת לב דורשת תגובה, ולהגיב נכון לכל מקרה זה קשה.

אין להעמיד דרישה בפני הילד אם לא ברור שיכול לעמוד בה גם נפשית וגם טכנית. אם רוצים לפגוע בכל שפחות במשמעת מומלץ להיכנס לכמה שפחות לעימותים. כמו כן אסור לומר לילד : מתי תשמע בקולי, אתה לא שומע לי וכד' משום שזו שטיפת מח שלא ברור לי ששומעים בקולי או אפילו שצרכים לשמוע בקולי, סגנון שגוי נוסף הוא "אם

שיעור ודעת - חינוך

תעשה . . . אז' פירושו זה צפוי שלא תעשה, ועוד שזה בעצם הסכם מסחרי ויש בו שני צדדים שווים, מדוע כועסים אם הוא בוחר צד א' ולא את השני. שומעים רק למי שמצפה שישמעו בקולו, במידה וברור שלא ישמעו מצד החניך או המחנך יש לקיים את המצווה "שלא לומר דבר שאינו נשמע". איום לא עוזר בד"כ משום ש:

1. מראה שיש אלטרנטיבה.
  2. מראה שלוקחים בחשבון שהוא לא ישמע.
  3. בהיררכיה תפקודית בעולם הרחב לא מדברים באיומים.
  4. משדר חוסר בטחון של המחנך.
  5. לרוב לא מבצעים את האיום ופג תוקפו מראש.
  6. גם אם מקיימים אותו אזי צריך להחריף אותו עד למצב שלא שייך לבצע.
  7. שוטף את המח שבלי זה לא עושים.
  8. אם עושים אזי זה בגלל האיום ולא בגלל המשמעת.
- אם צריך להעניש אזי תעניש וזהו, מדוע לאיים [עצם זה שהענשת זה איום ללהבא]. במידה ונראה שאיום מסוים כן הועיל, זה משום הטון התקיף והברור ולא משום האיום. ישנו איום אווילי "גם הילד שלך יעשה לך . . .", מדוע?
- א. האם זה אי פעם הועיל, ילד לא יכול לחשוב כל כך רחוק.
- ב. א"כ גם אתה עשית כך להוריך ולכן אני עושה כן לך עכשיו, וא"כ אתה אשם.
- נזק ישיר של חוסר משמעת הוא **חוסר בטחון**, לדוג' מעשה בילד שלא עבר כביש מחמת כלב זעיר שעמד בצד שני, וכששאלו אותו ואם אמא היתה כאן, הגיב בביטול "מה זה יעזור", לשאלה האם אמא מפחדת מכלבים ענה בהיסוס, שילוב התשובות הביא למסקנה פשוטה שהילד לא ידע אם זה יעזור או לא אלא כך הרגיש באופן אוטומטי, מאוחר יותר התברר שהוריו מעולם לא אמרו לו "לא!", לפי שהיה בן יחיד ונולד אחרי 12 שנים, ואז הרושם שלו היה שהוא חזק מההורים ואם הוא מפחד מכלב אז ברור שההורים גם. ישנה טעות נפוצה והיא שהופכים כל בעיה טכנית לבעיה רוחנית וכו', זה פשע בין אדם לחברו ובין אדם למקום.
- לדוגמא ילד שלא מסוגל להקשיב שעה שלימה זה נורמאלי כי להקשיב שעה בגיל הרך זה לא נורמאלי.

שיעור ודעת - חינוך

וזאת למודעי שמשמעת זה קודם כל למחנכים גם הם בני אדם וצריכים להיות מצליחים בחיים, ולכל הפחות בקטעים שקשורים לתפקוד הילד, כשהצוות מקבל על עצמו את כללי המסגרת אזי הילד מקבל חיוזק גדול להרגשה שהולכים אתו למענו ולא נגדו. הערה חשובה מאד, *העיתונים שלנו הם כלי משחית גדולים* למשמעת משום שהם תמיד "מבינים" ו"מסבירים" את דעתם של גדולי הדור מניעיהם וכו', לכן זו שטיפת מח מתמדת שאם אתה מבין אתה חייב לשמוע בקולם, ואם לא אז לא.

סדר

האם יש משמעות לסדר בבית?
למרות שבבית חי אי אפשר לשמור על סדר יקי אא"כ האנשים חולי נפש, למרות זאת יש חשיבות גדולה לסדר, כשיש לילד מודעות לסדר ושכך צריך להיות, זה בונה בנפשו הערכה לשלמות, לראות את העולם, הסוגיה וכו' כמערכת מסודרת.
[בנוסף זה גם נותן לו הרגשה של חשיבות והערכה לדברים, כאשר הכל זרוק בבית אזי ההרגשה הניטעת בנפשו הוא ששום דבר לא חשוב, כי מה זה משנה איפה הוא נמצא, אם הוא נמצא שלם או שבור וכו', ההשפעה של זה בחיי תורה היא קריטית משום שמכאן לומד מה זה משנה מתי קמים אם קמים, מה לומדים אם לומדים וכו'].

מתוך שלא לשמה

אי אפשר לחנך *ישר לעבודה לשמה*, האדם נברא שעובד לשם דברים ומטרות המוחשיות לו, לכן חייבים להתחיל מתוך שלא לשמה שיעשה למטרות שכן מרגיש ושלב אחר שלב ימיר הנאות אלו בהנאות רוחניות. גם המבוגרים אמורים לעבוד באופן זה. הר' דסלר מספר על עצמו שהיה קם בחצות ללמוד עם אביו וסבו אמנם לשם לימוד אבל החיוך של אמא והעוגיות שלה נתנו לו טעם בדבר שלא נס ליחו גם כשגדל וכבר לא היו עוגיות. זה הרעיון מאחורי ממתקים לילדים. וכל א' יבדוק בנפשו.
אין אפשרות להגיע ללשמה ללא שלא לשמה משום שעיקר תפקידנו הוא להראות שאין עוד מלבדו היינו שהכל שייך לקב"ה כולל סוכרייה וארוחת צהריים.

שיעור ודעת - חינוך

הגר"א אומר שה"שין" של שמתוך היא שין של תנאי, היינו של הגדרה ולא של טעם. (נפש החיים(פ"א), מעלות התורה)).

ישנן שתי פרשיות בק"ש "שמע" ואח"כ "והיה", ב"שמע" מודגש ובכל מאורך דהיינו לשמה וכן נאמרה בלשון יחיד, ב"והיה" אין בכל מאורך ונאמרה בלשון רבים. לכן אומרים חז"ל שפרשה ראשונה מדברת ליחידים העושים לשמה, ואילו פרשה שנייה מדברת לרבים העושים שלא לשמה, אך א"כ היה צריך להיות השלא לשמה קודם ללשמה. שהרי מתוך שלא לשמה בא לשמה, ואומרים הרב אורבך והר" אברמסקי שללשמה צריך שני תנאים:

1. מחד גיסא אי אפשר להגיע ללשמה ללא שלא לשמה.
  2. מאידך גיסא צריך לעשות את השלא לשמה עם מטרה להגיע ללשמה. שאם לא כן השלא לשמה יתרחב ויתרחב ולא יגיע לעולם ללשמה.
- א"כ קדמה שמע לוהיה להדגיש שהמטרה בשלא לשמה הוא להגיע ללשמה.
- יש אמונה אצל המון העם שהתהליך הזה הוא אוטומטי, אמנם ישנם 70 מקורות לכך שזה אינו, שניים מהם הם מעלות התורה לר' אברהם אחי הגר"א ור' חיים מוולוז'ין בפרק א' על מתוך שלא לשמה, ומעשים שבכל יום הם שאצל אלו שמאמינים כך, השלא לשמה עולה ומתרחב ולא מגיעים אף פעם לאיזה רגע שהכל נהפך ללשמה.
- מדוע זה מוכרח ?

אומרים ר' צדוק הכהן ( ) והמכתב מאליהו ע"פ הרמח"ל ( ) שהרי באנו לעולם להראות שאין עוד מלבדו א"כ זה כולל את כל השלבים עד לשיא הגשמיות, ואיך נעשה את זה ונראה שהכול ברא לכבודו אם נתנזר מלידה מחומר.

סגנון החשיבה הנכון הוא לומר שאני כעת עובד שלא לשמה וצר לי שעדיין אני לא עובד לשמה. למשל מי שמאריך בתפילה כדי לעשות רושם על המשגיח ומעוניין להגיע ללשמה הוא צדיק אמיתי ופועל נכון, אך מי שסתם סופר עד 5000 הוא חדל אישים, כי זה אפילו לא שלא לשמה.

מבחינת דרך החינוך שלא לשמה חייבים :

1. קודם כל להפעיל את הילד שלא לשמה, ולהסביר לו שגם אצל הגויים קמים מוקדם לעבודה וכד'.
2. לגרום לו הרגשה טובה עם פעילותו, שהוא גבר, שהוא טוב דהיינו שלא לשמה וכד'.
3. לספר לו שבמקרה שלו גם מקבלים שכר, ומתוך כך בא לשמה.

שיעור ודעת - חינוך

מעשה בתלמיד ששאל את הר' אויערבך זצ"ל מדוע השם כדי לזכות את ישראל הרבה להם תורה ומצוות, לכאורה היה צריך להוריד! ?

ענה לו הרב במתיקות נפלאה, הרי כולם לובשים נעל א' לפני השנייה ושורכים נעל א' לפני השנייה, וא"כ הקב"ה הרבה תורה ומצוות כדי לתת שכר על כל מה שאנו עושים ממילא, ע"י שנותנים דעת לנעל ימין לפני שמאל וקשירת שמאל קודם ימין.

מעשה מפורסם שהיה עם הח"ח שנוקק לילה אחד לתרופה והלך לרוקח לקבלה, כל הרוקחים דאז היו משכילים, לאחר שקיבל הח"ח את התרופה אמר לרוקח יישר כוח, אמר לו הרוקח מה יישר כוח זה לשם פרנסה גרידא, אמר לו הח"ח נכון שמותר לך להתפרנס אבל מה איכפת לך להרוויח במקביל גם מצוות חסד, הרי בין כה וכה אתה ער ומוכר תרופות. הרוקח "קנה" את הרעיון, וכך הוסיף לעצמו עוד ועוד מצוות שבין כה וכה עד שחזר בתשובה ובן נינו ב"ה כבר למד בסלובודקה בארץ.

בשלב מאוחר יותר התעוררה לו שאלה על הפשט הזה, שהרי אנו משכימים שעה קודם לתפילה, קושי נוסף הוא איך יתכן שבחברה עם ערכים כמו שלנו קמים מאוחר ? שתי תשובות בדבר :

1. גם הם משכימים בהתאם לצורך העבודה, ויש שלא ישנים כלילה.
2. לנו קשה משום שיש את כוח המרי, שעיקר העבודות היא עמידה בזמנים, להם ברור שקמים ואין מרי.

וזו הטעות המרה שקימה בבקר, דרך ארץ וכד' קושרים לילדים עם תורה במקום עם הכרח החיים, ולכן דווקא בחיי תורה ומצוות יש להם מרי, ועוד שהתסכול לא עובר כי נראה שהוא רק בגלל שדתיים, ובאמת אצל הנושרים אין מרי, כשמקשרים את התסכול לעוה"ז זה עובר ככל תסכול עד שמבין שאין מה לעשות זה חלק מן החיים.

הרעיון הוא לחנך לחיים ובנוס זה עבודת השם.

לילד צריך לומר קום שלא תהיה סמרטוט, ולא קום לעבודת הבורא, בהמשך רצוי שהאב ידגיש את שביעות רצונו מההתגברות, ובעז"ה כשהאב ישמש דוגמא למתגבר אזי הבן יקנא מעצמו, ולא יחליט שזה לא נוגע אליו.

מאחר והקימה היא מעבר מתת ההכרה להכרה אזי נוסך בעצמו כוחות התגברות לכל היום.

שיעור ודעת - חינוך

שאלה נוספת יש כאן שהרי כולם קמים בסוף עקב הכרח החיים, אז למה לקום כשצעירים ? התשובה היא שאכן יקום, אבל מאחר וזה מאבק חדש כל בקר גומר את כוחותיו על הקימה ואין לו מספיק כוחות להמשך היום. לוקח זמן לעכל חוק חברתי אבל כשמעכל עובר התסכול. כפי שלוקח קצת זמן לעכל חוק פיזי וכשמעכלים זה עובר.

הייתה קבוצה של נושרים שיצרו אצלם קבוצה של חילונים קובעי עיתים ובמשך הזמן ששכנעו אותם שאין להם מה להפסיד ממצוות ועוד שיש מצוות נדירות שאף אחד לא זוכר לכוון בהם, והם התלהבו מהרעיון, ובמקום להתעצבן על התור או על הרמזור וכד' כיוונו למצוות חסד או ונשמרתם וכו', זה נקרא חש"ם – חילוני שומר מצוות.

מ"מ למרות שהמטרה היא לשמה אין לזלזל במי שעושה שלא לשמה ואפילו שזה לשם שלא לשמה, שהרי עגלון מלך מואב קם כאקט פוליטי לכבוד השם, ולא כיוון שהשם הוא אדון כל הארץ וכד', ואומר המדרש שאפילו הכי בעבור זה זכה שיצאה ממנו רות המואבייה (זהר ח"ג דף ק"ץ), וכן מציאותה של רות בכלל הייתה בזכותו של בלק שהקריב מ"ב קורבנות ממש שלא לשמה (חזקוני במדבר כ"א ל"ד) וכן מרע"ה פחד מזכותו של עוג שאמר לאברהם שלוש נשבה כדי שיהרג וייקח הוא את שרה, וכן ידוע על נבוכדנאצר שקם ופסע ג' פסיעות לכבוד השם וקיבל שלטון בכיפה. א"כ גם שכר העושה שלא לשמה לשם שלא לשמה הוא גדול וק"ו העושה שלא לשמה לשם לשמה ובן של ק"ו הזוכה ועושה לשמה.

לעבודת השם

מתחיל אך ורק אחרי שבונים אדם עם צורת אדם, כלומר החינוך שלנו למצוות בגיל הרך מאד הוא לא חינוך למצוות אלא לצורת אדם ברקע של בני תורה, וצריך לשים לב לכך משום שזה מטעה. יש לחנך להיות אדם ממושמע, עקבי, נקי וכו' כי זה חוק חברתי לא דתי ואח"כ להוסיף את הרווח מקיום מצוות.

אמרו חז"ל לעולם יהיה אדם, ירא שמיים בסתר, ובגלוי. הסביר הרב אברמסקי שכוונת המאמר היא שקודם כל יהיה אדם, אח"כ ירא שמיים בסתר, ואח"כ זה יתגלה היינו ובגלוי. והוסיף שהיום שעושים הפוך ולכן מפסידים את הכל משום שזה לא אדם ולכן גם לא ירא שמיים, אלא ממלא טקסים חברתיים.

שיעור ודעת - חינוך

חינוך למצוות

יש לחנך את החניך על רקע של הכיף כאן ובגן עדן ולא על רקע של ייסורים כאן ובגיהנום. אווירה של חוס נקשרת בלב, כל אווירה אחרת גורמת לדחייה באותה רמה שבה האווירה פוגעת בשמחת החיים. אנשים קטנים יחסית עמדו בניסיונות קשים, וגדולים מהם נפל, מדוע? אלא שאצל אלו הייתה אווירה של חוס בבית וזה נתן להם כוחות להתמודד וחוסר רצון לוותר על ההרגשה הטובה הזכורה מבית אמא ואצל האחרים לא היתה או שהייתה אווירה הפוכה.

אין לדבר על גודל המצווה אלא על גודל העושה אותה משום שהיא גדולה, כאשר מדברים על גודל המצווה זה מרחיק את הילד משום שאז זה נראה בעיניו כבלתי ניתן להשגה, וק"ו אם מודיעים לו על גדלות המצווה בשעת ביקורת על שלא עשה. ככלל כשילד לא רוצה לעשות פעולה שאינה מצווה מובהקת, אין לקשר אותה לתורה ומצוות. בימינו נוטים הורים רבים להתבכייך על הקשיים בחיים, ואז שטיפת המח של החניך כמוך אני לא אהיה.

עיקר העברת התורה הוא בחיי המעשה, כשהחניך רואה את מחנכו מקיים את התורה לא רק מרצה על קיומה לעיתים.

עיקר החינוך למצוות הוא קודם כל שיעשה החניך את המצווה ואח"כ לחבב המצווה עליו, כלומר לחזק כשמקיים ולא לתפוס כשלא מקיים, שאז התוצאות הפוכות, משום שהילד מרגיש כשלון, לא יוצלח ונשבר.

לדוגמא אם רוצים לעזור לילד לברך, מביאים סוכרייה או דבר אחר שהוא חפץ "בטובתו" ואומרים לו הנה בבקשה תברך ותאכל, במידה ומסרב אומרים לו לא נורא תמתין עד שיהיה לך כוח ואז תברך, וכשמברך מעבר להקשבה ועניית אמן בכוונה, להעצים את חשיבות הברכה והמברך גם יחד ע"י תיאור העולמות וכו'.

דוגמא נוספת הייתה בעניין תפילה, שאב מסוים דרש מבנו שיתפלל ברצינות, והילדים שמסביבו לעגו עליו וכו', כשהאב קלט את העניין קודם כל עבר לקדמת בית הכנסת, להקל על הניסיון, וביקש מהרב לעשות קידוש לילדים, בקידוש סיפר הרב סיפור מרגש מאוד על הילדים שנתנו להם זמן מוגבל לאסוף וא' אסף באמת וכו', ולבסוף הצביע על הילד ואמר זה הילד שעליו דיברתי הוא התאמץ ועוד שהפריעו לו וכו', הילד פרץ בבכי והתחזק מאוד בתפילה.

שיעור ודעת - חינוך

← אדם נפעל כפי פעולותיו – רק אם ירצה בכך →

(ספר החינוך על קרבן פסח), שאל הח"ח שאלה : מדוע הקוזקים שנחשבו תמיד לגיבורים גדולים, זזים לכל מקום במהירות של חץ מקשת, ברגע שמשתחררים הולכים להסתאב ולהירקב על חשבון הצר ליד תנורי האבן של בית המרזח ?

ענה הח"ח בגאונותו הגדולה משום שלשם הם רצו כל הזמן ! פירוש הדברים הוא: שמאחר והופעלו בעל כרחם הופעל בנפשם קפיץ נגדי לפעולתם וברגע שהשתחררו מתפקידם השתחרר הקפיץ במלא עוצמתו לכיוון הנגדי.

וכן מסופר על הרב דסלר שפעם נסע עם תלמידיו ברכבת ולפתע עצר מלימודו והסב תשומת לבם למבנה מרוחק שנראה מעין טירה, ואמר להם ששם יש אנשים שקמים בשעה קבועה כל בקר ואוכלים בשעה מסוימת ממש פת במלח ומים במשורה מדוע הם לא נביאים? התשובה היא מפני שזה בית סוהר !!! ואין להם את הרצון להפנים.

מעשה שהיה בצבא , א' החיילים רצה להגיד קדיש על אמו, היה מניין מצומצם והעשירי לא רצה להיכנס, חרדי שנכח במקום הבחין שהוא במצוקה ולא באנטי, לבסוף התפללו ע"י צירוף חלון, אח"כ כשגילה החרדי למתקשה שזה בגלל חינוך חרדי נרגע הבחור ואמר לו שהוא לא יכול לסבול ריח של סידור זה עושה לו רע על הנשמה, משום שאביו גרר אותו לבית כנסת וציער אותו.

כיבוד אב ואם

כמו בשאר המצוות יש לחזק כשמקיים ואין עדיפות למצווה זו על שום מצווה אחרת, למרות שזה נח לנו.

ילד א' התבטא שאין בתורה מצוות כיבוד אב ואם אלא שההורים כתבו את זה כדי לכפות על הילדים את רצונותיהם.

בפרשת שליחת יוסף אל אחיו בשכם, ישנה כפילות "לכה ושלחך" ו"לך נא ראה" מדוע נזקק יעקב לחזור פעמיים על הבקשה, והרי יוסף נענה מייד בחיוב ?

שיעור ודעת - חינוך

יעקב אבינו עליו השלום כששלח את יוסף נזהר מאד שלא להכשילו במצוות כיבוד אב ואם, ולכן ראשית שאל אותו האם הוא מוכן ללכת שנאמר "לכה ואשלחך אל אחיך וגו'", ואחרי שענה בחיוב שנאמר "ויאמר לו הנני" ציווהו על ההליכה שנאמר "לך נא ראה וגו'". הסטייפלר אמר שמי שמכשיל ילדיו בעניין כיבוד אב ואם הוא רשע שעובר על לפני עיוור ואין לו מחילה, משום שילד לא יכול למחול ואילו לילד ההורה יכול למחול, ומי שלא מוחל להם הוא שוטה כי גם הוא ישלם על זה.

לחומריות

הרבה הורים טועים לחשוב שחינוך לאי חומריות או רוחניות הוא דרך מניעתו מהילדים, שאז כביכול יהיו פחות חומריים, לצערנו זה גורם בדיוק ההיפך מדוע? ראשית נקדים ונאמר שאומר השיעורי דעת() שכל א' זקוק לכמות הנאות גשמיות כדי להתקדם, א' הראיות שהנושא מעוות אצלנו היא שאדם מחליף את קנינו עוד לפני שיצא מן החנות, וזאת משום שאינו מרשה לעצמו ליהנות. ביחס לשאלה זו טעות בהגדרה, ילד לא חומרי זה לא ילד שאין לו חומריות אלא ילד שלא שואף לחומריות, א"כ כל זמן שלא דואגים שלא יחלום וידמיין חומריות אזי לא חנכנו אותו להיות לא חומרי, ואדרבא כל זמן שגורמים לו הרגשת חסר חומרי היינו שמחכים עד שהוא יבקש ויתחנן (מטעמי חיסכון), או עושים מבצע שכמו כן גורם לו לחלום על הגשמיות יומם ולילה אזי מפתחים אצלו תאוה לגשמיות (הפרס הומצא ע"י השיטות האביביריסטית ואינו תורני), והופכים אותו לחומרי בעל כורחו, הילד בסה"כ רצה קרטיב והפכו אותו לחולה תאוות.

מקרה מצער מאד קרה בסמינר באזור ת"א, בחורה "התחתנה" עם ערבי, איך זה קרה? הבחורה סיפרה שיום יום היא הייתה חוזרת רעבה הביתה ובדרך הייתה חנות לפלאפל, הריח היה מגרה מאד והיא התאפקה, בו זמנית נדרך אצלה קפיץ, כל יום הקפיץ נדרך יותר ויותר עד שהגיע הרגע שהיא החליטה לאכול וזהו, מרגע זה ואילך היא אומנם המשיכה ללכת לסמינר אבל בלב כבר הרגישה אני שונה מה שהם אומרים זה לרגילות אני אחרת, והתדרדרה עד שהגיע ל"חתונה" עם ערבי. אם היא הייתה אוכלת מתחילה לא הייתה נופלת, כלומר הדמיון בזמן החסר הוא זה שהוליד אותה שולל ולא ריבוי סיפוק התאוה.

שיעור ודעת - חינוך

הערת אגב אמנם אם הייתה מחזקת את הרגשת הרוממות בזה שעמדה בניסיון לא הייתה נופלת בו.

עוד בעיה היא למשל "אוספים" המחנכים לחומריות נטו אצל בנים וכן לגזל שקר ועוד. במידה וילד מתלונן תמיד שלא מספיק לו אזי זה יכול לנבוע מהרגשת קיפוח רגשי או סתם מסוחר ממולח.

א' הטעויות החמורות הן שמראים לילד עולם מסולף שבו כביכול לחילונים יש הנאות עולם הזה ולנו יהיה הנאות בעולם הבא, יש לקחת בחשבון שא"א לקלוט מה עושה היום הרחוב לילדים. מדוע זה טעות ?

א. זה לא נכון ! כולם רודפי הנאות רק השאלה ממה נהנים, ועד כמה נהנים מאותם הדברים, כלומר האנשים הגדולים יותר נהנים יותר מאותם דברים ולכן הם לא נזקקים לכמות, החזו"א היה יכול להתעלף מכוחו של פרח, הרב שטינמן ממעט בשתיית מים משום שזה מסיח דעתו מהתורה מרוב שנהנה מהם, תוך כדי הנאה נורמאלית מהעוה"ז הם לומדים ליהנות הנאות רוחניות ואז זה מספק אותם יותר מהנאות גשמיות, מכתב מאליהו(), ר' צדוק(), הסגנון הנזירי שהתפתח לאחרונה הוא נצרות יהודית.

ב. לחילונים אין עולם הזה, שא"כ לא היו רודפים אחרי זנבם כל היום, משמע שאינם מסתפקים בכלום או במילים אחרות שום דבר לא מספק אותם, משום שגם הנפש לא תימלא, ואדרבא אנו נהנים מהעולם הזה יותר מהם בהרבה. הדבר הוכח בעימות ישיר של מחזיקי הנושרים עם ארגון הלל שר"י, עוד חשוב לציין שילד שגדל כחרדי לא יוכל ליהנות אפילו כחילוני משום הערכים הטבועים עמוק בנשמתו, מעשה שהיה בנושרת אחת שהגדירה שהיא נשרפת כל שבת מחדש, כשהיא מחללת שבת, וכן ישנו קונטרס המכיל אלף סיפורים על נושרים שהתחרטו לאחר ג' שנים ונקרא 'האלף לך שלמה' (עניין ההנאות מהעוה"ז ועניין הנזיר יבואר אי"ה בקונטרס עבודת השם).

ג. יתר על כן סגנון זה מסוכן משום שילד צריך להרגיש הנאה כאן ועכשיו ולא עוד שבעים שנה. שאל"כ יחפש אותה במקום אחר.

הפתרון הוא :

א. לתת ביוזמת ההורים, סתם כי אני אוהב אותך.

ב. העיקר בפרס הוא השימוש וצורת הנתינה ולא הערך הכספי.

שיעור ודעת - חינוך

ג. להטעים את הילד הנאה רוחנית ע"י שיוצרים אצלו חסר רוחני דרך סיפור על מסכנים וכד'. ממלאים אותו ע"י שהוא פועל לעזור, וכמו כן בגשמיות מלאים את החסר ודווקא בצורה מוגזמת, בשלב ג' דנים עמו על הרגשת ההנאה מהמעשה הרוחני לאורך זמן ומאי המשכת ההנאה מהמעשה הגשמי מעבר לבית הבליעה, וכמו כן שמאכל אפילו שוקולד אפשר לאכול עד גבול מסויים ואילו מעשה רוחני אפשר לעשות הרבה זמן ולא נמאס. לדוגמא מעשה שאמנם נעשה בצורה מודגשת אבל מראה את הרעיון, הייתה בשכונה מסוימת ילדה חריגה שאף אחת לא רצתה לשחק איתה, אביה של א' מילדות השכונה סיפר לילדתו על ילדה מסכנה וכו' וכמה קשה לה ועצוב לאימא שלה וכו' ואחרי שהתעוררו רחמי הילדה אמר לה גם אצלנו יש ילדה כזו אולי תשחקי איתה רק חצי שעה וכו', הילדה קפצה על הרעיון שפתר לה את המועקה, ושיחקה עם הילדה כל יום ואפילו קצת יותר מחצי שעה. בשלב ב' שיבח אותה האב וחזק את מעשיה, בשלב ג' שאל אותה האב אם היא שמחה מכך והיא אמרה כן ואז שאל אותה אם היא שמחה מהשוקולד שאכלה לפני חצי שעה, ואמרה לא, למה? כי זה עבר, אבל גם זה עבר?! אלא ש...

זה ממחיש מאד את ההבדל בין רוחניות לגשמיות, בזמן אחר המחיש לה האב את העניין כשהיא ביקשה שוקולד, הוא נתן לה יותר ויותר עד שלא יכלה לסבול, ועוד התאמץ שתאכל בשביל אבא וכו', עד שהרגישה את ההבדל בין עוד שעת חסד לעוד שוקולד.

ד. במריבות בין אחים מומלץ שהקטן יוותר לגדול ולא היפך, מצד שניהם משום שהקטן מבין סוף כל סוף שהוא יותר קטן ואחיו מכובד ממנו, ומצד האח הגדול שמרגיש שכך צודק. כשעושים אחרת כמקובל אצל הרוב, אז האח הגדול מרגיש שזה עוול, ושונא את אחיו הקטן ורוצה לנקום בו, והקטן נהייה מושחת במידות ומצער את אחיו הגדול בכל עת.

ה. לא לשאול האם אתה נהנה ולא להתחנן לילד שינהנה ויודה. טעות זו היא טעות מרה משום:

1. שע"י כך מלמדים את הילד שתפקידו לדאוג שינהנה וממילא הוא נהייה כפוי טובה שהרי זה תפקידו.

2. יותר גרוע מזה הוא שאם חלילה ההורים לא מקיימים את "תפקידם" אזי הוא כועס על אי מילוי התפקיד ואי העמידה בזמנים.

שיעור ודעת - חינוך

3. עוד מגרעת יש בזה שהרי אם יודו אזי יקטן הלחץ של ההורה לתת להם שהרי הם כבר שמחים, וכך מנצלים את זה למשוך עוד הנאות, ולומדים שכפיות טובה משתלמת.

ו. אם נראה שלא מתאים אזי לאסור בתקיפות שלא תותיר מקום למחשבה על זה.
ז. בעת ויתור על גשמיות לומר לעצמו או לחניך זכינו שמנענו השם מדבר לא טוב, אפילו אם הייתה המניעה טכנית גרידא. במידה ולא עושים כן אזי יש מרירות והרגשה של החמצה ומאחר ודוחקים את קפיץ היצר – ביום מן הימים זה יתפרץ. לדוגמא דיאטה (שכנראה הומצאה ע"י החברות ליצור מזון) תמיד מלווה בהרגשה של החמצה, ולכן אחרי זמן קצר של דיאטה והוצאות גדולות, האדם מתפרץ חזרה לשוק ואוכל יותר ממה שאכל בעבר (רווח "נקי" לחברה משני הכיוונים). צריך לדעת שהחניך ירגיש טוב עם נתינה רק במידה וגרמו לו להרגיש את הצורך של השני שאל"כ ירגיש גזול.

ח. לגבי אוספים שא"א למנוע בגלל הסביבה:

1. להסב תשומת ליבם לתוכן ולא לכמות וכד'.
2. לא לקבע אוסף אלא לעבור מא' לשני שירגישו שאין לאוסף ערך עצמי.
3. אפשר להראות להם שאין ערך לגוואים יותר מלגרעין שזיף, אלא שתלוי בשטיפת מח ציבורית, ואם למשל יאמרו לילדים שבעבור 10 גוואים מקבלים גרעין שזיף, אזי יתחילו להעריך שזיף.
4. להשתמש בזה כדי ללמד דיני ממונות ולהפוך אותו למחמיר מתוך שמחה בזה שהוא מקפיד עם החברים, ניתן להבטיח לו פיצוי הולם על עמידה בשמירת ההלכה.

5. אפשר להבטיח לו שאם בסוף היום יוותר על הכול אזי יקבל פי שניים, תרגיל זה מבטל את הרגשת ההישגיות בלי שהילד יכול להצביע על כך ולהתנגד.

ט. דקדוקי עניות זה סגולה לחומריות, למשל הקפדה חולנית על כיבוי אור וכד'.
י. הנאה מהטבע צריכה להיות טבעית ללא תוספות של מה רבו מעשיך השם, שאל"כ ילמדו שבעצם ההנאה מלאכותית ולא שלימה, ובלי זה נהנים יותר, אפשר להוסיף חיזוק והודאה להשם לאחר ההנאה, כלומר לשחזר את ההנאות ולהודות.

שיעור ודעת - חינוך

אגב חשוב לדעת ש :

א. ערך עצמי לכסף זה אדום – אומרים רבותינו שהמדרש "לא דיים לרשעים שעושים סלע שלי פומבי אלא מכריחים אותי וחותרים שמי עליו" (ע"ז נ"ד: רומז על הדולר, שעליו כתוב כידוע ב"השם" מבטחנו).

אחת ממחלות הדור היא לתלות הכול בכסף, לנו זה תירוץ פשוט וקצר לסתום לילד את הפה, כאילו אנו בעצם טובים ורוצים לתת רק שאנו אנוסים בגלל חוסר בכסף, לילד זה שטיפת מוח מסיבית שאם יהיה לו כסף יפטרו כל הבעיות, וגדל עם חלום א' בלבד לעשות כסף. מעשה שהיה באב א' שטען שלא קונה לבנו בגלל כסף, אמר לו המרצה א"כ אני אתן לך מאה שקל כל שבועיים ותקנה לו חופשי, קפץ האב ואמר אבל זה לא חינוכי, שאל אותו המחנך א"כ תאמר שאתה לו קונה בגלל חינוך ולא בגלל כסף!

ב. הערך האמיתי של מוצר הוא הצורך בו, ולא מחירו בשוק (למרות שלעיתים יש חפיפה ביניהם).

ג. לכולי עלמא ואפילו לגויים: הנאה רוחנית או על כל פנים דקה ועדינה יותר בגשמיות עדיפה על הנאה גשמית גסה יותר, למשל הנאה ממוזיקה על הנאה מאוכל, כמו כן אם ישאלו אדם אם נוכל ללמד אותך איך ליהנות מאוכל או איך ליהנות ממוזיקה, בר דעת יבחר במוזיקה, משום שזה נמשך יותר מן האוכל וההנאה עמוקה יותר משום שהיא דקה יותר, ידוע שחילונים וגויים אחרי סרט רצים לקנות אוכל, מדוע? אלא שההנאה מהסרט היא חזקה מאד אבל מאד קצרת טווח והאדם שיוצא מהסרט נהיה רעב יותר משנכנס. לכן יוצא מתוסכל ורץ לקנות אוכל לפצות את עצמו (מחקרים שלהם).

הרבה מתקשים במחיר האתרוג ובכלל ארבעת המינים וכן מחירי המצות. וכאשר נאמר שזה למצווה ישאל השואל הרי צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם והראיה מיעקב אבינו שהיה עשיר גדול וחזר על פכים קטנים!

מאידיך קשה על מעשה זה של יעקב אבינו מאד: שהרי חז"ל הרי מגנים אנשים כאלו בפירושם לק"ש "שיש אנשים שממונם חביב עליהם יותר מגופם"?!

האמת היא שתשובתו בצידו שהרי אותו יעקב אבינו שחביב עליו ממונו נתן לעשו את כל כסף חז"ל תמורת חלקו במערה, ואם חביב עליו ממונו אזי שיתמקח ויוריד אותו במחיר,

שיעור ודעת - חינוך

פשוט למדי שאחרי ארבע עשרה שנה בבית שם ועבר ועוד "שימוש" של 21 שנים בבית לבן ידע איך "מסתדרים" בחיים ?

אלא שחביב עליהם ממונם משום שעבדו עליו ביושר והשקיעו בו זמן חיים ! אבל כל זה לא משום חביבות הממון אלא הזמן והכוחות שהיא הכול למען השם, שהרי יש קושי על עצם הראיה מפכים קטנים איך היה שווה ליעקב לבזבז את הזמן עליהם, לכאורה זמנו שווה יותר מהפכים, וכ"ש הסכנה ! ?

אלא למרות שנשאר פך קטן וחסר משמעות כלכלית היה שווה לו להסתכן ולבזבז זמן להחזירו משום שגם זה עבודת השם שהרי הרוויח את הפך ביושר, וכן מאידך אם נצרך הכול למען החלק של מערת המכפלה אזי ייתן את הכול, כמו שנוהגים אצלנו לגבי אתרוג ומצה. היסוד הוא לעשות כל מה שהוא למען השם, ולא למען הכסף, דוגמא נוספת המובאת בחז"ל היא שכאשר אבד שעיר א' משני שעירי יוה"כ אפשר להעלות את מחיר השעיר החדש כדי שישווה לשעיר שנותר ללא בן זוג, למרות שאלו כספי הקדש משום שזה למען השם.

עדיין ישאל השואל שהרי גם גופם הוא מהשם א"כ מדוע חביב הממון ?
התשובה היא שאת הגוף קיבלו מוכן ואילו בממון השקיעו הם את כוחם, מחשבתם, רצונם וכו'.

במקרה הזה דוגמא אישית כן פועלת, מעשה בנושר בן ת"ח שנשר ושאלו אותו מדוע ? ענה הבחור שעניניו של אביו נצצו רק כשעשו שיפוצים בבית, וכן שמעולם לא ראה את אביו מלטף ספרי קדש, אבל קרמיקה כן ליטף, זו תמונת מבטו של הילד מגיל 6.
מעשה נוסף בבחור שסיפר שעניני שמלמד הדגול נצצו רק כשהוא קנה רכב מחברת וולו (VOLVO).

אב שאיבד ילד לרחוב שאל את קרובו מדוע לדעתו זה קרה, הרי הוא מחנך אותם שתורה זה הכי חשוב ועוה"ז כולו הבל הבלים וכו', אמר לו קרובו אמנם כך אמרת להם השכם והערב, וכנראה גם הם יאמרו כך לילדיהם, אך למעשה הראית להם אחרת, כשהילד הדליק אור במזיד בשבת אמרת הוא רק ילד מה הוא מבין, וכשבטעות שבר אגרטל יוקרתי צעקת עליו כדבעי, נגד המחשה אישית כזו שום הרצאות לו יעזרו, צריך להמחיש אחרת.
אפשרות לתיקון נזק כנ"ל היא שכאשר קורה נזק כלכלי וכד' ע"י רשלנות של הילד ובפרט אם כרגע עשה מצווה או למד תורה, ואפילו בלי זה אפשר לומר "לא נורא, ילד כזה צדיק

שיעור ודעת - חינוך

שלומד כל כך יפה חשוב יותר מהנזק". עיקר ההמחשה היא לומר כן בטלפון לחברה לסבאוסבתא, שיראה שזה חשוב בעולם המבוגרים.

תיקון נוסף חשוב מאד הוא להפסיק למשך חדש מלהעיר על ענייני הבית, משום שזה משבש לילדים את סולם הערכים, שהרי חוזרים על פרטי הניהול הטכני יותר מבעבר משום ריבוי החומר, ובפרסומת כמות עובדת יותר מאשר איכות, הנזק אפסי והתועלת עצומה – בדוק ומנוסה, הורים שניסו החליטו להמשיך את הניסוי עד בכלל.

צריך לדעת שילד שנמשך לרחוב ולרכושנות זה רמזור אדום, ופירושו שלא מרגיש אהוב או גרוע יותר מרגיש שנוא.

ישנה טעות נפוצה נוספת בתחום זה שאומרים לילד שקלקול כל דבר זה בל תשחית ובפרט אם זה יקר, וזו טעות כפולה:

א. בל תשחית זה יצר להרוס לשם הרס, וא"כ ילד עשיר שמשחית כוס חד"פ לשם השחתה צריך לעצור אותו משום בל תשחית, ומאידך ילד עני ששבר אגרטל יקר בטעות לא צריך לעצור כלל.

ב. ילד לומד על העולם סביבו דרך ניסוי ותהייה, למשל ילד שקוטף עלה לומד על הרעש שזה עושה, על עוצמת החיבור לענף, על הטעם שלו, רקמתו וכו'. אין זה לחלוטין כח הרס אלא מחקר מדעי גרידא. ממילא מי שאומר לילד בל תשחית שלא במקומו, גורם בדיוק למה שרצה למנוע.

נקודה משנית, יש הורים שרבים עם ילדיהם על תזונה נכונה, צריך לדעת שהחוש התזונתי של ילדים מפותח והם מרגישים מה חסר להם, מכל מקום להכריח יביא לתוצאות ההפוכות. מעשה שהיה בילד שנשאר עם אביו משום שהאם ברוך השם ילדה, כידוע גברים דואגים לעצמם בעיקר ולכן לא הכין אוכל לילדים, ועוד עלה במוחו רעיון "חינוכי" מבריק, שהילדים יכינו לעצמם, הילד המדובר לקח פתה הכניס בפנים ביסלי ובמבה ואכל, ואח"כ לקח עוד מנה. אמא רגילה היתה מונעת אותו בודאי. לאחר תקופה קצרה נפצע הילד וגילו בבית החולים שיש לו מחסור בפחמימות. אז מי יודע יותר טוב מה הוא צריך, האם או הילד?! למותר לציין שהיו בעם ישראל גם תקופות צנע וכד' וגדלו אנשים. וכן בניסוי מחקרי נתנו לקבוצת ילדים שפע ממתקים בצד אוכל, אחרי זמן קצר כולם חזרו לתזונה נכונה ומאוזנת [לב יודע מרת נפשו].

שיעור ודעת - חינוך

תפקיד המחנך

מה התפקיד, מהם הסכנות, ואיך ניצלים מהם?
אמנם תפקיד המחנך הוא מרומם ביותר ויכול לקנות עולמות.

← מזכי הרבים ככוכבים לעולם ועד !!! →

אמנם זה כנגד זה עשה אלוקים. ויכול לצאת מהתפקיד אדם מושחת עם גיהנום מורחב על

← עשרות עברות דאורייתא של בן אדם לחברו ביום !!! →

האמור כאן נוגע גם למורה מקצועית משום שאדם נברא כיצור שמעריך כל הזמן, ועוד שמורה מקצועית מראה לכולם שמי שחשוב הוא מי שמקבל ציון גבוה למרות שהוא מושחת במידות.

ישנה שחיקה קבועה של האישיות במקצועות שעוסקים עם בני אדם, בדקו את זה באמריקה בהבדל בין נהגי משאיות לנהגי אוטובוסים, שתי הקבוצות בסיכון אמנם האחרונים מועדים יותר להתקפי לב וכד'. ממילא מחנכים מועדים עוד יותר ולא ינצלו מנוק אא"כ ינקטו בצעדי הגנה, במידה ולא ממילא יטעו לנקוט באמצעי התקפה, להיות נגד הילדים שאז מצמצמים נזקים ע"ח הילדים.

הבעיה הקשה היא שהשחיקה לא מורגשת משום שצריך לשחק בתפקיד. ואז, בולע הכול פנימה וממילא זה מתפרץ במקום אחר.

מעבר לזה ההתעסקות היא עם קבוצה מורכבת מסוגים ורמות שונות, התנהגות הקבוצה בד"כ לא בוגרת ועוד שכל זה על אחריות המחנך.

יש מגבלה בהשפעה במסגרת כתה עיין חינוך וחיידר, ועיין חינוך ובית יעקב.

לכן בד"כ בנים ובנות של מחנכים עומדים תחת בקורת מתמדת, שזה בעצם פריקת הלחצים שהודחקו בכתה, [מעשה ששמעתי על מורה שנחשבת למורה מעולה ואעפ"כ הבית שלה בבקר נשמע כל כך מפחיד שכמעט הזמינו השכנים משטרה].

שיעור ודעת - חינוך

א' הקשיים של המחנכים הוא שהמחנך מרגיש שהוא נמצא בתפקיד במשחק, וחושש כל הזמן שמא ההצגה תתפוצץ וכולם יגלו שהוא בעצם רק . . . , ולכן הוא מתאכזר על הילדים שהרי הם כעת האויבים שלו המאיימים לחשוף את סודו.

סבה נוספת לשחיקה הלא מורגשת היא שהנשחק עוסק כל הזמן בדברי תורה ומוסר. הרמח"ל אומר שהתורה נקראת שמתם-סם חיים או סם המוות, תלוי אם מיישם אותם על עצמו או שלא, שאם לא אז יוצר לעצמו חיסון כנגדם וכבר לא מועילים לו. וכ"ש שהוא בעצמו אומר אותם וכ"ש שאומר אותם לכתה ומרגיש שהציל את האנושות וחושב שהקב"ה יסלח לו על עצמו, הטעות היא שהעוה"ב תלוי רק במה שפעל אדם בנפשו וזהו היום יום שלו, כלומר אין אפשרות לקפוץ דרגות ולא לנחות. האני של האדם זה היום יום שלו, כאשר ידוע שאדם קטן יכול לעשות פעולה חד פעמית של מס"נ וכד' וכן אדם גדול יכול ליפול בפחיתות גדולה מאד לתקופה קצרה וכד', ובשני המקרים אין זה ראייה על אישיותו. א' מבעיות הדור היא שעושים פעולות חיצוניות ללא קשר לרמה הפנימית ולכן זה שוחק, ובפרט כשזה בתשלום.

בקלם שילמו למשגיח על הערותיו אמנם שם זה פעל הפוך, משום שכך :

א. התלמיד שילם ולכן הבין שמקבל הטבה ולא פגיעה אישית.

ב. המשגיח הרגיש כמשרת את התלמיד ולא כמתנשא מעליו.

נוק נוסף הוא שיוצרים רושם שתלמידה שעברה על דברי המחנך עברה על דברי תורה וכן משתמשים בתורה לפריקת תסכולים אישיים, וממילא קשה לתלמידים לחיות אח"כ עם דברי תורה אלו (כמוכן לתת הכתבה של דברי תורה כעונש זה שאלה הלכתית משום שמשניא את הדברים על התלמיד).

אין מעמד למורה או רב' בהלכה אא"כ זה רבו מובהק שרוב חוכמתו ממנו וגם אז מעמד התלמיד הוא אדם שלם והכניעה (לא ההשפלה) היא לטובת התלמיד (ע' קונטרס תורה ועבודת השם וכניעה), שהרי אין בהלכה יחס של תלמידה ומחנכות או רב'ה, המחנכות והחניכות שווים לגמרי מדאורייתא מבחינת בן אדם לחברו, וקיימים לגבי החניכות כל הלכות בין אדם לחברו כולל לה"ר באסיפת מוריסות. גדר התפקיד הוא במקרה הטוב שליחות, ולכן אסור למחנך לעשות דבר כנגד רצון ההורים.

מעבר לכך את התפקיד נתן הקב"ה ולא הקשרים בהנהלה, וא"כ הוא נתן אמון במחנכות וכדאי למחנכות לעמוד באימון שנתנו בו.

שיעור ודעת - חינוך

כתוב ושיננתם לבניך – אומרים חז"ל אלו התלמידים, שואלים גדולי ישראל מדוע א"כ לא כתוב תלמידים שכולל גם את הבנים, דינית נפסק שזה כדי ללמדנו שחייב אדם ללמד לבנו לפני תלמידו, אבל א"כ היה לו לומר ושיננתם לבניך ולתלמידיך אלא ללמדך דבר נוסף שאם אין היחס לתלמיד כמו בן אי אפשר להעביר את התורה, אלא רק את חכמת התורה, וע' קונטרס תורה ועבודת השם בעניין חכמת התורה וברכותיה.

ר' חיים קנייבסקי אמר שיש הרבה רחמי שמים אם יודעים שבן אדם לחברו עם ילדים זה דאורייתא ומנסים להיזהר אפילו שנכשלים בכל זאת.

מתנדות שרוצה לא להישחק רוחנית משיחת מוסר שהואויא בעצמוה מוסרות חייבות לקבל על עצמוה דבר קטן לפני שיחה על נושא כלשהוא, ואפילו לא בנושא המדובר, פטנט זה לא מועיל לבנייה אבל מונע שחיקה, כה"ג יש פטנט לתלמידים שיעשו פעולה כלשהי לחנך אותם שיוצאים משיחה מרגשת לפעולה ולא לדמיונות, אפילו פעולה פשוטה כלסדר את הכיתה.

פתרון לשחיקה הוא להרגיש סיפוק בעצם העשייה לא בתוצאות, להסתפק במה שיש, לראות חיובי.

דבר נוסף שצריך לזכור הוא שעד גיל ברות מצווה לא יכול למחול. מאידך מעבר לגיל ברות מצווה זה כבר לא גיל חינוך, וממילא אין היתר לנזוף, להעיר, לגעור וכו', אלא רק מצוות הוכח באופן המותר.

אמנם במסגרת אין אפשרות לבקש מחילה על כל טעות, אבל זה בתנאי שהאווירה הכללית חיובית, ומרוצים זה לזה, ר' חיים קנייבסקי. ר' אלישיב פסק כמוכן בין הורים לילדיהם. הרעיון הוא שכך יש מחילה ממילא.

עד לפני דור חיו האנשים במצבים מאד קשים מלחמות, תקופות צנע ועוד ואעפ"כ היחס לילדים היה תמיד נינוח ושל, וכן מאד כבדו אותם, היום עקב סגנון החיים המודרני הילדים נהיו חלק מעול החיים וצרכים להצדיק את קיומם, כלומר המדידה של ההורים את ערך ילדיהם היא ביחס לחברה ולא ביחס לילד.

להלן שני מעשים מגדולי ישראל המבטאים את האווירה והיחס לילדים.

מעשה בילדה שהייתה באה ובוכה מול הרב אברמסקי שהיה בגיל 80 עם קוצב לב, והרב עצר התכופף (תוך כדי סיכון בריאותו) ושאל אותה ילדה למה את בוכה? (קושיא של גדול הדור) הילדה ענתה כי מירי אמרה שהשמלה שלי לא יפה. התכופף הרב שוב ושאל אותה מה שמך? והיא ענתה לו שושנה, אמר לה הרב שושנה תגידי למירי שהרב אמר שהשם

שיעור ודעת - חינוך

שלך יפה והשמלה שלך יפה. מאוחר יותר הסביר שעשה כן משום צער השכינה על צערה של אותה ילדה (קלני מראשי (סנהדרין)) אפילו על היוצא להריגה ע"פ ב"ד וק"ו, הרב לא אמר שזה בריא לבכות ומפתח את הקול וכד'.

מעשה נוסף היה בבית מדרשו של הרב'ה מאמשינוב הזקן, הרב לא היה יוצא מחדרו בשעת התפילה אלא מתפלל ע"י צירוף שהשמש היה פותח את הדלת מידי פעם, אמנם גם במקרים אלו לא ראו את הרב, אדם מסוים דרך על רגל של ילד, הילד צרח מכאב מול הדלת של הרב, הרב יצא מבוהל וניסה לנחמו, הילד התבייש וברח, הרב רדף אחריו ביקש מחילה שגרם לו בושה וכן שיזמין אותו לבר מצווה משום שהוא רוצה לתת לו מתנה, הטעם האמיתי היה שרצה לבקש שוב מחילה כשהוא בר מצווה ויכול למחול.

הסימן לדעת את המצב לאשורו הוא לבדוק איך מרגישה תלמידה שרואה את המחנכות ברחוב, אם שמחה אזי המצב טוב.

ר' דסלר אומר שחינוך יסודי חסד ולא דין, אימון לחיים ולא עונש.

מחנכות צריכה להיכנס לכתה במטרה:

1. לפרנס משפחתו.

2. לעשות חסד.

3. להעביר חומר.

דווקא אצל אברהם שהייתה מדתו חסד הדגישה התורה כי ידעתיו על עניין החינוך, האם שאר האבות חינוכו במידת הדין? בוודאי שלא! אלא שזו הייתה מידתו של אברהם ועיקר המידה מתבטאת בחינוך ולכן על זה נאמר כי ידעתיו ולא על עקידת יצחק.

כלל אצבע למחנכות הוא שאם רוצה להיות מנהלות פירושו שלא מתפקד טוב בתור מחנכות ולכן לא מרוצה מתפקידו.

לצערנו יש בנים ובנות רבים שנשברו ממשפטים ויחס של מחנכים, מעטים הם המקרים ההפוכים אבל באו ונראה שני מעשים לדוגמא איך מורות הצילו ילדות, ונלמד מזה את גודל השפעתם.

מעשה ראשון מדובר בילדה שהייתה שנאה מילדותה גם בביתה והלכה והסתגרה בתוך עצמה, עד למצב של סכיזופרניה חריפה מאד. כל מה שהיה לה בחיים זה קרן אור ממורה אחת וג' פתקים שהיא שלחה לה, לבסוף אחרי אשפוז ועוד שלבים כואבים, הצליחו לקדם אותה ולהוציא ממנה שהיא אוהבת רק את המורה הזו, המורה הסכימה לאמץ אותה, ולפני החתונה דבר היחיד שביקשה מבית הוריה הוא שיביאו לה את ג' הפתקים ששמרה במחבוא.

שיעור ודעת - חינוך

לחתונה הגיעה ברוך השם במצב די נורמאלי והקימה בית לתפארת. אמנם את הוריה לא הסכימה לראות בשום אופן.

סיפור נוסף שהיה, נערה שהתחילה כבר לחלל שבת בסתר, ומורה של לפני כמה שנים פגשה אותה באקראי בדרך לרחוב ז'בוטינסקי בשבת, וסתם באופן טבעי כל כך שמחה לראותה, שחיבקה אותה ונישקה אותה ושאלה לשלומה, לאחר המפגש, הנערה הסתובבה וחזרה הביתה, היא סיפרה שאחרי זה לא יכלה יותר לחלל שבת.

ידיעה חשובה נוספת היא שמורה טובה זה מורה שלא יודעת כל כך טוב את החומר, ובזכות זה מבינה יותר טוב את הקשיים של התלמידות ויודעת לפתור אותם.

ידיעה נוספת חשובה למחנכים היא שתלמידה טובה הואי אחדות שבלי להתאמץ מוציאה 67 ועם מאמץ 80-90 בת שהכל אצלה עשר זה מסוכן, שהואי פשוט תוכי מדבר.

חידוד

הזמנים השתנו בתלת גווי:

1. רוב החינוך בבתי ספר וזה אסון, משום שחינוך הוא עניין אישי על פי דרכו, ותוך כדי שחיים וחווים את קיום המצוות, בבית ספר זה קודם כל לימוד עיוני – שכלי ולא חינוך נפשי, שנית לא אישי אלא כללי, ושלישית בד"כ ללא ריצוי המתחנך.
2. המסורת נקטעה אצל האשכנזים בשואה ואצל הספרדים ע"י הציונות, הכול נהרס.
3. ציבור שומרי התורה והמצוות גדל באופן מבהיל משום בעלי התשובה ואינו ערוך לכך, מי שחזר בתשובה מחכה את הבוטים שהם בולטים ולא את האמיתיים שנחבאים אל כליהם, ומזה נהייה רוב בוטה.

בכנס שכלל 300 משגיחים אף אחד לא יכל לענות על השאלה מהי מסורת החינוך, משום שאופן הלימוד היום הוא מחודש ומאולץ, מה שנדמה כמסורת זה רושם בעלמא, שאם זה מה שכולם עושים אז כנראה שזה נכון [כעין על משקל אם לא נביאים הם בני נביאים הם, ההבדל הוא ששם פעלו בטבעיות יהודית וכאן בתוך מסגרת אילוצים ושטיפת מוח חילונית].

שיעור ודעת - חינוך

מבנה החיידר הוא בעייתי משום שחינוך תורני הוא חינוך חי המשולב בחיי היום יום, כמו שהיה אצל מלמד של פעם שהילד הלך אליו הביתה ובין טיפול בתרגולות לארוחת צהריים היה מקבל דברי תורה וחיי תורה ביחד.

ילדים אוהבים מאד ללמוד ואהבה זו נהרסת בגלל הלחץ בחיידר, אמנם אם לא נשבר לגמרי אזי ממשיך לרצות ללמוד אבל לצערנו דברים אחרים.

חיידר בנוי כמכלאה שבו הילדים כלואים בכיתות שעות על גבי שעות, אפילו נניח שבכיתה המצב אידיאלי והרב'ה אנושי ואוהד, גם כך מקבלים הרגשה שיש שתי מערכות: א' של הרצאות בחיידר וא' של חיי היום יום, וכ"ש שיש הרבה בעיות בתוך הכיתה.

מהו החיידר הכי טוב ?

1. זהו חיידר שרוב הילדים שמחים ללכת אליו רוב הזמן [לא בגלל מפגש החברים].

2. שמקלקל הכי פחות מה שקבלו בבית.

חיידר עם שם טוב פירושו שבית הספר דואג שיהיה רושם חייוני טוב.

הערה לתשומת לב: כשמעבירים ילד באמצע שנה אפילו למקום יותר מתאים או מוצלח, יש סכנה גדולה, משום שתמיד השוליים נמשכים אליו תחילה, מאחר וכאן יש להם מקום להתגדר ולהרגיש חשובים. ממילא היו נפילות גדולות בכה"ג.

יש משל מפורסם על כך שבשנה מסוימת תגדל תבואה שמשגעת ודנו יועץ המלך והמלך מה לעשות, יש תבואה שלא משגעת בכמות של שני אנשים, הבעיה היא שאם יאכלו כמו כולם אזי יהיו משוגעים כמו כולם והעצה היא רק לשים חגורה להזכיר להם שהם משוגעים ואיך שהם מתנהגים כעת זה לא הנורמאלי, או שיאכלו מהתבואה התקינה ואז יהיו לא נורמאליים (ביחס לסביבה), בקיצור השאלה היא האם עדיף להיות משוגע או לא נורמאלי, הספק היה דווקא בשניים אבל בשלושה ודאי שעדיף להיות לא נורמאלי ממשוגע [המרצה טען שאין לו זמן להסביר מדוע וכן כנראה שבאחד אין ספק לכיוון השני].

כשילד חוזר פגוע או עם רושם לא טוב מהרב'ה או מאיזה חבר, אין צורך להצדיק שום צד, הילד מחפש הזדהות עם הכאב שמרגיש כרגע, הוא מספר את הדברים כפי שהוא קלט אותם, צריך לאפשר לו לפרוק את הרגש, אח"כ לדון לכף זכות, והמחנך צריך לחשוב מדוע החניך קיבל כך את הדברים, ולפעול בנידון. פרשנות שלילית של ההורה על מעשה השני מזיקה יותר מהפוגע בעצמו, והילד יגדל ממורמר ויהא רע בעצמו. למשל לומר לו שהמכולת גנבים יגרום לו להיות גנב שהרי הם מרוויחים הרבה והם נחמדים. לעומת זאת ילד שגדל באווירה טובה והסתכלות חיובית גדל חיובי, שמח וטוב לב.

שיעור ודעת - חינוך

אין כמעט מחנכים היום שיודעים איך לחנך לעבודת השם בשמחה גם באירופה ובארה"ב. לצערנו יש ב"ד של הרב סילמאן, הרב פויזן והרב זילברשטיין לענייני רב'ז סוררים, במקרה הצורך פניה יכולה לפתור הרבה בעיות להרבה ילדים, אמנם זה דורש מעט התעלות.

לימוד בגיל מוקדם

ישנה תחרות אכזרית על גב הילדים בין חידורים אצל מי לומדים יותר, מתי מתחילים ללמוד גמרא, יש חידורים שמצאו פטנט ומגדירים את כתה א' כמכנה ב' ואז לימוד הגמרא "מתחיל" שנה קודם, 'זכמעט' 'ובא לציון גואל'.

מה התועלת?

שאלו עשרות ראשי ישיבות קטנות שנה אחרי קבלת התלמידים, האם הן יכולים להצביע על מי בא מחידור שבו לומדים יותר או פחות, מוקדם או מאוחר, הספק גבוה או נמוך?

התשובה – חד משמעית לא!

האם הם יכולים להצביע למי יש שייכות אמיתית?

התשובה – בהחלט כן!

בנוסף ישנם מספר נזקים לשיטה זו:

1. ילד שקשה לו לתפוס את הגמרא או אפילו משנה כל כך צעיר, שזה הנורמאלי,

מתייאש ופונה לדרכים אחרות, ובינתיים מייצר בעיות משמעת מרב חוסר תוחלת

ושעמום.

2. ילד שלומד חומר המוקדם לבשלותו הנפשית ניזוק בשתיים:

א. תופש מעוות, וזה נקבע בנפשו ואח"כ קשה לתקן.

ב. הלימוד שטחי בגלל ההספק וגדל ילד קורא גמרא במקום נער מעמיק.

מומלץ אם כן בבית לא לקדם את הילד המקודם מדי אלא לתת לו לב. שזה מה שכן חסר לו וזה מה שיקדם אותו ברצון להתקדם באמת.

אגב על מי הטענה בהג"ל, היו קבוצה של כעשרה מנהלי חידורים שעשו הסכם בניהם להפסיק את התחרות, בהוראת הרב וואזנר שליט"א, לאט לאט נשבר א' ועוד א' וכו', שאלו אותם מדוע? התשובה הייתה ההורים לוחצים, אפשר לקבל עשרה שמות?! בהחלט!

שיעור ודעת - חינוך

נתנו 3 שמות ולאחר בירורים עם הצוות מצאו בדוחק עוד 8 הורים, כשמדובר על חיידר המונה כ-300 משפחות. א"כ איך כ-11 הורים נהיו דעת הקהל? פשוט מאד – יש תמיד כאלו שתוססים ושואר שבעיסה הוא שמחמיצה ולכן לא בטל. צריך לזכור שדמוקרטיה ותורה לא הולכות ביחד [שמעתי במקום אחר שאבן הקלוקל הראשונה הייתה האבולוציה, השנייה הדמוקרטיה וזו שסתמה את הגולל על האנושות זו הפסיכולוגיה] אצלנו נאמר דבר א' לדור ואין שני דברים לדור.

שעות לימוד

האם יש "רווחים" נוספים מעודף השעות?

בהחלט כן!

הילד נהיה בטלן מקצועי ולומד איך מעבירים זמן, למרות שזה נגד הטבע האנושי. כמובן שכך קטן בהרבה הסיכוי שיהיה גדול בישראל. פעם א' ניגש בחור משיבת סלובודקה לראש ישיבה ושאל אותו האם ראש הישיבה יודע ליד מי אני יושב (פעם היה אסור גם לבנים לדבר לה"ר)? ענה לו ראש הישיבה לא! אז אמר לו הבחור אני ממש יוצא מדעתי איך יכול בחור לשבת ארבע שעות בסדר ולא לעשות כלום! (אני הייתי שובר חלונות או משהו, לפחות להיות פרודוקטיבי) אמר לו ראש הישיבה תראה מה כוחה של התמדה (הרי אדם בריא בנפשו לא מסוגל לבהות בחלל הוא חייב לעשות משהו ואפילו הרסני, אבל משהו – שהרי אדם לעמל יולד, וכאן) אחרי שנים רבות של התמדה בחוסר מעש בשעות לימוד מיותרות (שאינם לפי גילו של הילד אלא לפי "השם" של החיידר) אפשר לשנות אפילו טבע אנושי בסיסי כזה.

משחקים

את הכול ברא השם וילד שמנעו ממנו משחקים בילדות אם הוא עדיין בריא בנפשו ייקח אותם בבגרות, ויישאר ילד מגודל. קומת אדם בנויה מתינוק, ילד קטן, ילד גדול, נער, בחור, בוגר מכל השלבים גם יחד אדם שחסר אחד מהם הוא חסר בקומת אדם, היינו אדם נכה\מעוות, ויש מעוות שלא יכול לתקן. ראשית האדם נברא כך שיצטרך לעבור דרך כל

שיעור ודעת - חינוך

השלבים והשם לא חשב לדלג על א' מהם, א' המטרות הגלויות למשל היא כשמבוגר משחק עם ילד הוא צריך להוציא את הילד שבו המתאים לגיל הילד שמולו אמנם בפיקוח המבוגר שבו, למשל לא לריב אתו מי ניצח.

פעם א' הלך א' התלמידים עם ראש ישיבת סלובודקה בדרכם הם ראו קבוצת נערים משיבה קטנה הסמוכה לישיבתם משחקים במשהו, כשהבחינו הנערים בראש ישיבת סלובודקה ברחו מן המקום, כשהתקרבו הרב והתלמיד ראו אוניות מנייר שטות על המים, כשחזרו שאל התלמיד את הרב היאך יתכן שנערים בגיל כזה עוד משחקים באוניות, ענה לו הרב נס שהם יכלו לגזול מחדש את המשחקים שגזלו מהם בילדותם, מניעת משחק מילדים מראה חסרון באמונה שכאילו השם ברא את הלימוד והשטן את המשחקים, אם כל הילדים משחקים תבדוק מדוע? . . .

פעם באסיפת מחנכים בירושלים קם א' מוקני המחנכים ואמר בזעם עצור: "אתם מונעים מהילדים לשחק גוגואים בהפסקה מחשש לאלימות וגזל אבל מה הרווחתם? :

א. זה ודאי עיוות להחביא בעיה במקום לפתור אותה.

ב. עכשיו ילמדו הילדים בנוסף גם לשקר וגם להתחמק, שהרי אינם מסוגלים לוותר על המשחק.

ג. אם כך השם ברא אותם, אולי זה חיוני להם.

ד. זה לא חינוך ליושר – זו עצימת עיניים.

ה. מה יעשו הילדים בהפסקה, הכול אסור מטעמי רעש, נזק או חינוך.

ו. לאסור הכול זה בריחה מחינוך – זו מלאכת השם רמייה.

ז. חינוך זה לא בית חרושת חרדי – דתי לייצור חברים נוספים, להצבעה".

המחנך הכואב יצא וקיבל התקף לב.

← לאסור זה כמו להשקות את הילד מים מלוחים כשהוא צמא →

שיעור ודעת - חינוך

בית יעקב

יסודו של ב"ם :

- א. נועד ליצור מעמד של אריסטוקרטיה, לכן למדו לטינית למרות שאינה שפה שימושית בשום מקום חוץ מתקשורת בין רופאים לבית מרקחת.
- ב. הרעיון עבר לחברות קומוניסטיות – סוציאליזם ולכן לימדו מה שטוב לחברה.
- ג. לא עסקו מעולם בפיתוח חשיבה, אישיות, יצירתיות – שהרי זה מפריע לשלטון המחפש רובוט תעשייתי שיספק לו פרנסה.
- ד. התוצאה היום היא שמלמדים חומר בכמויות למרות שאין לאף אחד צורך בו כלל.
- ה. בבית יעקב המצב עוד יותר גרוע משום שהחומר הנלמד מועתק מספרי חילונים של לפני עשרים שנה, וכבר אינו רלבנטי.
- כמות המידע שיש היום היא בלתי ניתנת לתפישה, מה שצריך באמת זה תפישה של מושגים בסיסיים ולדעת איך להשיג את המידע הנדרש, איך לומדים ואיך נזכרים. כידוע לא קונים במכולת עם מתמטיקה, ולא מודדים כביש ע"פ עמוד חשמל שנפל על הכביש באלכסון בזווית X וכו'.
- להיות מצליח בימינו צריך כל הזמן ללמוד, מאידך כמות הידע עצומה ממילא לא שייך לדעת הכל צריך לדעת רק נגישות עקרונית, כמו כן מומחים היום נהיים מומחים לתת נושאים בלבד מרב היקף הידע הנדרש.
- פשוט שכל דבר שירצה ליישם בתחום העבודה יצטרך ללמוד מחדש את הנושא ויישמו וכן בנושא מחשבים.

מה כן צריך ללמוד ולדעת :

- א. ארבע פעולות חשבון היטב עד שלש ספרות.
- ב. קריאה, כתיבה הבעה בכתב, הבנת הנקרא.
- ג. מושגי יסוד באחוזים :
1. $25\% = 1/4$
2. $1/6 > 1/7$
3. מושג לגבי התשובה להעריך אם התוצאה בכיוון.
- ד. בסיס של שפה זרה בגיל 7-8, אפשר ע"י לימוד יסודי של ארמית.
- ה. איך משיגים מידע.

שיעור ודעת - חינוך

- ו. לפתח סקרנות.
  - ז. איך לומדים, מבינים, מסכמים, נזכרים, נבחנים.
  - ח. איך מיישמים.
- באופן כללי קשה ללמד במבנה של כתה אומנם זה מוכרח אבל צריך להכיר בבעיות. מבנה הכתה מתאים לאילוף או להשכלה לא לחינוך (חינוך זה קידום אישי לפי דרכו ובתחילת דרכו של כל א' וא') :
1. בית ספר מושתת על הישגיות ותוצאות, היפך תורני מובהק, משום שעל פי התורה המדד היחיד הוא כמה אדם השקיע והתקדם מעבר לנקודה שבה התחיל.
  2. אדם תופש כל לימוד של דבר פעם שנייה כתוספת ולא כעיקר, לכן לא טוב ללמד דברים עמוקים מוקדם מדי לפי שא"א לילד לתפוש נכון, ואז התפישה המסולפת נקבעת בנפשו כתפישה היסודית. יש פטנט לעקוף במידה מסוימת בעיה זו ע"י שימוש במילים חדשות לאותו נושא.
  3. בקבוצה אדם מקבל דברים בגלל הלחץ החברתי, היינו אפילו רק השתיקה גורמת להרגשה שכולם מסכימים וממילא גם היחיד נמשך, לכן צריך להתחשב בכל הקבוצה היאך יקבלו.
  4. לתת דגש על השלא לשמה שזה מוקד העבודה, מומלץ לא לדבר על הלשמה בכלל.
  5. התפישה היום היא שמי שהוא אגרסיבי הוא אינטליגנטי ומי שהוא נעים ואדיב הוא כנראה שוטה, הבית ספר תורם רבות להרגשה זו, מדוע? מפני שמלמדים לימודי חול בכמות גדולה, זה יוצר רושם שא"כ הם כאילו ברמה גבוהה והנושא העיקרי, אמנם למעשה ללא הבנה וידיעה אמיתית, ואילו לימודי קדש נחשבים ברמה נמוכה. בעיה נוספת בלימודי קדש היא עודף מפרשים שיוצר בלבול וכן חוסר ידיעה האם זה פשט, רמז, דרש, סוד או רק מליצה בעלמא. ולכן יש סתירות בין הפסוקים, כמו כן התשובה לא חופפת לשאלה, בעיה נוספת היא שבת מלמדת בת שמלמדת בת וכו' איך יודעת הבת ללמד בלי ללמוד? באנגליה לימודי קדש נמסרים ע"י רבנים ולכן אין כמעט בעיות. מורות לא לומדות בצורה מסודרת ולכן או שלא יודעות כלום או שידועות ידיעות מפתיעות, מ"מ אין מבנה מסודר.

שיעור ודעת - חינוך

לגבי אופן לימוד נושאים חדשים יש טעות יסודית, שיטת הבי"ס היא ללמד מושג חדש ומייד להשתמש בו, הטעות היא שהילד מתעייף לתרגם כל דקה את המושג החדש למה שהוא כן מכיר, מאחר וזה עדיין לא נקלט לגמרי וכבר בשימוש רציף, סוף דבר המושג נשאר מעורפל עם הרגשה של חוסר בטחון להשתמש בו.

כשיש שאלות שמבוססות על רגש כדאי להציג את השאלה באופן יותר פרובוקטיבי ממה שהילדה הציגו ואז יתחברו לשאלה, וממילא לתשובה. וכן מומלץ שהתשובה תכיל גם פתרון לחלק הרגשי.

בחירת המילים צריכה להיות לפי השפה המדוברת משום שאין למילים משמעות מוחלטת אלא לפי ההקשר והשימוש, מומלץ להשתמש במילים חדשות.

שיטת הגמרא לעומת זאת [הגמרא היא כידוע שיא איכות הלימוד מכל הבחינות, מוסכם אפילו על גויים למי שנזקק לאישורם], לזרוק מושג ולעבור נושא, לדון מסביב ורק לבסוף לדבר עליו ישירות.

מטעמים אלו רק הבינוניים מצליחים בבי"ס, החלשים נופלים והחזקים נאטמים.

הערה חשובה: לדעת לעבור מבחן זה מקצוע נפרד מלדעת את החומר.

ילדים באופן טבעי צמאים ללמוד, שימו לב כמה שאלות ילד שואל עד שמשתיקים אותו סופית, לצערנו הבי"ס ממאיס עליהם את הלימוד.

75% מבוגרי החינוך המקצועי לא משתמשים במקצוע שלמדו, משום ש:

1. בגיל 13 אף אחד לא יודע מה ירצה בעתיד.

2. משניאים דווקא את המקצוע שמלמדים.

3. הידע בבית ספר מפגר הרבה אחרי הנתונים בשוק.

יש לציין שבבית כלא אמיתי מותר לקום, לשתות, לדבר, לחשוב ואילו בכתה אסור אפילו לחשוב, ואם נתפס חולם אזי מיד המורה תשאל מה אמרתי והילדה צריכה לענות מה שהמורה רוצה לשמוע ולא מה שהיא חושבת.

איך יתכן שכל הילדים כל הזמן יתאימו בדיוק לדרישות משרד החינוך באופן, קצב וכמות החומר, ועוד שזה בליווי הטונים המונוטוניים של המורות. כל מי שיש לו אישיות חזקה חייב להתפוצץ מחסימתה והחנקתה.

הצהרה כואבת נוספת היא שבי"ס מבוסס על אי כבוד, משום שהוא בנוי על לחץ חברתי ותחרותיות, אין בניית אישיות כלל.

צריך לתת לילד גיבוי לשרוד את המערכת.

שיעור ודעת - חינוך

ועוד שלומדים מקצועות חול מיותרים בסגנון חילוני דהיינו שהתוצאה קובעת ולא ההשתדלות. ובחורה מושחתת במידות ומוצלחת בחשבון נחשבת ראש הכתה, איזו דוגמא לבת יעקב?!

צריך לדעת שגם מורה מקצועית היא מחנכת משום שכל א' נולד כמעריך את סביבתו וא"כ גם מורה מקצועית משאירה רושם אנושי או לא אנושי על הילדות, עוד יותר גרוע שהמחנכת בעצמה אכזרית לילדות. ועוד שההשפעה בכתה היא גדולה תמיד משום שיש רושם שכולם מסכימים בעצם זה ששותקים.

בבי"ס אקסטרניים עושים את כל הנ"ל בחצי מהזמן כי מתרכזים במה שכן צריך. בי"ס לא מכין לחיים כלום מאשר להתרגל לעוול, שעמום וכד'. תפקיד ההורים הוא לצמצם את נזקי בי"ס.

בי"ס הוא תמצית הקלקול של החברה המודרנית. המצליחנים הן אלו שיש להם עקביות ולא קשור לאינטליגנציה, ע' ומשמעת לגבי ג'נרל מוטורוס.

לא שייך להיות מוצלח בכל המקצועות אא"כ זה תוכי מדבר, עדיפה הילדה שלומדת להתאמץ, ומקבלת באופן הרגיל 7-8 ועם מאמץ 9.

נקודה חשובה נוספת היא שאין צורך לזכור אלא יש צורך ללמוד להיזכר, היינו ללמוד יום יומיים לפני המבחן, לשכוח, ושוב ללמוד, כדי ללמד את המוח להיזכר.

ר' איסר זלמן מלצר בכה אחרי ההחלטה להקים את בית יעקב ואמר שהחלטה זו תוביל אותו או לגן עדן או לגיהנום אין אמצע, ותקוותו היא שהמורות יהיו היידשע מאמע'ס, זה יציל הכל, אבל אם הם יהפכו לחלק מן המערכת זה הרס של הכל.

הרב שטינמן אמר שהדור הזה הופך כל חולשה לשיטה וכל קלקול במידות לאידיאולוגיה. ראש ישיבת סלובודקה אמר שסמינר טוב זה סמינר שמקלקל הכי פחות מה שקיבלו בבית. עיין חינוך ותפקיד המחנך.

חינוך ליצניות

לפני שמחנכים ליצניות צריכה המחנכת לדעת מה זה צניות (ע' קונטרס מעמד האשה ליצניות).

שיעור ודעת - חינוך

במצב הנוכחי שנוצרה קונוטציה שלילית אפילו למלה צניעות, יש להשתמש במילים אחרות כמו פנימיות מול חיצוניות, בגד-בוגד וכדומה, אחרי שיש לחניכות הבנה והרגשה של כבוד ופנימיות אמיתית אזי אפשר להשלים זאת עם החיצוניות של ביגוד. כנסים ותקנונים משוכללים לא יפטרו את הבעיה אלא רק יחריפו אותה משום שהבת מרגישה שפוגעים בה, וזה בדיוק ההיפך מצניעות = כבוד.

חברים

האם אפשר לקבוע לילד מי יהיו חבריו, וכן האם שייך לומר לילד שיתחבר רק עם ילדים טובים?

אין אפשרות לקבוע לילד מי יהיו חבריו משום שנאמר כל עוף למינו ובן אדם לדומה לו, ועל"ז אמרו חז"ל לא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב אלא מפני שהוא מינו. יש משיכה כמעט מיסטית בין שני אנשים דומים, לדוג' פעם א' היה בישיבה טיפולית ונדליסט סמוי, למרות כל אמצעי הבילוש לא הצליחו לתופסו, ויהי היום לשכת הסעד דחפה למוסד שני ונדליסטים גלויים, וראו זה פלא בלי לדעת הא' ממעללי השני נמשך הונדליסט הסמוי אליהם וכך נתפס.

טעם נוסף יש לכך שאין אדם יודע מי טוב ומי לא ובפרט בדורינו המבולבל.

שקר אצל ילדים

ילד עד גיל 10 עלול לספר פנטזיות שכך היה רוצה שיהיה, וכן צריך להגיב לסיפורי אא"כ זה שקר ריווחי מכוון, ולא משום פחד מעונש וכד'. מי שמכה את ילדיו לפי מכתבו של הגר"א שנכתב לאשתו (ולא לעיתונות) חייב להעתיק גם את הבית והסביבה, ילד התבטא פעם ואמר שאם רוצים להכות אותו על שקר צריך פשוט לחבר אותו למאוורר תקרה כי כל מה שהוא אומר זה שקר.

אגב לגבי הסביבה נביא את משל הח"ח על האיש הזקן שבא לשאול אותו מה להצהיר לשלטונות לגבי גילו: שהוא בן שישים או שמונים? שאל אותו הח"ח בן כמה אתה? אמר לו

שיעור ודעת - חינוך

הלה בן שבעים. שאל אותו הח"ח א"כ מדוע שלא תאמר שאתה בן שבעים!? אמר לו הזקן "אוי, לא חשבתי על זה".

לצערנו החינוך היום נתפס באופן שלילי וכדי לחנך להיות דוברי אמת תופסים את הילד על שקר ומטיפים לו להיות דובר אמת ובמקביל בעוצמה יתירה שהוא שקרן וכו', דרך התורה היא היפך הנ"ל לתפוס את הילד כשדובר אמת, אפילו ילד שמשקר תמיד ודאי שלא ימלט מלומר אמת למשל מה השעה, מה שמו וכד'. ואז ישבח בעיניו את מידת האמת ויפייח ואז כך ירצה להיות.

הכלי המרכזי לגדל דוברי אמת הוא להאמין שהם דוברי אמת, לא שווה לילד לאבד את האמון בעבור "רווח" השקר.

אמנם יתכן והילד משקר משום פק"נ, למשל אם גוי מאיים על אדם ושואל אותו האם קוראים לו שמעון וזה נכון, האם עליו לומר כן, ברור שע"פ התורה חייב לשקר ולהינצל. צריך לדעת מה הרקע והסיבה לשקר.

מעשה שהיה עם ילד שנכשל בשקר אצל דודתו, הדודה לא אמרה דבר אלא אח"כ סיפרה על דוברי שקר ועל גנותם וכו', ללא רמיזות ועקיפות, הילד התבייש והודה, וכמובן שמייד התקבל בחיוך וחיבוק לבבי, ולא גערה ועונשים ואיומים על גיהנום.

שיעור ודעת - חינוך

דיבור עם ילדים

ישנם מספר כללים בדיבור עם ילדים :

- א. ילד יודע מה מצפים ממנו לענות לכן צריך לשאול אותו באופן שהוא מבין שהוא (הילד) מדבר עם ילדים, למשל לשכנע ילד אחר לבצע אותה פעולה וכדומה, שאלה ישירה זה כישלון בטוח.
- ב. כשעונה לא לעניין לא לסתור את התשובה אלא לבקש תשובה נוספת כדי שלא לסגור לו את המחשבה.
- ג. עוד חשוב לדעת שילד עונה עם הבעת הפנים יותר מאשר עם המילים, למשל ילד ששואלים אותו האם ההורים אוהבים אותך יגיב מייד בחיך, אם מהסס זה חמור ואם עונה כן בתקיפות זה זעקה של : לא! כאשר נשאל אותו כיצד הוא יודע זאת יענה הילד בדוגמא אחת או שתיים, למרות שהיה עם הוריו מיליוני שניות עד עתה, מאחר ואין הנפש יכולה לתפוש דברים לא מוחשיים, לכן מתרגמת הרגשות למשהו מוחשי. כמו כן כשיש לאדם פחד לא מוגדר יתרגם אותו לכל דבר שרשום אצלו בזיכרון המוחשי כמפחיד.
- ד. צריך לדעת שילד סגור הוא ילד שלא מגלה את עולמו הפנימי גם אם הוא מסתיר אותו ע"י הרבה מלל, יש ילדים שמסוגלים לדבר המון בלי לומר שום דבר אישי בעצם.
- ה. כלל נוסף בדיבור עם ילדים, לא לרצות [ויותר טוב לרצות שלא] לומר להם דבר עד שמקשיבים למה שהם אמרו, ובעיקר לטונים שזה מראה באיזה עוצמה הילד קלט את האירוע, בנוסף גם אח"כ לא לענות מיד אלא לחזור על הדברים, להביע אמפטיה, ואז לייעץ, לכוון, מדוע המלצנו לא לרצות לומר כלום, האם לא די בשתיקה?! התשובה היא שברגע שרוצה לומר משהוא כבר לא מקשיב לנאמר לו וממילא גם הילד לא יקשיב.
- ו. מי שמקשיבים לו מקשיב לעצמו.
- ז. נכון שצריך לתת לילד לפרוק רגשות אבל זה בהחלט לא מתיר כל סוג דיבור, מכל מקום עדיף להגיב על סגנון הדיבור יותר מאוחר אם אין נזק לסביבה.
- ח. אם הרגש נרגע אין צריך תגובה.

שיעור ודעת - חינוך

- ט. לא לשפוך על הילד את כל ההרצאות שלא אמרנו בהזדמנויות אחרות, נמשל לְדָבָר על מרצה שהוזמן להרצאה בכפר, וכשהגיע לא מצא אדם באולם, התבונן בלוח המודעות, וראה שאכן זה היום, זו השעה, זה המקום והוא המרצה שרשום. חיכה המרצה כרבע שעה ואז הופיע כפרי א' שאל המרצה את 'הקהל' מה לעשות, אמר לו 'הקהל' לחכות מעט, אחרי עוד רבע שעה שאל המרצה שוב את 'הקהל' מה לעשות, ענה 'הקהל' "תראה אני לא מבין בהרצאות אני מבין בפרות, אני יודע שגם אם כל העדר ברחו ונשארה רק פרה אחת נותנים לה לאכול", "טוב" אמר המרצה והתחיל בהרצאה, בסופה שאל המרצה את 'הקהל' איך הייתה ההרצאה? סו"ס יכול לקבל פידבק מ'הקהל', ענה 'הקהל' אני לא מבין בהרצאות אני מבין בפרות ואני יודע שאם נשארה פרה אחת לא נותנים לה את האוכל של כל העדר.
- י. לשים לב האם הילד פתוח להקשבה בכלל או עייף או מתוח וכד', אפשר לומר לו נדבר מאוחר יותר כשתוכל.
- יא. לא לתלות בעתיד כשתגדל תבין – זה מייאש ולא פותר את המצוקה העכשווית וכן יודע שאחיו הגדול עדיין לא מבין, צריך להסביר ברמה שהילד יכול לקבל כעת.
- יב. לא להשתמש במה שהוא גילה נגדו, זה דורש איפוק רב אבל שכרו רב שאז הילד פתוח לגלות את עולמו הפנימי ללא חשש. וההפסד מאידך גיסא גדול שאז הילד נסגר מטעמי זהירות.
- יג. ללטף ולשאול מה היה היום הכי נעים ומה לא.

התבגרות

הבעיה בגיל הזה היא כפולה:

- א. פתאום תופשים שהכל לא מובן, והמשפט המתוחכם "כשתגדל תבין" יורד לטמיון.
- ב. תופשים שכל המציאות יחסית ולא אבסולוטית, גם מוצק הוא מוצק יחסית שהרי יש בו חלקיקים נעים. וכן צבע נוצר ע"י דחיית חלק מקרני השמש ואינו בעצם, כלומר בחדר חשוך אין חפצים צבעוניים שלא רואים אותם אלא שהם כעת חסרי צבע.

שיעור ודעת - חינוך

משבר גיל התבגרות הוא משבר זהות שבו הילד מנסה להראות שהוא עצמאי. הוא בשלב מעבר בין ילדות לבגרות ויש לו את חסרונות שני הצדדים.

סימני התקופה הם :

1. אוהב קיצוני ושונא קיצוני.
  2. מתבייש בהורים ונזקק להם נואשות.
  3. מחפש זהות עצמית ומחכה את החברים.
  4. לוחם בהורים ונכנע לחברה.
  5. חומרי ורוחני קיצוניות.
- אמנם ילד שגדל נורמאלי אין לו שום משברים משום שנתנו לו לפתח את אישיותו מההתחלה, ואז לא נוצר פער מסוכן בין ההתפתחות השכלית לנפשית. מאז שהחלו לדבר על זה הבעיה החריפה מאד בכמות ואיכות, לדוג' גיל המשבר ירד מ-14 ל-11, בחברות פרימיטיביות אין כזו בעיה. אמנם אחרי ההיחשפות הבעיה אכן קיימת כלומר חוסר דיבור או התעסקות בכך כבר לא יפתור את הבעיה. היום מפתחים רק את החלק של המחשב שבמח ולא :

1. חשיבה.
  2. תבונה.
  3. חכמת חיים.
- הדרישות לתפקוד נכון נראות כדרישות של ההורים ולא של החיים. המשבר זהה לבנים ובנות אמנם אצל הבנות זה מתבטא בפנים ואצל הבנים בחוץ. הורה שנקט בסגנון נכון ימנע מזה, הסגנון הנכון הוא לתת אמון ותפקידים מגיל צעיר, גם אם לא מצליח אסור לבזו לו שהרי גדול וקטן שם הוא, ואסור להתייאש, צריך לזכור שילד הוא יצור עצמאי.
- אדם מפגין בד"כ היפך ממה שהוא מרגיש. לפעמים אפשר להציל בחר ע"י שהוא בוחר בדרך הפוכה משל אביו, כגון חסיד מליטאי או היפך.

שיעור ודעת - חינוך

מצב בעייתי

הוא מצב שבו החניך לא מתנהג כצפוי ממנו, היינו לפי יכולתו ולא לפי ציפיות השכנים או ה"חיידר".

אגב חשוב לציין שילדים בזמנים עברו עשו דברים יותר מסוכנים ולא הגיבו כלפיהם ברבע העוצמה שמגיבים היום על כלום. לסבר את האוזן, בתקופת פרוץ המדינה בירושלים היו ילדים שקפצו מקומה שלישית של דירות בבניה על כרי חול, ושברו רגליים מספר פעמים בשנה, ועוד שהייתה חבורה שלא נכנס אליה מי שלא גרם ללגיונר הירדני לירות וכד', וכן תנאי נוסף היה ללכת בלילה לבית הקברות ולעורר שדים, יש מילדים אלו שהיו בקרבות פנים מול פנים עם ערבים ועוד. היחס לילדים ע"י הוריהם וכל גדולי ישראל היה רך מאד, למרות כל זאת.

הגדרתו

בדרך כלל בעיות קטנות מתפתחות לגדולות מאד כשהאמא או האבא אינטליגנטים ומוצאים הסברים ושמות של תסביכים לכל א' כיד הפסיכולוגיה "הטובה" עליהם.

הגדרת המצב מחריפה אותו ומקבעת אותו מדוע ?

הגדרה של מצב כוללת תחום רחב של סימפטומים, ילד שיש לו שלושה מתוכם, ומגדירים אותו בהגדרה הכוללת מאמץ לעצמו באופן טבעי ואפילו נח את שאר הסימפטומים גם כן. מדוע זה נח, מה מרוויחים מלהיות מוגדר כבעייתי ?

אלא שהילד קולט מהר מאד שההגדרה פוטרת אותו מלעשות את המטלות המונחות על בני גילו שהרי הוא . . .

כמו כן יש כזו נטייה במצבים קשים **לאבד הכרה או אפילו שפיות**, משום שזה פוטר מאחריות למצב. מעשה באחד מתוך שניים שנשאו ממחלקה שלימה שנהרגה בלבנון, הם רעבו כיומיים עד החילוץ, בינתיים ראה הלה את חברו תופס טרנזיסטורים ומשליך אותם א' אחר השני לנהר העקוב מדם תוך כדי שהוא צוחק צחוק אווילי קצרצר עם כל א', מה אתה עושה שאל השני, הראשון ענה אני בודק אם זה צף, השני התחיל להתפתות ליפול למצב זה, ולפתע תפס את עצמו והזדעק פנימית הרי זה איבוד שפיות, אמנם חשב לעצמו לכאורה

שיעור ודעת - חינוך

תמנו לגווע , המשיכה לצלול לתהום הנשייה ולאבד קשר עם המציאות המזעזעת הייתה חזקה מאד לאור חוסר התוחלת בחיים ולמראה הגופות של אנשי המחלקה ההרוגים הצפות על הנהר, לפתע נזכר השני בשיחה של המשגיח שאמר גם אם נראה שאין סיכוי תנסה לפחות עשית את שלך, ואז תפס הלה סכין וחתך לעצמו את השפה עד כדי כך שהיה צריך לתפור אותה. קרש הצלה זה החזיקו שפוי בהכרה של הכאב, עד לבואם של כוחות החילוץ. בנוסף הגדרת הבעיה מקבעת אותה שהרי הוא . . . וזהו זה.

בעיה נוספת בהגדרה היא שזה עושה רושם כאילו הבעיה מופיעה אצל כולם באותו אופן ועוצמה, וזה **משבש את הטיפול האישי**.

ההגדרה מיועדת לאנשי המקצוע כדי שהם מתוך הסימפטומים ידעו לאיזה תחום לשייך את הבעיה ומה הוא אופן הפתרון בהתאם, לדוגמא הילד אינו היפר אקטיבי אלא שהוא ענף במשפחה זו וממילא סוג הטיפול בו הוא באופן המתאים לבעיה מעין זו.

האמת היא שגם זה הבל , בעצם , משום שאין לנו כלים לבחון את הנפש ולדעת ממה נובעת כל תופעה אצל כל אחד, למרות שיש כנראה קשר בין שרש הבעיה לבין הביטוי בשטח, כמו למשל בין רגשי אשם לנטילת ידיים וכ"ש אובססיבית (הקשר הוא להרגיש נקיות).

כשלוברים רגשי האשם אופי דתי אזי בד"כ לא מטפלים משום שזה נראה צדקות יתר, אמנם חייבים לטפל כדי שלא יתפתח לבעיה אמיתית. יש לשים לב שאין לילד תחושות טבעיות של צדק ואי צדק אלא תלוי בתגובות ההורים. כמו כן לגבי טראומה העיקר הוא תגובת ההורים או הסביבה.

הפתרון היחיד הוא לטפל בכל סימפטום בפני עצמו ואז או שהבעיה תיפטר או תוחרף ואז יתגלה שרש הבעיה.

היפראקטיביים

40% מאבחוני ילדים כהיפראקטיביים הוכחו כטעות, כנראה שהמאבחן סובל מהיפראקטיביות אבחונית (ע' פסיכולוגיה). כמו כן מורים נוטים לחשוב שילד נורמאלי זה ילד שיושב 10-5 שעות ביום ללמוד ואין לו צרכים אחרים כלל, ממילא כל פעילות אחרת, נוספת על צרכי המחנך, נחשבת כהיפראקטיביות.

שיעור ודעת - חינוך

שינוי התנהגות

צריך קודם כל להעריך **אם ההתנהגות חורגת** מגדרי ילדים או נערים ואז לטפל, שהרי ודאי ההתנהגות אינה בוגרת כשל מתבגרים. צריך לראות ילדים אחרים בסביבה המתנהגים טבעית, וכן להעריך את התנהגותו של הילד המסוים הזה בהתאם לאופיו המיוחד וכישוריו. הערה חשובה נוספת היא שילד שעובד על הוריו או מוריו מרגיש שזה חלק מהמשחק, או ההישרדות עד שמשכנעים אותו שהוא כזה.

שינויי התנהגות הם השאיפה שלנו גם לגבי עצמנו לשנות דפוסי התנהגות, כלומר יש את הרצון ואין את הכח הנפשי לעשות את השינוי, וליתר דיוק יש התנגדות חריפה לשינוי. כלומר ראינו שאנחנו או החניך רוצים לשנות, פרטנו לעצמינו או לחניך את הפעולה לפרטים שאפשר לעמוד בכל א' מהם, ואעפ"כ אין התקדמות בפעל.

להלן **הגדרות נוספות והסתייגויות**. כשיש למישהו צורך בהתנהגות משונה אין צורך ואין טעם להתחקות על השורשים אלא לשבור את ההתנהגות שוב ושוב עד שתיפטר הבעיה או שיתפרץ השרש המשותף לכל סוגי ההתנהגויות.

התנהגות אובססיבית נובעת בד"כ מהדחקה של זיכרון לא נעים, שאז הזיכרון נעלם אבל ההרגשה הלא נוחה נשארת, פירוש התחושה הוא – משהו לא בסדר ואני לא עושה שום דבר בנכון. ואז מנסה האדם לפעול באופן כל שהוא להרגיש כאילו שהוא עשה את הנדרש ונפתרה הבעיה, ומאחר והבעיה קבועה גם הפעילות "הנדרשת" להשתחרר ממנה קבועה.

יש מקרים שצריך לדחוף קדימה היינו להקצין כדי שהלה יבין מה הוא עושה.

דבר פשוט הוא שאם חסר הרצון לשינוי אזי הבעיה במחנכים, או בהכנה העצמית.

יסוד נוסף חשוב **והכרחי** בעזרה לזולת זה לחשוב **איך הדברים נראים בעיני זולתי**, התרגיל שרבותינו הציעו הוא לחשוב דקה ביום על אדם קרוב איך אני נראה בעיניו. עד שאדם לא ישתחרר מהתפישה האגוצנטרית של החיים לא יוכל לעזור.

הערה חשובה אין צורך וטעם לשנות התנהגויות משונות שלא מפריעות לתפקוד, משום שלכולם יש התנהגויות משונות שסיגלו לעצמם מכל מיני סיבות.

שיעור ודעת - חינוך

פחד משינוי

אדם תופש את עצמו כמשהו מסוים, כלומר יש לו הגדרה מי הוא, מה שנקרא תדמית עצמית. שינוי ההתנהגות נתפס בעיני הרוצה להשתנות כאילו אומר לעצמו בא תמות ויולד מישוהו אחר במקומך, שהרי דפוס ההתנהגות החדש זה לא שלו אלא של מישוהו אחר בינתיים. הר' דסלר מגדיר את הפחד הזה כפחד מוות, מעשה שהיה בנגמל ממשקאות חריפים שחזר לסביבתו הקודמת, והמלווה שלו אמר לו תחשוב שאתה אחרי שתייה ובא נלך הביתה, ואז נתקף הלה בתזוית כמו של מקרים של כמעט מוות.

פתרון

מאחר והבעיה היא שהשינוי נתפס כאדם אחר א"כ אפשר לפעול בשני מישורים:

1. לגרום לעצמו או לחניך לראות את עצמו בתוצאה ע"י עידוד אתה כזה, זה מתאים לך. ואז ממילא לא תופש את השינוי כאדם אחר אלא ככניסה לעצמו המשופר, ואדרבה המצב הנוכחי הוא המשונה.
2. לעקוף את הקושי בשלושה אופנים:

- א. [ע"י שכנוע שזה הצגה לצורך מסוים, כלומר אתה נשאר אתה רק משחק אותה מישוהו אחר].
- ב. להמציא איזה סגולה שעל ידה כביכול יצליח, או טעם חיצוני לעשות הפעולה בשבילו, ואז במקרה הגרוע הסגולה לא עבדה או שלא הוסגה המטרה הספציפית, ובינתיים הוא מרגיל את עצמו להיות משתנה.
- ג. ע"י שכנוע שאתה לא הולך להשתנות [כאשר השינוי אמור לקרות לבד עקב הסביבה].

גם במקרים קלים יותר יש עצה לפרש את המעשים בכיוון הרצוי, גם זו שיטה להכוונה, החניך קולט בו זמנית גם שהוא חיובי וגם מה הוא חיובי.

שיעור ודעת - חינוך

פסיכולוגיה

מבוססת על פרויד שהיה חולה נפש בעצמו, התיאוריות שלו נוסו על שלשה חולים אחרים בלבד.

מעבר לזה 70% ממי שמתעסק בפסיכולוגיה זה בד"כ אחרי שהתעסקו עם נפשו שלו (נתוני סטטיסטיקה מהגויים) ע"פ זה אמר פסיכולוג א' באוקספורד שאם פסיכים קובעים מי נורמאלי אזי ברור מדוע כל העולם שואף לעבר אי שפיות מאורגנת.

למעלה מ-30% מהאוכלוסייה סובלים מהתנהגויות כפייתיות או נזירותיות או נטייה לדיכאון. עוד צריך לדעת שהפסיכולוגיה נתונה לאינטרסים ולצערנו השפעתה עצומה על הלך הדעות במדינה, ממילא באחריותה נזקים נפשיים ומחלות רבות שמתרבות ככל שמתרבים הפסיכולוגים.

הפסיכולוגים יוצרים תיאוריה, מקרינים אותה לציבור באמצעי התקשורת באצטלא מדעית, וממילא זה מה שקורה מיד אח"כ, הראיה היא שהתופעה לא הופיעה לפני פרסום התיאוריה. רש"י קורא לכה"ג תלה עצמו באבנטו (להוציא עצמו מן הבור).

מאחורי מדעי ההתנהגות ישנה פילוסופיה ולא תורנית אלא אנטי תורנית, למעט העובדה שאין זה מדע משום שלא עומד בקריטריונים של מדע, כל פסיכולוג ממציא לו רעיונות ע"פ נטיותיו האישיות וקורא לזה שיטה, האמת היא שגם לשיטתם השיטות שלהם לא מתאימות. למשל הרעיון לסדר את הכיתה בצורת ח' נשמעת רעיון נחמד, אמנם מאחורי זה יש פילוסופיה כפרנית של אין סמכות כולם שווים, אשר לא תיתכן ע"פ תורה.

לצערנו השיטה האדריאנית (מסקנה טבעית ע' חינוך ומשמעת מטרתה) נכנסה חזק לציבור וספרים מתורגמים מאנגלית בשם "הילדים האתגר" ו"נישואין האתגר" נמכרו ביותר מ-2000 עותקים בריכוזים חרדיים תוך 4 חודשים, מחריד. מדוע זה נראה נכון?

התשובה פשוטה מאד, אין עקרונות חינוכיים אחרים, אלא שכל א' מנסח את זה לשיטתו, ולכן יש עיוותים בכל א' מהשיטות, ועיקר הטעות זה שבונים שיטה ומתאימים אליה את האדם. טעם נוסף לעיוות הוא שחייבים להתאים לציבור כדי להתקבל על דעתם וכיסם ולכן הכותב חייב לכתוב דברים ברוח שהציבור מבין, ועוד יותר מזה אפילו לשיטתם 60% מהמחקרים שיקריים מחמת אינטריגות ושיקולים כלכליים.

בעיה נוספת חמורה של הפסיכולוגיה היא דמגוגיה זולה שלוקחים מקרה שהוא נכון לכשעצמו ועל גביו תופרים שיטה כללית שלא מתאימה בשום מקרה אחר.

שיעור ודעת - חינוך

דבר נוסף הפסיכולוגים בד"כ מגדירים ולא פותרים את הבעיות. בארץ הפסיכולוגיה בד"כ מפגרת בעשרים שנה אחרי הפסיכולוגיה האמריקאית ומאמצת את מה ששם כבר זרקו מחמת נזקיו.

א' מגדולי הפסיכולוגים בטקס קבלת פרס נובל נשא נאום ואמר למתלמידים בפסיכולוגיה :

א. את ה - BA קיבלתם כשראיתם שאתם לא יודעים.

ב. את ה - MA קיבלתם כשראיתם שלעולם לא תדעו.

ג. את הדוקטורט קיבלתם כשהבנתם שאף אחד לא יודע.

פסיכולוג חילוני לא יתקבל על דעתו של ילד חרדי, וכן באמת לא מבין את הלך מחשבתו. בעבר טענו הפסיכולוגים שאין בורא והיום שאין בחירה, כמובן לא באופן ישיר אלא באופן עקיף, שכל מה שהוא עושה זה בגלל הגנטיקה או התנהגות ההורים [ספר ה"תורה" שלהם ה-"ADS" (ספר הגדרות של מחלות נפש והתרופות להם) מתרחב והולך בקצב מסחרר, וכהיום כולל לפחות 90% מהאוכלוסייה ובעיקר את הפסיכולוגים בעצמם].

[בסקר שנערך בין פסיכולוגים מכל העולם וכן בכנס מרכזי לגבי א' התופעות הכי נפוצות היום היינו הפרעות קשב וריכוז ADD או ADHD לא נתן אף אחד מהם הגדרה לא של הבעיה ולא של הפתרון, אמנם הם הביעו תקווה שאולי עוד ימצאו כלים לחקור תופעה שהחליטו שרירותית שהיא קיימת ונותנים לה תרופות המסכנות את בריאות הנפש, ואף גורמות להתאבדות].

למעשה התופעה קיימת ונובעת מאיבוד הקשרים הרגשיים ועודף מתח החיים שבו הילדים צרכים לחיות, כולל את המתח שלהם לקראת השינה והתגברותו בלילה, האווירה שבה הם יוצאים מהבית ואיך ההורים יקבלו אותם בחזרה הביתה.

מחלות נפש

ככל שאדם רוחני יותר הוא מועד יותר לבעיות נפשיות שהרי לפרה אין בעיות נפשיות כידוע, אין ויכוח עם שכנתה מי אמרה מו קודם או על המיקום ברפת וכד'.

שחקן

שחקן טוב הוא חדל אישים לחלוטין משום שאין אפשרות לאדם להיות מישו אחר, אא"כ הוא בעצם כלום. ממילא גם חסר יציבות נפשית לחלוטין. לכן מובן מדוע כל גדולי

שיעור ודעת - חינוך

השחקנים בהוליווד מטופלים ע"י פסיכיאטר צמוד. א' מגדולי הפסיכיאטרים באמריקה אמר שהדבר האחרון שהוא היה רוצה שילדו יהיה זה שחקן קולנוע, משום שבשבילו שחקני הקולנוע זה רווח נקי.

ילד או ילדה שנוטים למשחק זה מסוכן ומראה על חולשה ביציבות הנפש, ממילא יש לחזק אותן ואותה ע"פ מה שהם לייצב את התמונה שלהם על עצמם. היה אפשר לשלוח למשחק דווקא את מי שלא מתאים לכך כדי לפתח אצלו כושר הבעה וקואורדינציה (וע' שקר).

האם משחק זה תכונה בסיסית המשמשת לעבודת השם? יתכן שזה קלוקל צורת אדם. [לענ"ד נראה שזה משמש להינצל מאויבים כמו אצל דוד המלך ע"ה אצל אכיש, או כדי לא לפגוע במישהו, וצ"ע].

היסטוריה

היא התפרצות עקב סתירה בין המצוי בפעל לבין הצפוי מראש. כמובן שעוצמתה תלויה ביציבות הנפשית של הנידון ובעוצמת ההפרש בין המצוי לצפוי.

אובססיות

מדוע אדם עושה דברים באופן אובססיבי? התשובה היא שזה נותן פורקן להרגשה של חוסר עשייה. התנהגות מוזרה אומרת שזה קשור לאישיות וההיסטוריה הפרטית ולכן א"א לדעת, צריך לחקור היסטוריה ולראות תגובות גוף. אסור לעבוד לפי ספר.

סכיוזופרניה

כשמרגילים חולה בסכיוזופרניה לדבר אמת מגדילים את הסיכוי לריפוי ב - 30% וכן התוצאות יותר טובות.

שיעור ודעת - חינוך

נזירות ההמונים

היא המכנה המשותף לכל מחלות הנפש בדורינו והוא אני לא בסדר ואני לא עושה שום דבר בנידון.

מזה נובעות גם פעולות כפייתיות של סגירת ברוזן שוב ושוב ועוד חרדות מזדמנות כיד הדמיון.

הפתרון לכך הוא להתקדם אפילו במעט ולהרגיש בן עלייה.

אלרגיה

כשיש לאדם רגישות למשהו כולל רגישות נפשית למשהו, הפתרון הוא לתת לו את הדבר במינון הולך ועולה. זה אמנם לא פותר את שרש הבעיה אבל מאפשר תפקוד.

נשידה

מדוע נושרים?

ילד וכן כל אדם יהיה לעולם היכן שטוב לו, ממילא כשלא טוב לו בבית מקיים בחינת "ויצא יעקב", היינו שיש מטרה ליציאה. וכשפוגש אנשי רחוב והם שמחים בו ומקבלים אותו כמות שהוא אזי נדבק בהם ומדרדר, שהרי הם מעודדים אותו להיות בהמי ובזה הוא מצליח, ואז מקיים "וילך חרנה", היינו שיש מטרה ביעד. מי שרוצה שילדו יישאר בבית צריך לדאוג שיהיה לו טוב ולכל הפחות לא רע, לקבל אותו כמות שהוא ומכאן לקדם אותו באופן חיובי, ע"י חום ועידוד בדרך הנכונה.

למותר לציין שאין באפשרותו של ילד השרוי במלחמת קיום רגעית, במצב נפשי קשה, לקחת בחשבון מה יהיה בעוד שבועים שנה ואפילו לא בעוד שנה, כרגע הוא במצב של פיקוח נפש, ובוודאי שלא יחשוב על העולם הבא.

על פי הקב"ה אין אנו יודעים מה צריך לעשות ולהיות כל ילד בכל זמן, למרות שבחיידר כן "יודעים".

ילד שחזר לדרך אפילו אם לא חזר הביתה זה רק באמצעות חום ואהבה.

כל ילד זוכר את בית אמו השאלה היא איזה אסוציאציות זה מעלה בו, היה נושר שסיפר שאצלו נרות שבת מזכירים לו משיכה באוזן, ואילו נושר אחר הרגיש כל כך טוב עם

שיעור ודעת - חינוך

דמעותיה של אימו בהדלקת נרות שהיה מוכרח להילחם עם זיכרון זה בכל כוחותיו כדי להיות כופר.

ישנה עובדה מצערת מאד ולא מפורסמת שיש רבים הנושרים בלב, דהיינו שעדיין הם בתוך המחנה אבל לבם בל עימם, הטעמים הם כדלעיל אבל בחורים אלו הם חסרי כוח מרידה (כוח המרידה בריא ביסודו ונצרך לעמוד נגד היצ"ר) או שנשארים מסיבות כלכליות וכד'. יש שאלה כואבת ומזעזעת מאד: איך יכול ילד שעד עתה קיים תורה ומצוות, **ליטוש תוך שעה הכול** ולהרגיש טוב עם עצמו?!

התשובה הכואבת לו פחות היא שמאחר ותמיד העירו לו על קיום מצוות באופן שלילי ופוגע נשאר לו הרושם שקיום מצוות עושה רע לאדם. ומאחר וכל אדם מחפש לעצמו מה שטוב לו אזי מגיע למסקנה שטוב לו לא לקיים, למעשה יוצא החניך מהמצווה עם הרגשה של עבירה.

יש לדעת שהיום אין ברחוב אידיאולוגיה להתמודד עמה אלא אכול ושתו... הנושר בטוח שתהיה לו **היצלחה בחוץ**, מעשה באחד החל להתדרדר והביאו אותו לר' חיים שמואלביץ, ר' חיים אמר לו יש לי שאלה: יש דין שהמקדש בתמרה מקודשת שמא שווה פרוטה במדי, יש דין נוסף שמקדש בההיא הנאה מקודשת, השאלה היא מדוע צריך אדם שחשוב כאן, נאמר שמא שווה נתינת האיש הזה במדי ש"פ? אלא מי שגורנישט כאן הוא גורנישט שם (הלכתית יש לחלק שסו"ס חסר בהנאה כרגע ואה"נ ששם תהיה מקודשת).

פעיל א' שעבד עם נוער נושר כתב קונטרס המכיל אלף מקרים של לא יוצלחים כאן שנשארו לא יוצלחים שם, וקרא לו "האלף לך שלמה". כדי להציל את סביבת הנושר מנפילה יש לצבוע אותו בשחור, להראות כמה הוא דפוק, עלוב או מסכן וכד', צריך לעורר עליו רחמים.

ידיעה טכנית הנשירה היום ירדה באחוזים, אמנם פעם התייחסו לנושרים בזלזול או רחמים, אבל היום נהייה עדר, ושאתה נופל הכול מזדעזע.

בהתמודדות עם נושר המקשה על הפגיעה בו לפני כולם צריך לומר לו אם כחילוני אז בא לי, ואם כחרדי אז תנשק לי את הנעלים שהצלתי אותך מלהחטיא את הרבים.

[ידיעה חשובה: יש לאסור על ילדים לקחת **טרמפים** משום שארגון הלל מארגן טרמפים כביכול אקראיים, מפיל את הילד ומבטיח אלפי שקלים אם יפיל עוד בתוך הישיבה, נורא].

שיעור ודעת - חינוך

נספח יסודות וכללי החינוך בקצרה

1. יסודות נאמנים :

- א. אין מעמד מיוחד של מורה או רב'ה ותלמיד בהלכה, כמו כן הילד הוא לא של הוריו.
- ב. החניכים הם בני אדם, וילדי השם באופן ישיר, וחלים כלפיהם כל הלכות בן אדם לחבירו ויותר, כולל לה"ר בין הורים או מורים אם זה לא לתועלת.
- ג. אדם גדול יכול למחול, ילד מתחת לגיל מצוות לא יכול למחול. הפתרון לבעיה זו טמון בהשראת אווירה חיובית של ריצוי כל הזמן.
- ד. חינוך שייך עד גיל מצוות ואחרי כן לא! אלא רק מחאה באופן שמותר.
- ה. המינוי לתפקיד סובב ע"י קשרים אבל עצם המינוי הוא ע"י הקב"ה, וזה אומר שהוא נתן בכך אמון, ולו מגיעה עיקר הכרת הטוב, וכ"ש אצל הורים שהפקיד בידיהם את ילדו.
- ו. הגדרת התפקיד היא לכל היותר שליחות, אין למורה או רב'ה רשות ע"פ התורה לעשות מה שהורה לא מסכים, וכמו כן להורה לעשות מה שהקב"ה לא מסכים.

2. כללי החינוך :

- א. עונש משמש לעצור חריגה מגבולות המתאימים לילד, ואינו חינוך. הכאה היא עונש פיזי ביקורת היא עונש נפשי, ומניעת דבר מהילד כעונש זה משולב.
- ב. עדיף עונש פיזי קצר, אנושי וברור מאשר עינויי נפש.
- ג. פרס משמש לדחוף ילד מעבר לדרגתו הנוכחית, ולא כאמצעי מסחרי.
- ד. חינוך מושתת על חוס ואהבה בלבד, שימשכו הלבבות אחרי הפעולות.
- ה. לא שייך לחנך ללשמה בלי לחנך שלא לשמה.
- ו. תהליך החינוך מורכב משלושה שלבים :
  1. הפעלה(שיעשה את הפעולה הטכנית).
  2. חינוך(הסבר על חשיבות הפועל פעולה חשובה כל כך).

שיעור ודעת - חינוך

3. חיזוק(קבוע הדברים בלב כדי שימשכו הלבבות אחרי הפעולות).

- ז. חנוך(כתהליך לעיל) לנער(ולא לתינוק) על פי(בתחילת) דרכו(המיוחדת לו) על מנת(כדי) כי יזקין(כשכבר המחנך לא יהיה לידו) לא יסור(אפילו לא יטה) ממנה(מדרך ההתחנכות).
- ח. אין שיטה חינוכית רק הכללים קבועים וכן היסודות בנפש האדם.
- ט. חינוך תלוי בלב ולכן טכנוקרט לא יכול לחנך עובדי השם.
- י. משמעת היא הכלי הבסיסי ביותר בחינוך והצלחה בחיים, מי שלא מעניק לילדו משמעת עצמית אסור לו לגדל ילדים.
- יא. שינוי התנהגות זה רק ע"י השתלבות עם רצון הנער ודרך זה הטייתו למוטב.

3. הגדרות :

- א. פינוק פירושו לא לעמוד על הוראות או להיכנע לדרישות הילד, אהבה פירושה הענקה קבועה לא מותנית של מילים טובות וחומר.
- ב. עידוד פירושו שנשאר החניך עם חיוך והרגשה של תקווה, ולא עם לחץ לגבי העתיד וכד'.
- ג. נושא חינוכי הוא נושא ששייך לעתיד. ולא בעיה טכנית בהווה או דבר שהחניך ממילא לא יעשה כשיגדל.
- ד. עשייה לשם השם פירושו פעילות לפי מה שטוב לילד המסוים כרגע ולא ע"פ מה שנח לי או תכתיבים חברתיים.
- ה. ילד חומרי זה ילד ששאיפתו חומר, ולא ילד שיש לו חומר.
- ו. נשירה נובעת מכך שלא טוב לו בבית.

